

SVAMPE

69
2014

Sæsonens mykolog – Mikako Sasa

Mikako Sasa med Rødbrun Rørhat (*Boletus pinophilus*) på den nordiske mykologiske kongres i Finland 2005. Foto Henning Knudsen.

Hvordan blev du interesseret i svampe?

Min interesse for svampe blev vakt under min uddannelse som biolog på Københavns Universitet, hvor jeg havde valgt svampemodulet. Jeg

syntes, at det var et lidt anderledes rige i sammenligning med fx. dyr og planter. Jeg interesserede mig dog også for planter, så jeg gik i gang med et speciale, der handlede om mykorrhiza-

Profiles of mycologists: Mikako Sasa

Seks hurtige

Favorit-spisesvamp?
Shiitake!

Bedste svamperet?

Risotto med Karl Johan, eller svampetærte med morkler. PS: I Japan findes et „svampehotel“, hvor samtlige retter på restauranten indeholder svampe. Det er en fantastisk gourmetoplevelse, da man jo bruger mange svampearter i japansk madlavning!

Vigtigste svampebog i dit liv?
Funga Nordica

Den svamp du helst vil finde i Danmark?

Jeg tænker ikke på en bestemt svampeart, men jeg kunne godt tænke mig at finde en svamp, som kan give ophav til en rigtig god blockbuster af et industrielt enzym – og som også gør nytte! Det kunne f.eks. være en svamp, som kan producere et enzym, der gør det muligt at fjerne græspletter, spaghettisovspletter eller motoroliepletter – ved lave vasketemperaturer!

Den smukkeste svamp?

Jeg kan godt lide sort/hvide farver, så jeg kommer umiddelbart i tanke om Priksvamp (*Poronia punctata*). Farver er selvfølgelig også smukke, specielt, når det drejer sig om for svampe „uventede“ nuancer som hos Indogoskorpe (*Terana caerulea*).

Hvilken mykolog er dit største forbillede?
Det må være Henning Knudsen.

Projektarbejde i Bhutan 2011 med Jens H. Petersen, Thomas Læssøe og Morten Christensen. Foto Morten Christensen.

svampe, så fik jeg både plante- og svampeinteressen dækket. Specialet omhandlede arter af *Glomus* (A-mycorrhizasvampe), hvor vi påviste, at en præinokulering med disse svampe på porre- og salatplanter havde en positiv effekt på deres vækst og levedygtighed efter at de var blevet plantet ud på marken. Jeg synes, at denne symbiose mellem planter og svampe var et fascinerende emne.

Jeg fortsatte mine studier af symbiotiske svampe under mit ph.d., men denne gang drejede det sig om en mutualistisk symbiose mellem træer og svampe og mere specifikt ektomykorrhiza. Her arbejdede jeg bl.a. med Rød Ametysthat (*Laccaria laccata*), Almindelig Tåreblad (*Hebeloma crustuliniforme*) og Almindelig Netbladhat (*Paxillus involutus*), som dengang var nogle af de få ektomykorrhizasvampearter, som man kunne dyrke i kultur. Min basale viden om denne symbiose og dyrkningsmetoder fik jeg på Sveriges Lantbruksuniversitet i Uppsala. Efterfølgende fik jeg mulighed for at lave feltforsøg, denne gang med præinokulering af Rødgran (*Picea abies*) med førnævnte svampearter i Mas-sif Central i Frankrig sammen med en gruppe fra INRA i Orleans.

Fortæl om din tidligste svampeoplevelse

Min tidligste svampeoplevelse var på svampe-modulet på universitetet, hvor vi inkuberede gødning på fugtigt filterpapir, overdækket med en gennemsigtig Pyrex-skål, og studerede den succession af forskellige svampearter, der efterhånden viste sig. Det var i det hele taget disse

Mikako Sasa på vej mod toppen i Skotland under et mykologisk møde i 1991. Foto Thomas Læssøe.

laboratorieøvelser, hvor man snittede og skar i frugtleger for at lave præparater af svampene for at prøve at identificere dem, der vakte min interesse.

På den måde kan man sige, at det var hele den stab af mykologer, der underviste på „Institut for Sporeplanter“, som det hed dengang, der lagde grunden til min interesse for svampe. Dog var der specielt en lektor, nemlig Lauritz Olson, som jeg mindes havde en helt speciel evne til at vække vores fascination af svampe vha. sin smittende entusiasme og sit fantastiske pædagogiske talent.

Hvad finder du særlig fascinerende ved svampe?

Min fascination af svampene er nok „farvet“ af mit arbejde. En ting er at være fascineret af en bestemt organismegruppe per se, men min fascination for svampene skyldes også deres fysiologi, først og fremmest deres evne til at producere

så mange forskellige slags enzymer, som kan gøre stor gavn i mange forskellige anvendelser. Det, at man kan bruge svampene til noget nytigt via bioteknologiens verden, om det er for at producere lægemidler, øl, ost eller industrielle enzymer, er det, der er det mest fascinerende!

Det er helt utroligt, hvor gode svampe er til at producere så mange forskellige enzymer, der kan fjerne alle mulige pletter på snavsetøj, afblege denim, så vi kan gå i lyse cowboybukser, afblege papirmasse som erstatning for at anvende klor, hjælpe os til at muliggøre brugen af alternative energikilder i stedet for petroleumsbaserede produkter, osv. Det er en stor, men spændende udfordring at gå på jagt efter enzymer, der generelt kan erstatte brugen af kemiske eller mekaniske processer i alle mulige industrier.

Fortæl om din bedste svampeoplevelse

Min bedste svampeoplevelser er baseret på fundet af et enzym, der hedder fytase – i Grynet

Feltarbejde i Kamchatka, 1997 – under en af de mange Sibirien-ture arrangeret af Henning Knudsen (med kurven) gennem årene. Foto Thomas Læssøe.

Voksskind (*Peniophora lycii*), en fin barksvamp, som vi fandt i en dansk skov, og som viste sig at have evnen til at danne netop en fytase med de helt rigtige egenskaber, og som dannede basis for et produkt, som vi har solgt i mange år.

Historien om denne svamp og enzymet har været beskrevet i „Svampe i Verden“. Det drejer sig meget kort om et enzym til foderindustrien, der kan frigøre fosfor fra plantedele i dyrefoder, således at man kan undgå at tilsætte uorganisk fosfor til foderet og også undgå at udlede det uoptagne fosfor til miljøet. Nogle grupper af barksvampe er i det hele taget „hot spots“ mht. deres evne til at danne enzymer. Jeg har ikke nogen favoritsvamp som sådan, men jeg synes, at det er fantastisk, hver gang man støder på den umiskendelige lugt af Naftalinskorpe (*Scytinostroma portentosum*) i skoven – før man får øje på den! Desuden kan man altid lugte den i inkubatoren, når man er i gang med at dyrke den på petriskåle!

Jeg synes, at det er et stort privilegium, at man kan arbejde med en gruppe organismer,

som man holder af, og som man synes er spændende – så svampe er både mit arbejde og min hobby. Når man oven i købet bor sammen med en anden mykolog, Henning Knudsen, ja, så går det hele op i svampe (næsten)!

Fortæl om din værste spiseoplevelse med svampe

Jeg har heldigvis aldrig haft dårlige spiseoplevelser med svampe.

Hvad er din favoritlokalitet?

Jeg har altid været betaget af kolde, nordlige områder, så jeg har ikke været så meget i de „varme lande“. Jeg synes, at det er utroligt fascinerende, når man i de arktisk-alpine områder ser hvordan ektomykorrhizasvampen rager op over værtten – så er de nemme at få øje på! Rent fysiologisk er det også spændende at tænke sig, at disse svampe klarer sig under så ugunstige forhold – så mine favoritlokaliteter på et hvilket som helst kontinent, er ai de kolde områder.

Vi er på Novozymes i gang med at finde helt nye enzymer, der kan indgå i vaskepulver, som skal være effektive ved meget lavere vandtemperaturer end det, som man er vant til her i vores del af verden. Derfor studerer vi lige nu netop svampe, som er i stand til at vokse under lave temperaturer – og håber på, at de enzymer, som de producerer også er aktive ved lave temperaturer.

Hvad ville være godt at gøre for svampekundskaben i Danmark?

Jeg gør meget for at sprede interessen for svampe via mit arbejde. Jeg får ofte gymnasieelever på besøg, og der sørger jeg for at indprente, at vores industrielle enzymer er fundet i naturen, enten i svampe eller bakterier. Og at det derfor stadigvæk er vigtigt, at nogen er i stand til at identificere svampe og bakterier, således at vi er i stand til at screene for de „rigtige“ enzymer.

Man skal virkelig holde in mente, at netop i Danmark har vi mange biotek-industrier, hvis fremstilling af forskellige produkter er baseret på svampe.

Mikako Sasa

Født i Tokyo, Japan
Biolog, ph.d. i mykologi
Science Manager i Fungal Discovery,
Novozymes A/S
Hauchsvej 15, 1825 Frederiksberg C
Email: misa@novozymes.com

Mykologiske aktiviteter

Kurator for den mikrobiologiske stammesamling på Novozymes A/S.
Indsamling og isolering af svampe til samlingen.
Screening af svampeisolater efter specifikke enzymer.

Nogle udvalgte mykologiske udgivelser, mv.

Sasa, M. 2005. Fytase – et miljørigtigt enzym.
Svampe i Verden – Foreningen til Svampekundskabens Fremme.

Der udgives ikke mange publikationer i industrien, men Mikako Sasa har medvirket i flere film om svampe, og om hvordan man arbejder med svampe i industrien, f.eks.:

„Biobased solutions for a brighter bioeconomy“, EuropaBio, European Association for Bioindustry, 2011.

„Super Fungi – will mushrooms help save the world?“ Thomas Sipp & Anne Rizzo, for Arte, 2012.

„Arctic Enzymes“ by Russell Beard i „Earthrise“-serien for Al Jazeera Network, 2012.

Danmarks svampeatlas 2013 – finalesæsonen

Råbjerg Mile blev besøgt under svampeatlassets sidste inventeringslejr i Vendsyssel. Foto Jens H. Petersen.

Tobias Guldberg Frøslev, Lyngbyvej 25, 4180 Sorø; tobias.froeslev@gmail.com

Jacob Heilmann-Clausen, Statens Naturhistoriske Museum, Universitetsparken 15, 2100 København Ø; jheilmann-clausen@bio.ku.dk

Thomas Læssøe, Biologisk Institut/Statens Naturhistoriske Museum, Københavns Universitet, Universitetsparken 15, 2100 København Ø; thomasl@bio.ku.dk

Jens H. Petersen, Nøruplundvej 2, Tirstrup, 8400 Ebeltøft; jens@aebtletoften.dk

The Danish basidiomycote atlas – 2013

The Danish basidiomycote atlas project is coming to an end. The web portal is still open for recording, searching and presenting data, but official validation of new records has stopped since our funding from Aage V. Jensen's Naturfond has ended. The time until April 2014 will be used to tie up loose ends in the database systems, update the keys, go through the piles of non-validated finds, make short descriptions of the species for web presentations, and preparing the final project report, which will be published in the next issue of Svampe (70). We hope that the online database (svampeatlas.dk) will continue to function in the future in some form, so forayers can continue to record their finds and get them validated, and we are working with several ideas of how this can be done. 2013 included the last recording camp – in Northern Jutland, where the inland dune of Raabjerg Mile was visited among other interesting localities. All people who have contributed to the project in some way or the other are warmly thanked. The year produced 23 new species (and one variety) of basidiomycotes and 13 ascomycotes, glomeromycotes, etc. for the country.

Projektet Danmarks Svampeatlas er slut! Eller næsten. Officielt afsluttes projektet 1. april 2014. De tre første måneder af 2014 skal bruges på diverse hængepartier i form af materiale der skal mikroskoperes, validering af gamle fund, opdatering af nøgler, opdatering af databaser og udfærdigelse af korte artsbeskrivelser. Desuden vil vi lave analyser af de mange værdifulde data I har bidraget med. Vi vil bl.a. lave kort der viser hvor i Danmark der relativt set findes flest rødlistede arter, vi vil se på arter med markante udbredelsesmønstre i Danmark og på arter med ændringer i hyppighed og udbredelse over tid. Efter aftale med Svampeforeningens bestyrelse og Svampes redaktion vil Svampe 70 (august-nummeret 2014) blive reserveret til overvejende at omfatte den egentlige afrapportering af hele projektet. I forbindelse med projektafslutningen er der desuden planlagt en offentlig atlas-temadag, hvor projektet og dets resultater vil blive præsenteret for omverdenen.

Det har flere gange været på tale at svampeatlas kunne afsluttes med en bogpublikation ligesom andre lignende atlasprojekter for eksempelvis pattedyr og ferskvandsfisk er blevet afsluttet. Vi har spurgt Aage V. Jensens Fonde, som har finansieret atlasprojektet, om de kunne være interesseret i at støtte udarbejdelse af et fem-bind værk baseret på atlasprojektet. De fire første bind skulle efter planen præsentere de ca. 3000 danske basidiesvampe der har frugtleger, med udbredelseskort og fotos, mens det femte bind var planlagt som et bind med nye smarte, illustrerede bestemmelsesnøgler. Fonden har meddelt at de finder dette projekt for ambitiøst, og vi har derfor indtil videre skrinlagt planerne om et samlet bogværk. Til gengæld har fonden udtrykt interesse for på anden vis at hjælpe med at skabe grundlag for fremtidig svamperegistrering samt sikring af de data I allerede har været med til at indsamle.

Den sidste atlas-sæson

Første del af svampesæsonen 2013 var præget af en lang vinter, der reelt fortsatte helt ind i april, som blev den koldeste i 25 år. Siden fulgte en solrig og ret tør sommer, inden efteråret tog over med ret høje temperaturer og rigelig nedbør. Efteråret 2013 var det vådeste efterår siden 2000 og dermed klart det vådeste i atlasperio-

Årets nøgletal

- Pr. 31/12 var der indlagt 49.865 fund fra 2013, heraf 47.703 godkendte. Det svarer til en placering lige under sæsonen 2010 med 49.614 godkendte fund. Funddatabasen har nu 521.681 registreringer, hvoraf en del dog er dubletter.
- 145 personer har indlagt data i 2013 (142 i 2012).
- 45 personer har i alt indmeldt over 1.000 fund.
- 31 personer har nu passeret 500 atlasarter, og syv har mere end 1.000 atlasarter.
- 1389 personer har fået password til svampeatlas.dk, heraf 142 nye i 2013.
- Topruden har 18.787 fund fordelt på 1.635 arter (inkl. ikke-atlasarter), og 55 ruder har over 500 arter registreret.
- 1455 fund af rødlistede arter i 2013 (rødliste-kategorierne RE, CR, EN, VU, NT) fordelt på 331 arter (1.159/287 i 2012).
- 23 nye basidiesvampearter og 1 varietet for Danmark + 13 sæksvampe (m.fl.). Se boks.

den (DMI 2013), og med en mild december er der stadig masser af svampe derude mens dette skrives. Umiddelbart lignede det opskriften på en fantastisk svampesæson, og vi var en del der drømte om alle de sydlige arter af knoldslørhatte og store rørhatte der ville dukke op i vores kystskove da efterårsregnen kom. Reelt blev sæsonen dog forholdsvis jævn, selvom der blev fundet usædvanligt mange rødlistede arter. Kantarellerne blev påvirket af den tørre sommer og var langt under middel, mens Karl-Johan og Sommer-Rørhat havde sæsoner på det jævne, dog lokalt over middel. Flere grupper af nedbrydersvampe havde omvendt meget fine sæsoner. Der var generelt mange Champignonar derude, og Skærmhattene havde en meget fin sæson – se nedenfor.

Svampeatlasset blev præsenteret i adskillige sammenhænge såvel indenlands som udenlands

Nye arter og varieteter for Danmark fundet i 2013

Arter mærket med * er omtalt i rubrikken „Usædvanlige danske svampefund“ i dette nummer af Svampe

Basidiesvampe medtaget i atlasprojektet

*Acanthobasidium phragmitis** – Tagrør-Skiveskorpe; Børstingerød Mose

Agrocybe pediades var. *fimicola* – var. af Alm. Agerhat; Ryegård Dyrehave

Aleurodiscus cerussatus/fennicus – art af barksvamp; Nybæk Plantage

Arrhenia cyathella – art af Fontænehat; Søllerød Kirkeskov

Callistosporium pinicola – art af lamelsvamp; Farum Nørreskov

Coprinellus saccharinus – art af Blækhat; Sprogø

Coprinellus uljei – art af Blækhat; Blistrup

Coprinopsis candidatolanata – art af Blækhat; Rågård Mose

*Cortinarius herpeticus** – Grønkantet Slørhat; Pajhede Skov, nær ved Naturskolen

Dendrocorticium aff. *pinsapineum* – art af barksvamp; Tastum Plantage

Entoloma atlanticum – art af Rødblåd; Lunken Plantage

Frantisekia mentchulensis – art af poresvamp; Gribskov, Gadevang

Hemimycena tortuosa – art af Huesvamp; Munkebjerg

Hohenbuehelia sp.nov. – art af Barkhat; Bunken Klitplantage

Hygrocybe olivaceonigra – art af Vokshat; Kællingdal

*Hymenogaster luteus** – Gulkødet Knoldtrøffel; Kristianssæde Skov

Inocybe cf. *alnea* – art af Trævlhat; Lindenborg Å, Ved Trindbakhush Dambrug

Inocybe malenconii – art af Trævlhat; Gribskov, Gadevang

*Lepista densifolia** – Tætbladet Hekseringshat; Vollerup

Mycena cretata – art af Huesvamp; Stanghede

Omphalina mutila – Hvid Navlehat; Råbjerg Mile

Repetobasidiellum fusisporum – art af barksvamp; Tversted Plantage

Serpula lacrymans – Ægte Hussvamp; Farum Nørreskov

Typhula neglecta – art af Trådkølle; Alleshave Enge

Nye danske sæksvampe og A-mykorrhizasvampe, inkl. anamorfe sæksvampe

Amphisphaeria millepunctata – art af kernesvamp; Store Heddinge

Ascodesmis nana – art af Nøgenbæger; Børstingerød Mose

Dothidiomycetidae spec. nov. – art af tyksæksvamp; Store Heddinge

Glomus microcarpum – art af arbusculær mykorrhizasvamp; Kristianssæde Skov

Graddonina coracina – art af skivesvamp; Rågård Mose

Hypocopa ornithophila – art af (kul-)kernesvamp; Ulvshale Nordstrand

Hypocrea protopulvinata – art af kødkernesvamp; Galsklint

Hypoxyton cercidicola – Skive-Kulbær; Nøragergård Park

*Hypoxyton subticinense** – Filtet Kulbær; Alleshave Enge

Lopadostoma dryophilum – art af kernesvamp; Slimminge Ore

Phaeobotryosphaeria visci – art af tyksæksvamp; Arboretet i Hørsholm

Ramichloridium anceps – ukønnet, art af tyksæksvamp; Kongeskov (St. Heddinge)

Taeniolella breviuscula – ukønnet svamp; Lundmølle Bro

Silkehåret Posesvamp (*Volvariella bombycina*) er i 2013 rapporteret hele 27 gange – de 13 er dog fra Fuglsangparken på Lolland. Foto Thomas Læssøe.

Hvidbæltet Hjelmmhat (*Galerina jaapii*) er registreret hele 10 gange i 2013 mod i alt 12 tidligere fund. Fire registreringer fra 2013 er dog fra Råbjerg Mile samme dag, Råbjerg Mile 21.IX.2013, foto Jens H. Petersen.

– bl.a. for et fyldt auditorium på Naturhistorisk Museum i Århus d. 2. marts, hvor museet sammen med fem andre foreninger afholdt en temadag med emnet „Naturovervågning – hvorfor og hvordan“, på den Internationale Kongres for Naturbeskyttelse (ICCB) i Baltimore i USA i august og ved et skandinavisk/baltisk netværksmøde for „skovmykologer“ (NEFOM) i Uppsala d. 27-28. november. Kendskabet til Svampeatlasset er ved at være stort rundt omkring, og ikke mindst i forlængelse af sidste års kommunearrangementer har vi fået en del henvendelser om brug af data. Data fra atlasset dannede desuden grundlag for det allerførste speciale på en helt ny uddannelse i naturforvaltning ved Københavns Universitet. Her undersøgte Bjørn Aaris Sørensen om rødlistede svampearter er overrepræsenteret i statsskove der er beskyttet som urørt skov, i sammenligning med øvrige statsskove uden denne beskyttelse. Studiet viste at der i forhold til arealet er fundet mange flere rødlistede arter i urørt skov, men viste samtidig at registrerings-aktiviteten her var en del højere og mere specialiseret end i den ikke urørte skov. Det håber vi at skrive mere om i et senere nummer af Svampe.

Nye arter og spændende fund

Længe troede vi at årets resultat ville blive meget magert i forhold til de fire andre år, men slutspurten i felten og i laboratoriet gav alligevel så

mange nye arter at året ikke helt falder igennem i forhold til tidligere. Der er således listet 24 nye basidiesvampe og 13 sæksvampe (m.fl.) i den sædvanlige boks. Flere af disse omtales i rubrikken „Usædvanlige danske svampefund“.

Svend Olsen (†) startede på årets første dag i meget fin stil med et smukt fund af Ved-Grynhat (*Cystoderma simulatum*), og samme dag fandt Thomas Læssøe en af ham længe eftersøgt art, godt nok en sæksvamp, *Entoleuca mammata* (se rubrikken „Usædvanlige danske svampefund“). Grynhaten blev i øvrigt også fundet af Aksel Jørgensen i Langdalen på Vendsyssel-lejren – et meget tidligt fund af denne vinterart. Og i maj blev det til et ikke helt uventet genfund af den spektakulære Tiger-Sejhat. Fundet blev gjort af Flemming Ryden på Pil i en mose på Lolland. Seneste kendte danske fund er fra 1946 (se Svampe 68).

Det blev atter et meget dårligt parasolhatteår, selvom Jens Maarbjergh holdt fanen højt med fine fund fra Skanderborg Dyrehave, og der var selvfølgelig også enkelte gode fund af parasolhatte fra andre steder. Posesvampe og skærmhatte havde til gengæld et fint år. Silkehåret Posesvamp (*Volvariella bombycina*) er rapporteret hele 27 gange, men de 13 er dog fra Fuglsangparken på Lolland. Næbbet Skærmhat (*Pluteus insidiosus*) blev fundet på hele tre lokaliteter af Thomas Kehlet og Thomas Læssøe. 14 fund af

Prægtig Nøgenhat (*Psilocybe fimetaria*) blev fundet hele to gange i 2013. Arten er tidligere kun kendt fra et fund fra Dronningmølle. Agger Tange, 16.X.2013, Atlas DB2013-644614 (C). Foto David Boertmann.

Fløjls-Skærmhat (*Pluteus podospileus*) er også mere end normalt. Også de spektakulære arter Løvegul (*P. leoninus*) og Skarlagen Skærmhat (*P. aurantiorugosus*) blev fundet flere gange.

Slægten Skyggehatter havde nok også et godt år med 22 fund mod 13 i 2012, men det kan måske delvis forklares med den større og større ekspertise der opstår ude i felten blandt atlasets kernebrugere. Dette reflekteres også tydeligt i antallet af registrerede arter og fund af hjelmhatte (*Galerina* spp.). Hvidbæltet Hjelmmhat (*G. jaapii*) er fx registreret hele 10 gange i 2013 mod i alt 12 tidligere fund. Fire registreringer fra 2013 er dog fra Råbjerg Mile samme dag.

Ringløs Honningsvamp (*Armillaria ectypa*) blev fundet af Peter Lange på en ny lokalitet ved Vrås i Midtjylland. Poreskål (*Porotheleum fimbriatum*) blev fundet som ny for Møn.

Prægtig Nøgenhat (*Psilocybe fimetaria*) blev fundet hele to gange ved Jordløse Bakker og på Agger Tange. Arten er ellers kun kendt fra det i Svampe 30 rapporterede fund fra Dronningmølle. Hvidfiltet Rødblåd (*Entoloma albotomentosum*) blev af Erik Arnfred Thomsen fundet på sin anden danske lokalitet i Binderup Ådal. 13.VIII.2013, Atlas EAT2013-514299 (C). Foto Erik Arnfred Thomsen.

Tobaksbrun Agerhat (*Agrocybe firma*) blev genfundet ved Mønsted og nyfundet i Farum Nørreskov, hvor også Trefarvet Tragtridderhat (*Leucopaxillus compactus*) atter viste sig over jorden. Stor Silkehat (*Leucoagaricus americanus*) blev nyfundet på Bornholm. Trist Gråblad (*Lyophyllum confusum*) blev fundet i Vestskoven ved København af Thomas Kehlet, en art med kun fire accepterede fund i databasen, og Ravne-Gråblad (*L. coracina*), også nu med fire registreringer, blev fundet af Annegrete Eriksen i Bangsbo Botaniske Have.

Mose-Huesvamp (*Mycena tubarioides*) blev fundet af David Boertmann ved Bisole Vandet og er ellers kun kendt fra tre andre lokaliteter. Køllestokket Keglehat (*Conocybe apala*) blev fundet af Thomas Kehlet på artens fjerde danske lokalitet. Den sjældent sete Plisseret Dansehat (*Pholiotina sulcata*) blev fundet af både Thomas Kehlet og David Boertmann ved Påø på Langeland.

Hvidfiltet Rødblåd (*Entoloma albotomentosum*) blev af Erik Arnfred Thomsen fundet på sin anden danske lokalitet i Binderup Ådal. 13.VIII.2013, Atlas EAT2013-514299 (C). Foto Erik Arnfred Thomsen.

Køllestokket Keglehat (*Conocybe apala*) blev fundet på sin fjerde danske lokalitet. Hejede Overdrev, 17.IX.2013, Atlas TKH2013-630119 (C). Foto Thomas Kehlet.

Den sjældent sete Plisseret Dansehat (*Pholiotina sulcata*) blev fundet af både David Boertmann og Thomas Kehlet ved Påø på Langeland. 23.IX.2013, atlas TKH2013-637685 (C). Foto Thomas Kehlet

Årets trøfler

Der blev gjort en mindre ekstra-indsats for trøflerne i år, idet Anne Molia fra Norge og trøffelhunden Lello af racen Lagotto Romagnolo besøgte landet i sommer. Det var dog næsten udelukkende Annes næse der kom atlasprojektet til gavn. Lello fandt blot nogle banale hjorte-trøfler og holdt ellers en længere siesta. Det skal siges, at han siden er kommet efter det, men det var altså i Norge. Et af de bedste atlasfund var Nyre-Rodtrøffel (*Hysterangium nephriticum*) fra Gribskov ved Gadevang, i øvrigt kun 50 meter fra et stort mycelium af nogle meget flotte Broget Slimtrøffel (*Melanogaster broomeanus*). Også Lille Slimtrøffel (*M. ambiguus*) blev skrabet frem, men på Høje Møn. Det første danske fund af Gulkødet Knoldtrøffel (*Hymenogaster luteus*) omtales andetsteds i bladet.

Det var formodentlig et godt trøffelår, men der er for få der skraber, så det er svært at vide med sikkerhed, men der dukkede dog adskillige trøfler op i det indsendte materiale. Og det forlyder at der atter blev fundet Sommer-Trøffel i Århus-skovene.

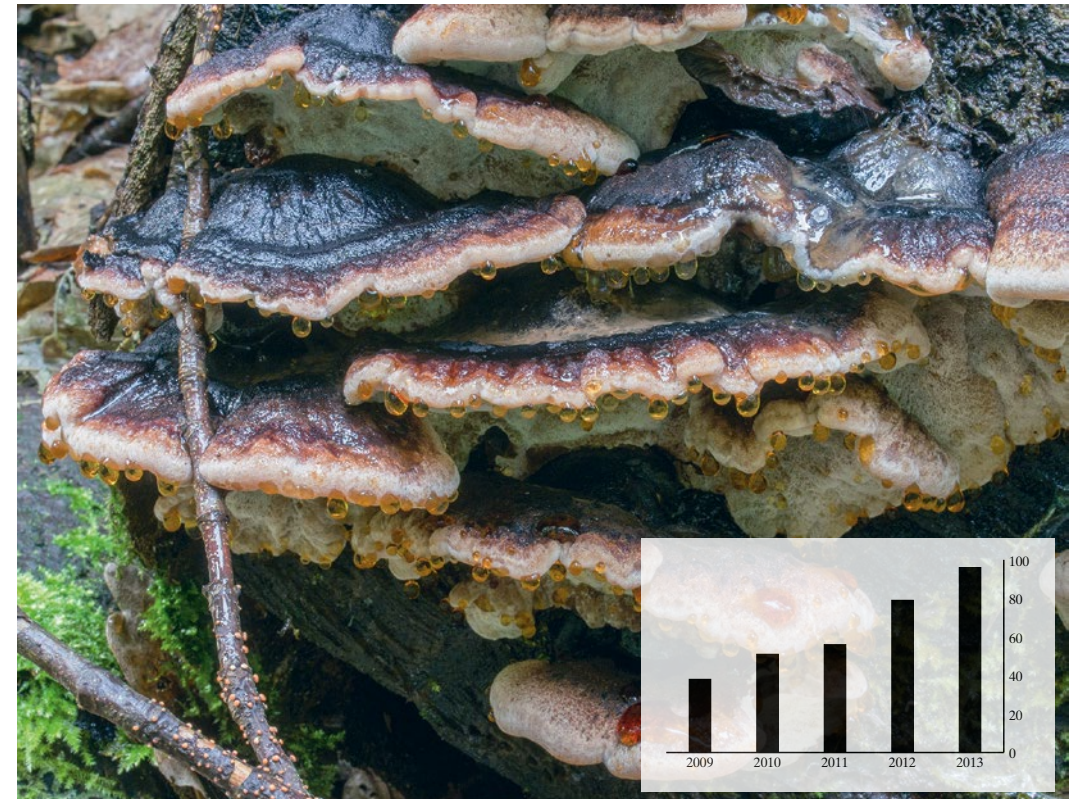
Arter der spreder sig?

Løv-Tjæreporesvamp (*Ischnoderma resinosum*) synes stadig at sprede sig og blev bl.a. fundet som ny for Jylland af Westy Esbensen i Munkebjerg Strandskov på Bøge samt på Birk på det allersydligste Lolland af andre. Også Gran-Tjæ-

Et af de bedste atlasfund var Nyre-Rodtrøffel (*Hysterangium nephriticum*) fra Gribskov ved Gadevang. 27.VII.2013, Atlas tl2013-513280 (C). Foto Thomas Læssøe.

reporesvamp (*I. benzoinum*) synes at være blevet hyppigere og blev registreret hele 97 gange i 2013 mod 80 i 2012 og 56 i 2011. En tredje art, Flammeporesvamp (*Pycnoporellus fulgens*), synes at være i stadig fremgang, og udover at gro på Gran sammen med Randbæltet Hovporesvamp (*Fomitopsis pinicola*) er den nu også registreret med Lærk, Fyr, Birk og Bøg, men også på disse værter sammen med sin tro følgesvend Randbæltet Hovporesvamp. Arten er registreret i Jylland, men kun fra to lokaliteter. Men mon ikke dette billede ændrer sig de kommende år, ligesom vi har set det med Dråbe-Kødporesvamp (*Oligoporus guttulatus*). Baseret på indrapporteringer til atlasset kunne det se ud til at også Brunlig Sejporesvamp (*Antrodia malicola*) er en art i voldsom fremgang. Inden projektstarten var den kun kendt fra fire danske fund, men i 2013 alene blev den fundet hele 21 gange spredt i næsten hele landet. Arten findes i Danmark næsten altid på dødt ved af Pil, og den store fremgang skyldes nok mere at mange af jer for alvor har fundet gummistøvlerne frem og er gået på jagt i pilekrattene. I hvert fald er det påfaldende at den lignende, men lidt mere hyppige Trist Kødporesvamp (*Ceriporiopsis resinascens*), som også er pile-specialist, er gået frem i næsten tilsvarende grad. Og Trompet-Stilkporesvamp (*Polyporus tubaeformis*) fra samme habitat har jo også vist sig at være vidt udbredt i Jylland selvom vi slet ikke kendte til dens forekomst før 2009.

Gran-Tjæreporesvamp (*Ischnoderma benzoinum*) har haft en øget registreringsfrekvens gennem atlasperioden med 38 fund i 2009, 51 i 2010, 56 i 2011, 79 i 2012 og 96 i 2013. Foto Jens H. Petersen.

Atlaslejr i Vendsyssel

Svampeatlassets sidste inventeringslejr og årets eneste blev afholdt i Vendsyssel, med indkvartering på Thise Ladegaard (vest for Brønderslev). Det er ofte svært at finde et sted som opfylder alle ens ønsker, specielt med begrænsede finansielle ressourcer. Denne gang havde vi rigeligt med arbejdsplads og indkvartering i 2-3-personers rum med rigtige køjesenge. Til gengæld måtte vi slås med en ret dårlig internetforbindelse – vi har prøvet det værre – og et alt for lille køkken. Det sidste var dog ikke noget man bemærkede ved måltiderne, hvor niveauet måske ligefrem var endnu højere end på de forudgående lejre. Der deltog 27 personer i lejren, de fleste på fuld tid. På trods af den på flere måder ildevarslende optakt i form af tørke i store dele af Jylland havde vi godt med svampe, og der blev gjort mange fine

fund. Susanne Rabenborg havde venligst lavet en optælling af de nordjyske kvadrater og deres antal af registrerede fund inden lejren og præsenterede os løbende for vores fremskridt med at få fyldt nye registreringer ind i databasen. Og Susanne og Peder Rabenborg havde også fremtrædende roller i køkkenregionen.

Når man er i Nordjylland, er det svært at lade Råbjerg Mile og dens fine afblæsningsflade ligge ubesøgt, og på lejrens første dag vandrede skarer af mykologer da også rundt i milen. På afblæsningsfladen blev der fundet mange interessante svampearter, som ellers ikke har så mange fund i Danmark, bl.a. Spids Trævlhat (*Inocybe acuta*), Kær-Vokshat (*Hygrocybe substrangulata*), Klit-Ametysthat (*Laccaria maritima*), Star-Spatelhat (*Gloiocephala caricis*) samt en masseforekomst af Hvidbæltet Hjelmlhat (*Galerina*

jaapii) i kanten af et lille vandhul. Og Hvid Navlehat (*Omphalina mutila*) var ny for Danmark! Overdrevene ved Løt og Saltum ret tæt på vores base blev besøgt ved flere lejligheder, og der blev fundet en flot stribe rødlistede overdrevsarter såsom Grøngul Vokshat (*H. citrinovirens*), Rødmende Vokshat (*Neohygrocybe ovina*), Skarlagen Vokshat (*H. punicea*), Bleg Vokshat (*Cuphophyllus berkeleyi*), Gråbrun Vokshat (*C. fornicatus*) i den næsten hvide form, Knaldrød Vokshat (*H. splendidissima*) og Dunet Lavhat (*Lichenomphalia velutina*). Det blev også til en flot stribe rødblade, bl.a. Rap, Sødlig, Mørkøjet, Gråblå og Småskællet (*Entoloma anatinum*, *ameides*, *lividocyanulum*, *griseocyanum* og *hispidulum*). En af de bedste lokaliteter med mange spændende nyfund viste sig at være Hune Plantage, hvor Torbjørn Borgen havde allieret sig med de lokale Karin og Erling Fagerberg. Det blev bl.a. til mange mycelier med Duft-Ridderhat (*Tricholoma matsutake*), pigsvampene Rust-Korkpigsvamp (*Hydnellum ferrugineum*), Bæltet Korkpigsvamp (*H. concrescens*), Vellugtende Læderpigsvamp (*Phellodon melaleucus*) og Skællet Kødpigsvamp (*Sarcodon imbricatus*), Violetbrun Duftpigsvamp (*Bankera violascens*) og også Vellugtende Knoldfod (*Squamanita odorata*), der ikke er blevet set meget i atlasperioden (ex. slet ikke på øerne). Den centrale del af den Jyske Ås (Stagsted Skov) var også i fint flor og producerede endda en stribe sjældenheder som Duftende Gråblad (*Lyophyllum osmophorum*), Kantet Huesvamp (*Mycena picta*), Edelgran-Mælkehat (*Lactarius albocarneus*) og Tvefarvet Sneglehat (*Hygrophorus persoonii*).

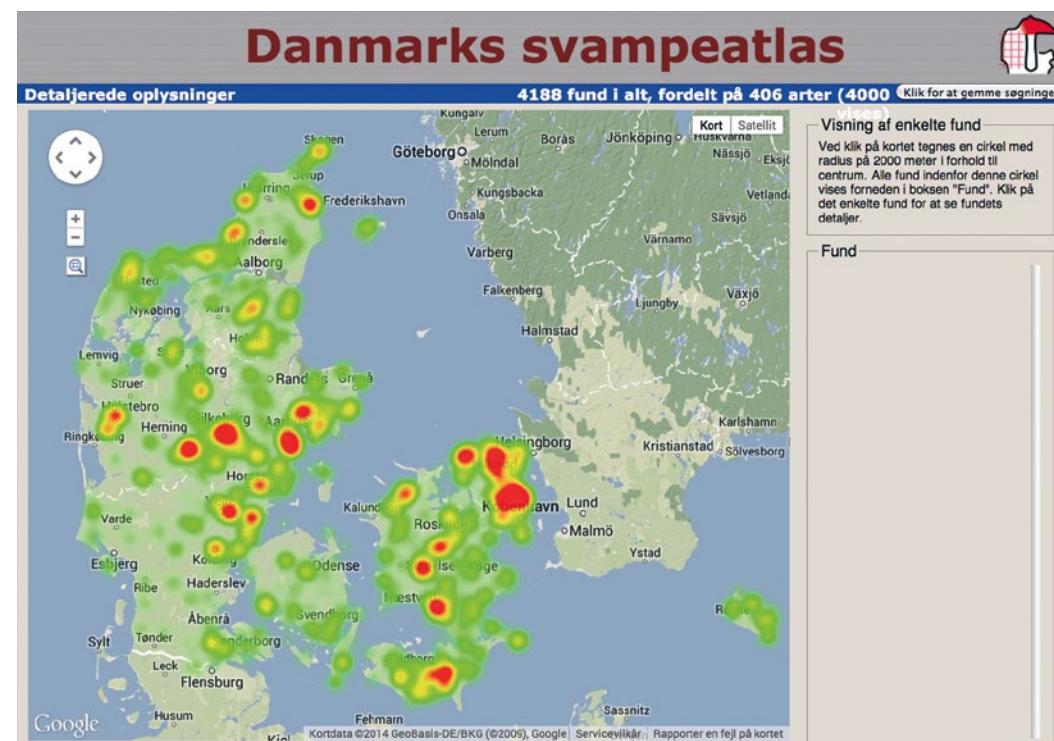
Annegrete Eriksen fremviste en række rariteter på en af sine bedste lokaliteter Åsted Ådal, inklusive fine sager som Duftende Kæmpeskælhat (*Hemiphiliota heteroclita*) (en art der med fem fund i 2013 havde sit suverænt bedste atlasår) og Kandelabersvamp (*Artomyces pyxidatus*). En gruppe på langtur til Langdalen fandt adskillige fluer inficeret med Flue-Snyltekegle (*Ophiocordyceps ditmari*), der tidligere har været publiceret fra Danmark under navnet *Cordyceps forquignonii* baseret på et enkelt fund fra Draved. I Langdalen gjordes også det første nordenfjorske fund af Silke-Parasolhat (*Echinoderma perplexum*). En anden langtur (til Buderupholm i Rold Skov) producerede Grødende Parasol-

hat (*Echinoderma hystrix*) – klart det nordligste danske fund af denne art – samt en håndfuld for lokaliteten kendte Knoldslørhatte, bl.a. Duft-Slørhat (*Cortinarius osmophorus*).

Import af data fra gamle kilder

Det er tidligere i atlasprojektets liv lykkedes at få halet gamle fund ind fra diverse lister og databaser. Fx er MykoMarathon-fundene fra 2005 og frem importeret sammen med en række databaser fra tidligere svampelejre (Anholt, Bornholm, Himmerland, Røsnæs, Hanherred/Thy og Sønderjylland). Også de lange e-mail lister fra Jan Vesterholts MykoNyt samt rødlisten er tidligere masseret ind i atlasprojektet. Tilbage stod bl.a. lejrdata-baser fra Fyn og Lolland og en del personlige databaser (bl.a. fra Jan Vesterholt, Erik Rald, David Boertmann, Tobias Guldberg Frølev, Thomas Stjernegaard Jeppesen, Jacob Heilmann-Clausen og Jens H. Petersen). Disse data blev hevet ind i atlasset i sommeren 2013. Desuden havde Henrik F. Gøtzsche lavet et stort arbejde med at digitalisere postmester Jensens maskinskrevne lister over danske svampefund (opbevares på Botanisk Museum), som opsamlede mange af de tidlige registreringer af storsvampe fra Danmark. Atlasset blev således i 2013 beriget med over 100.000 ældre fund, hvoraf en del dog er dubletter.

Mange af disse gamle fund er desværre vanskelige eller umulige at tolke med vore moderne mykobriller. Hvilken art af Rørhat er det fx, der er registreret fra Møns Klinteskov under navnet Rødsprukken Rørhat af F.H. Møller, K. Bjørnekær & J.P. Jensen den 13. september 1953? Det er jo helt umuligt at vide, da adskillige af de mulige arter ikke var beskrevet dengang, og de kritiske karakterer ikke er noteret. Derfor må mange af disse gamle fund afvises. Et andet problem med de mange gamle fund er at de ofte er dubletter til hinanden. Hvis fx Jan Vesterholt i 2003 har samlet en sjælden art som Jens H. Petersen har fotograferet, optræder den allerede i to databaser. Er den rødlistet, er den desuden med i den gamle røddatabase og sikkert også sendt ud i Mykonyt – altså allerede fire dubletterregistreringer. Hvilken af disse der er den bedste rent datamæssigt, kan være vanskeligt at afgøre, og det er under alle omstændigheder et uoverskueligt stort arbejde at gennemgå alle fund for

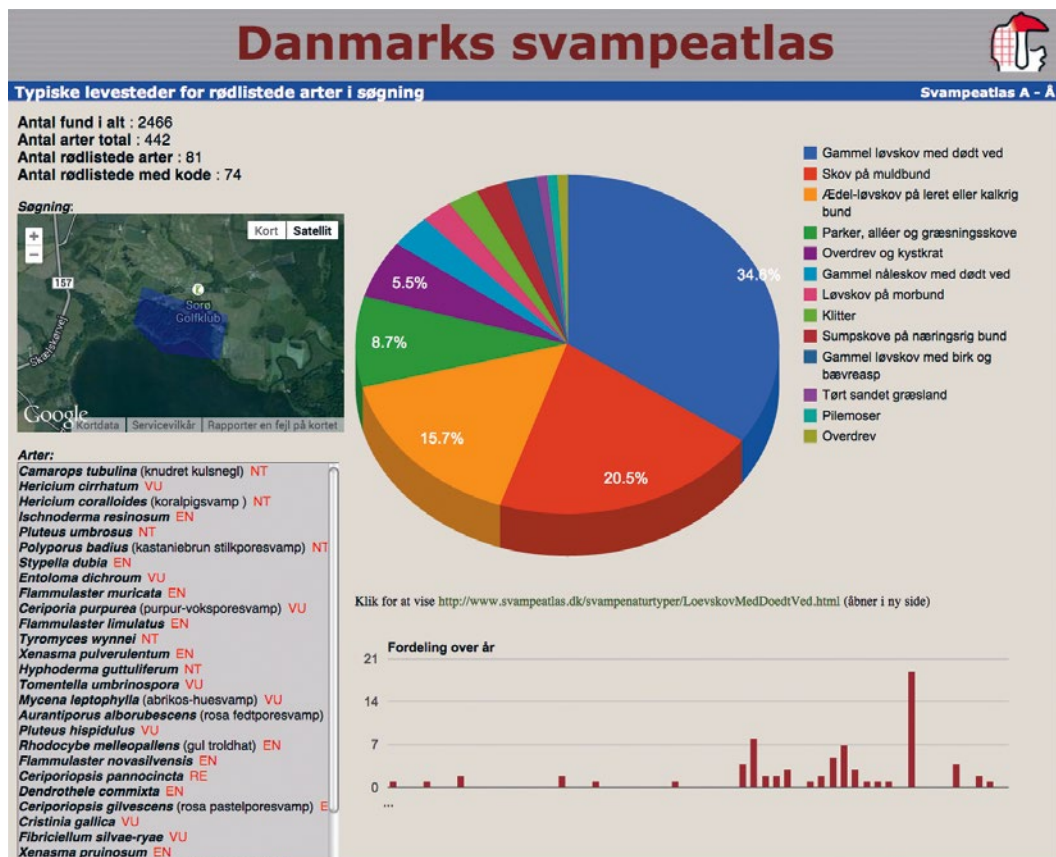

På svampeatlas.dk er der nu mulighed for at vise søgeresultater på et tæthedskort. Her ses den rumlige fordeling af samtlige fund af atlasarter i rødlistekategorierne RE, EN og VU i atlasperioden (2009-2013).

dobbeltheder. Derfor er der i atlasdatabasen nu en masse dubletter der resulterer i skyer af prikker på kortene. Vi håber på sigt at kunne „reparere“ på dette programmelt, sådan at kortene vil fremstå renere, men lige nu må man leve med dubletterne.

Der er i øjeblikket kun to meget væsentlige datakilder, der ikke er optaget i svampeatlasset. Dels er Statens Naturhistoriske Museums database over danske fund ikke integreret. Denne database indeholder helt sikkert talrige dubletterregistreringer til det materiale vi i forvejen har (fx alle de fund af rødlistede arter der er tilflydt museet gennem årene), men helt sikkert også masser af fund, der kunne supplere atlassets udbredelser, især af sjældnere arter. Den anden kilde er J. Linds „Danish Fungi as represented in the Herbarium of E. Rostrup“ fra 1913. Denne guldgrube til viden om især ukønnede svampe og søksvampe omtaler 3324 danske arter, hvor-

af mange nu har skiftet navn, status eller helt er forsvundet ud i glemslen. Det vil kræve en stor indsats af vore absolut mest trænede mykologer at trævle dette værk op og parre dets arter med nutidsarterne, og det ligger desværre uden for atlasprojektets ramme at gøre dette. Mængden af basidiesvampe i værket er begrænset, så tabet for svampeatlasset er ikke stort, men det understreger at vi stadig er meget langt fra at have et overblik over hvilke svampe der gennem tiden er angivet fra Danmark. Ud over disse to meget store kilder er der et væld af mindre der heller ikke p.t. er inkorporeret i svampeatlasdatabasen. Ikke mindst kan man nævne de ikke digitaliserede fund på Statens Naturhistoriske Museum som en tredje stor og væsentlig datakilde, der mangler at blive inkorporeret. Landbohøjskolen herbarium (nu Københavns Universitet) indeholder også mange svampekollektioner, fx samlet af Ove Rostrup og N.F. Buchwald.

På svampeatlas.dk kan man nu lave en „økologisk analyse“ af en fundliste og få vist fordelingen af typiske levesteder for de rødlistede arter i søgningen. Her ses en analyse af en søgning afgrænset til Suserup Skov ved Sorø.

Nyheder på hjemmesiden

Vi har vi fået lavet en del fine funktioner på hjemmesiden, som gør det muligt at søge i fund og præsentere søgeresultaterne på forskellige måder. Fra forsiden er det via linket „søg efter danske arter“ kan man klikke sig til en søgeside/-liste med arter der er medtaget i Svampeatlas. Hvis man klikker på et navn i denne liste, så vises en artspræsentation med alle atlasoplysninger og -billeder om netop denne art. Det andet link på forsiden, „søg fund i Svampeatlas“, leder til søgesiden som er udvidet med flere muligheder. Man kan nu filtrere sin søgning så der kun inkluderes rødliste-arter kodet til at være knyttet til bestemte naturtyper. Vi håber dette vil gøre det lettere for naturforvaltere og andre interessere-

de at bruge svampedata målrettet. Visningen af søgeresultaterne sker som hidtil umiddelbart i en tabel. Herfra er der nu adskillige muligheder for at få vist og analyseret fundlisten. Man kan som tidligere få vist fundene på prikkort eller UTM-kort, men nu også på et tætheds kort, som giver et fint overblik over den rumlige fordeling af fundene i en søgning.

En funktion der har eksisteret på hjemmesiden det meste af 2013, er muligheden for at få foretaget en slags økologisk vurdering af en konkret søgning ved at trykke på knappen som indtil videre hedder „økologi“. Dette giver en grafisk fremstilling af typiske levesteder for de rødlistede arter i søgningen. Som basis for denne analyse har vi lavet en vurdering af alle

rødlistede arter og kodet dem for hvilke naturtyper de typisk findes i. Man vil således få en ide om hvorvidt de mykologiske kvaliteter (i form af rødlistede arter) i en søgning peger i retning af artssammensætninger man typisk finder i naturtypen „Parker, Alleer eller Græsningskove“, „Skove på muldbund“ eller lignende. Ved at markere de enkelte stykker i lagkagediagrammet kan man se en liste af de konkrete arter knyttet til de enkelte naturtyper og via et link under diagrammet klikke sig videre til en præsentation af naturtypen med oplysninger om typiske arter, trusler og forvaltningsmuligheder. Denne funktion skulle gerne give en form for ekspertvurdering af artssammensætningen inden for en geografisk afgrænset søgning, fx en håndprikket polygon, og dermed gøre ellers svært tolkelige artslistor anvendelige for naturforvaltere uden videregående svampekendskab.

En kæmpe indsats – tak!

2,7 år i felten – 24 timer i døgnet, non-stop – Så lang tid har I tilsammen brugt i felten, hvis vi antager at hvert af de knap 300.000 fund indrapporteret via svampeatlas.dk i atlasperioden har krævet 5 minutter i felten i gennemsnit. Lidt af en indsats!

Så selvom der kommer en afsluttende rapport på et senere tidspunkt, vil vi i atlasgruppen benytte denne lejlighed til at takke alle jer mange flittige indrapportører som gennem atlasperiodens fem år har holdt os travlt beskæftigede ved tasterne og mikroskoperne. I har været med til at udvide kendskabet til den danske funga i helt utrolig grad. Desuden en stor tak til deltagerne på atlaslejrene, som har været med til at kortlægge ellers dårligt kendte områder af landet og bidraget til nogle hyggelige og lærerige lejre for os alle. Tak til alle som har kommet med konstruktive forslag til hjemmesiden og projektet og har været med til at udbrede kendskabet til projektet på alle mulige måder. Vi takker de personer der har stillet ældre databaser til rådighed for projektet, og Henrik F. Gøtzsche og Christian Lange for at have bearbejdet store datamængder til atlasformatet. Desuden skal Jens Maarbjerg bl.a. have en tak med på vejen for at have skannet hundredvis af Jan Vesterholts efterladte tegninger og notesbøger, så disse illustrationer kan blive hæftet på de relevante fund.

Sidst men ikke mindst skal vi takke David Konrad, som med Christian Lange ved sin side har stået for at udvikle mange af de fine søge- og visningsmuligheder på hjemmesiden.

Fremtiden

Vi får til stadighed ros for atlassetts præsentation af data og selvfølgelig også brok når vi er nede. Der er ingen tvivl om at svampeatlas er en succes set både indefra og udefra. Mange har brugt projektet som en platform til at udvide deres svampekendskab, komme i gang med eller videre med at mikroskopere, tage hul på nogle af de vanskelige svampegupper, perfektionere svamfefotografering og så videre – og det er jo i sig selv en kæmpe succes. Når projektet nu afsluttes, kan man frygte at al denne viden og interesse løber ud i sandet. Det håber og tror vi ikke bliver tilfældet. Selv om Danmarks Svampeatlas officielt lukkede for tilgang af nye fund per 31/12 2013, betyder det ikke, at vi har lukket portalen for indlæggelse og søgning af fund. Man vil som før kunne indberette sine svampefund, uploade fotos og udveksle bemærkninger på mikroforum, ligesom man kan søge i databasen. Den store forskel er, at der ikke er midler til validering af data.

Det er usikkert i hvilket omfang vi i den nuværende atlasgruppe vil fortsætte med ulønnet at validere jeres fund efter afslutningen af atlasprojektet, men det vil givet variere meget fra person til person og mellem de forskellige svampegupper. Umiddelbart har vi intentioner om at fortsætte med at validere mange af de fund, hvor der pt. kun er krav om et godt foto eller en grundig beskrivelse, mens vanskelige grupper der kræver belæg, næppe vil blive valideret i større omfang. På lidt længere sigt vil vi arbejde på en model for validering, der i højere grad inddrager jer som frivillige, og som bruger såkaldte smarte filtre til at vurdere sandsynligheden af de enkelte indrapporterede fund, bl.a. afhængigt af især geografiske og tidsmæssige observationer. Egetunge i januar på Skagens Odde er således meget usandsynlig, mens den samme art i Fuglsang Storskov i juli er meget sandsynlig. Det er dog ganske krævende at opbygge et system der kan håndtere sådanne filtre, så det er ikke noget vi kan sætte i værk uden finansiell støtte til programmering og kodning.

Lærke-Slimørhat (*Suillus grevillei*) er egentlig et fremmedelement i den danske natur, da den altid vokser under Lærk, som er en indført træart. Renbestande af Lærk dækker mindre end 1 procent af skovarealet, men da Lærk ofte er blevet brugt i bølgebevoksninger som „amme-træer“, dvs. hurtigtvoksende træer, der fremmer højdevæksten af resten af bevoksningen, kan man finde Lærk som enkelttræer mange steder, også i (næsten) rene løvskove.

Et enkelt lærketræ i skoven – eller i haven eller parken – kan være nok til at give en fin portion Lærke-Slimørhat, hvis vejret har været tilstrækkelig fugtigt fra midten af sommeren og hen på efteråret. Med deres skinnende, gulorange farver lyser svampene op i skovbunden eller på plænen, og da de har ring på stokken, kan de kun forveksles med andre spiselige rørhatte, der

Lærke-Slimørhat. De mindste frugtlegerer er de bedste. Frederiksdal Skov, 23.IX.2013. Fotos Flemming Rune.

har slimet hatoverflade og ring. I kraftigt solskin kan de få mørk hat, næsten som Brungul Slimørhat (*Suillus luteus*). Brungul Slimørhat får dog aldrig Lærke-Slimørhatts livlige, orange farver, og det gør de sjældnere Olivengrålærke-Slimørhat (*Suillus aeruginascens*) og Mose-Slimørhat (*Suillus flavidus*) under Fyr heller ikke.

Lærke-Slimørhat har ry for ikke at være en helt så god spisesvamp som den lige så almindelige Brungul Slimørhat, og det synes jeg er uberettiget. Som ung holder den sig ganske fast i kødet, også efter tilberedning, og den har en fin, mild aroma, der kan skabe de mest delikate svamperetter, hvis man ellers er forsigtig med krydderierne og andre kraftigt smagende ingredienser.

Det største problem er nok rengøringen. I fugtigt vejr kan hatten blive særdeles slimet, og i modsætning til Brungul Slimørhat er hathuden som regel ret umulig at trække af. Derfor må svampene rengøres straks ved plukningen, så der ikke kommer jord, nåle eller bladrester med i kurven. Hvis hatoverfladen er meget slimet, kan man evt. tørre den af straks med et stykke køkkenrulle (husk at tage det med på skovturen). Som ved mange andre arter er det især de små, unge frugtlegerer, der er delikate.

Lærkebøffer med mozzarellasalat

Fars (til 4 bøffer):
200 g finthakkede Lærke-Slimørhat
200 g kyllingefilet
smør til stegning
1-2 æg
¼ dl sødmælk eller fløde
3-4 spsk. rasp
¼ tsk. salt
¼ tsk. peber

Grønt:
2 tomater
125 g skære-mozzarella i lage
frisk basilikum
2 spsk. jomfru-olivenolie
et lille bundt forårsløg

Lærkebøffer med mozzarellasalat

Hatte på meget mere end 5-6 cm bredde er ofte ret bløde i kødet, og skulle man være heldig at kunne frådse i Lærke-Slimørhatte, så lad alle de store stå og nøjes med de små. Hvis man kun tager små svampe, hvor hatten højst er halvt udbredt, behøver man ikke at skære rørene fra. På større frugtlegerer er det nødvendigt og desværre ikke så nemt. Rørlaget hænger længe fast på hatkødet, som let går i stykker. Da hathuden næsten kun kan skæres af, opdager man snart, at der ofte ikke bliver så meget tilbage, når man går i gang med de større frugtlegerer. På de små er hathuden til gengæld så skør, at den sagtens kan spises med, og det gør arbejdet meget lettere i køkkenet.

Som de fleste fintsmagende svampearter er også Lærke-Slimørhat velegnet i kombination med lyst fjerkræ. En af mine mest vellykkede retter med Lærke-Slimørhat er „Lærkebøffer“, hvor farsen laves af finthakkede, unge

Lærke-Slimørhat, der blandes med lige dele kyllingekød i små tern. Efter rengøring skæres svampene ud og steges på en pande, til der ikke længere træder væske ud (og der kan være overraskende meget, hvis svampene er friske). Sideløbende steges kyllingefileterne, og når de er brunet, skæres de ud i små tern og hældes sammen med de stegte svampe. Herefter hældes to æg rørt ud med mælk eller fløde over svampene og kødet, og ved tilsætning af rasp spiseskefuldvis røres det hele sammen til en fars af passende konsistens, der kan formes til bøffer. Krydr bøfferne med salt og peber, og steg dem på begge sider, til de er lysebrune og faste. Server med en mozzarellasalat af skivet skære-mozzarella lagt skiftevis med skivede, fastkødede tomater. Snit lidt frisk basilikum udover, og dryp med den obligate olivenolie. Suppler med et par friske, evt. lidt dampede forårsløg. Så kan det ikke gøres meget bedre ...

Vidste du . . .

af Flemming Rune

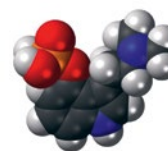

- at svampejagt efter morkler efterhånden er blevet en decideret konkurrencesport i USA. De seneste år er opstået adskillige tilbagevendende, flerdagesmorkelfestivaler, hvor der dystes om at finde flest morkler i et nærmere angivet område. Under 'The Morel Festival' i Brown County, Indiana, fandt en enkelt deltager, Alex Babich, „The mad Russian“, hele 45 kg morkler på én dag i 2013, og deltagernes samlede udbytte kunne opgøres i tons. Ved festivalen 25-27/4 2014 vil ti af USAs angiveligt bedste morkeljægere undervise i morkelsøgning for viderekomne i Brown County, og fem bluegrass-orkestre vil skabe stemning, når de over tusind deltagere vender hjem fra skovene. Arrangørerne håber at sætte ny verdensrekord i antal morkeljægere samlet til den samme konkurrence, men det får de nu svært ved. Den traditionsrige morkelfestival i Boyne, Michigan, havde 3.500 konkurrerende morkeljægere sidste år, og der var 5.000\$ i præmier til de tre vindende tomandshold. På internettet kan man finde mere end ti større, årlige morkelfestivaler i USA (bl.a. www.morelfestival.com, www.morelmania.com, www.morelfest.com, december 2013).

- at internationale svampeture til eksotiske steder er ved at blive et hit. BBC Travel giver anvisninger på trøffelrejser til både Italien, Frankrig, Kina, Namibia og Kroatien, og på deres hjemmeside er der talrige links til nyttige oplysninger

om trøffelturisme, hvis man selv vil arrangere. Den tyskfødte geograf Daniel Winkler, som siden 1996 har boet i USA, har opbygget en succesfuld forretning i firmaet MushRoaming ved at arrangere svampeture til fjerne egne af verden næsten hver måned, såkaldte 'Mushroom Eco-Tours'. På programmet i 2014 er f.eks.: en januar-trøffeltur til Oregon, hvor der garanteres 'Oregon white and black truffles' (*Tuber gibbosum* og *Leucangium carthusianum*) og lækre retter med trøfler, en februar-svampetur til Amazonas, hvor man besøger den ekstremt frodige bagside af Andesbjergene, en marts-svampetur til Colombia med vandfald, kaffeplantager og tropeskov omkring foden af den sneklædte vulkan Nevado del Ruiz, og to 14-dages svampeture til Tibet i maj-juli – den ene særlig rettet mod at finde snyltekøllen *Ophiocordyceps chinensis* i felten og besøge snyltekølle-markeder i Tibets byer. Flere af turene har været afholdt før, og deltagerne forsynes med lange artilister fra områderne og kan ellers nyde godt af den svampe-begejstrede Daniel Winklers store erfaring fra både Asien og Sydamerika. Turene koster omkring 20.000 kr. pr. deltager. Hertil kommer så transporten til turens startsted, f.eks. La Paz i Bolivia eller Lhasa i Tibet (Suemedha Sood: www.bbc.com/travel/blog/20120322-travelwise-hunting-for-the-worlds-most-expensive-fungus, marts 2012; www.mushroaming.com, december 2013).

- at verdens største kantareller kan plukkes i Californien. I 2008 beskrev den amerikanske amatørmykolog David Arora sammen med Susie M. Dunham fra Oregon State University en ny art af kantarel, *Cantharellus californicus*, hvor hvert frugtlegeme almindeligvis vejer over ½ kg og ikke sjældent over 1 kg. Den vokser altid sammen med amerikanske arter af Eg (*Quercus agrifolia*, *Q. parvula*, *Q. wislizenii* og *Q. kelloggii*) i Sierra Nevada-bjergene op til 2.000 meters højde. Frugtlegemerne kan vokse gennem 3-8 uger, og de bliver ofte knortede og uregelmæssige. De har været indsamlet kommercielt gennem mange år – vurderinger anslår, at der hvert år handles 23.000 kg *C. californicus* til en værdi af 1 million US\$ – men først for nylig er de ved molekylærbiologiske undersøgelser (ITS-RFLP) blevet identificeret som en særlig art, der er forskellig fra den almindelige kantarel, *C. cibarius*. Svampesamlere har populært kaldt kæmpe-kantarellerne for 'mud chanterelles', fordi de ofte løfter store mængder skovbund i vejret, når de skyder sig op gennem førnelaget, men nu forsøger man i stedet at markedsføre dem under det mere tiltalende navn 'oak chanterelles', 'Ege-Kantarel'. (D. Arora & S. M. Dunham: *Economic Botany* 62 (3): 376-391, november 2008; D. Viess: www.bayareamushrooms.org/mushroommonth/chanterelle.html, december 2013).

- at forskere har konstateret, at selv små doser af rusmidlet psilocybin, der findes i Spids Nøgenhat (*Psilocybe semilanceata*), kan hjælpe mus til at håndtere frygt, fordi det virker stimulerende på neurogenesen, dvs. evnen til at danne nye hjerneceller. Professor Juan Sanchez-Ramos fra University of South Florida, en af verdens førende Parkinson-forskere, har deltaget i arbejdet og ser et stort potentiale for den fremtidige medicinske behandling af post-traumatisk stress (PTSD). I forvejen vidste man godt, at psilocybin ved indtagelse bindes til re-

↑ Psilocybin-molekyle, den aktive substans i Spids Nøgenhat (*Psilocybe semilanceata*). Model lavet af Jynto, Wikimedia commons.

'Ege-Kantarel' (*Cantharellus californicus*) i Sierra Azul Open Space Preserve, Los Gatos, Santa Clara, Californien. Foto Alan Rockefeller.

ceptor-områder i hjernen, der fremmer neurogenesen og ændrer koncentrationen af serotonin i nervesynapserne, så korttidshukommelsen styrkes. Ved et nyt forsøg er det nu lykkedes at vise, at det faktisk har en forbavsende effekt på mus, der udsættes for ubehagelige oplevelser. Man lærte en gruppe forsøgsmus, hvoraf halvdelen havde fået psilocybin, at hver gang der lød en bestemt lyd, ville de få et elektrisk stød. Ret hurtigt begyndte musene at udvise chok-reaktion, så snart de hørte lyden. Efter et stykke tid holdt man op med at give musene elektrisk stød efter lyden, og da viste det sig, at musene, der havde fået psilocybin langt hurtigere lærte, at der ikke længere var fare på færde, når de hørte lyden. Man anvendte så lave doser af psilocybin, at der ikke var nogen synlig ruseffekt af det, og alligevel viste stoffet sig langt mere effektivt end det udbredte psykofarmakum ketanserin, der virker på omtrent samme måde. Nu håber Sanchez-Ramos' forskningskollega, Briony Catlow, at der kan opnås tilladelse til at fortsætte forsøgene på mennesker. Det kan være vanskeligt, fordi psilocybin er omfattet af den amerikanske narkolovgivning ('a Schedule 1 drug'), men resultaterne er så lovende, at en dispensation er sandsynlig (J.T. Didymus: <http://digitaljournal.com/article/353812>, juli 2013; B.J. Catlow m.fl.: *Experimental brain research* 228 (4): 481-91, august 2013; J.R. Stockfisch: <http://tbo.com/news/education/usf-research-may-lead-to-ptsd-treatment-20131128/>, november 2013).

Besk Slørhat (*Cortinarius emollitus* Fr.)

Poul Printz

Besk Slørhat (*Cortinarius emollitus*) har tidligere været kaldt *C. duramarus* i Danmark. Den gule hat og voksestedet i løvskov gør at den relativt let kan kendes fra de andre bittert smagende slimslørhatte. Gribskov. Foto Poul Printz.

Et fund

Den 30. september 2012 så jeg en svamp, jeg ikke kendte. Ja, forstå mig ret, jeg prøver ikke på at bilde nogen ind, at jeg ellers kender alle svampe. Som alle andre møder jeg på hver svampe-tur masser af ukendte svampe – de fleste af så uinteressant udseende, at jeg ikke nærer særligt ønske om at lære dem at kende. Men dette var en stor gul svamp i småknipper og enkeltvis under en bøg i det nordlige Gribskov. Hvad mere var, jeg var straks klar over, at det var en af de bitre slørhatte i underslægten *Myxaciaceae* („de slimstokkede“), og en svamp med et så spektakulært udseende finder man ikke fra denne gruppe i

nordisk litteratur i nyere tid, fx ikke i Funga Nordica (Bendiksen m.fl. 2012) eller *Cortinarius Flora Photographica* (Brandrud m.fl. 1991-2012). Jeg tog nogle billeder og tog eksemplarer med hjem, og her lykkedes det mig ved hjælp af udenlandsk litteratur at overbevise mig om, at det drejer sig om *Cortinarius emollitus* Fr., et navn som er blevet meget lidt brugt i nyere tid og meget forskelligt tolket gennem tiderne. Nedenfor findes en beskrivelse af fundet.

Besk Slørhat (*Cortinarius emollitus* Fr.)

Hat 5-7 (8) cm, først regelmæssigt hvælvet, senere fladt udbredt med let indbøjet rand, regel-

mæssig til noget bølget mod randen, varmt gul som fx Birke-Skørhat (*Russula claroflava*), undertiden dog lysere gul med gulhvid rand, senere med indslag af okker i retning ad Okkergul Skørhat (*Russula ochroleuca*), kun svagt klæbrig selv som fugtig. Lameller først træhvide til gråhvide, undertiden med svagt gulligt anstrøg, senere brungrå, ret brede. Stok 1,5-2 (2,5) cm tyk, 5-7 cm lang, i knipper noget længere, jævntykt til noget kølleformet, tit kort tilspidset ved roden, hvid med kun enkelte slørrester en tredjedel nede på stokken. Først fast – især i den øverste del, men snart hul fra rodenden og eftergivende som en gummislange. Lugt ubetydelig, smagen meget bitter i alle dele. Sporer 7-8×4-5 µm med svag ornamentering. Langs en skovvej i den nordligste del af Gribskov 30.9.2012, kun 100-200-årige Bøge i nærmeste omegn, gamle Ege i nogen afstand.

Jeg genfandt arten på samme sted 5.9.2013. Da var frugtlegemerne noget ældre og farven mørkere okker end ved første fund, en del eksemplarer havde stærkt opbrættet rand, stokkene var mere udtalt hule og bløde, og lamellerne var varmt gulbrune på de ældste eksemplarer.

Beskrivelsen stemmer fint med Fries' korte diagnose i *Epicrisis* (Fries 1838), og hans upublicerede afbildning gengiver arten tilfredsstillende. Fries gør udtrykkelig opmærksom på den varmt gule farve og den hule stok. I det franske værk *Atlas des Cortinaires X* (Bidaud m.fl. 2000) er der en god beskrivelse og afbildning af ældre eksemplarer, men ellers er det svært at finde arten beskrevet og afbildet. I en nyere artikel af bl.a. nordmanden T.E. Brandrud er der imidlertid en udmærket beskrivelse og afbildning af arten og oplysning om mindst otte fund fra Sydnorge (Brandrud m.fl. 2012).

Tobias Guldberg Frøslev har gjort opmærksom på, at der i Danmarks Svampeatlas formentlig er indberettet en række fund af arten under navnet *C. duramarus* Jul. Schaff. I svampeatlas er der faktisk i øjeblikket ti fundangivelser under dette navn fra årene 1991 til 2013, en del af dem desværre med meget få oplysninger, og kun to med billede. De afbildede er med stor sandsynlighed Besk Slørhat (*C. emollitus*), og de øvrige vel også. Alle fund er gjort under Bøg, og der er kun fund fra Østjylland og Mors. Finderne har formentlig bestemt deres fund efter atlasnøglen (Frøslev 2012) eller Danske Storsvampe

(Petersen & Vesterholt, red. 1990), men når man studerer den oprindelige beskrivelse af *C. duramarus*, kan man undre sig over, at dette navn er introduceret her. Den beskrives med langt mindre fremtrædende farver og med meget hårdt stokkød. Men forklaringen er nok den, at da Jan Vesterholt i 1988 gjorde sit første fund af arten, brugte han Mosers dengang meget anvendte nøgle i *Kleine Kryptogamenflora* (Moser 1983) til bestemmelsen. Her optræder *C. emollitus* og *C. duramarus* som naboarter, og nøglediagnoserne er meget korte og til dels misvisende. Man skal således vælge mellem lyst okkerfarvet (*duramarus*) og blegt okkerfarvet (*emollitus*) og afgøre om stokken er usædvanlig hård eller ikke. Det kan jo have sine vanskeligheder, og man når derfor nemt frem til det forkerte navn.

De mange forskellige opfattelser af *C. emollitus* gennem tiderne kan tages som vidnesbyrd om, at arten er sjælden langt de fleste steder, men man har måske været tilbageholdende med at bruge et gammelt, omstridt navn som *C. emollitus*, så arten kan meget vel skjule sig under andre navne som i tilfældet *C. duramarus*.

Litteratur

- Bendiksen, E., Bendiksen, K., Niskanen, T. & Kytövuori, I. 2012. *Cortinarius* Subgen. *Myxaciaceae* (Fr.) Trog in Knudsen, H. & Vesterholt, J. (red.) *Funga Nordica*. – Nordsvamp.
- Bidaud, A., Moëne-Lozoc, P. & Reumaux, P. 2000. *Atlas des Cortinaires X*. – Éditions Fédération mycologique Dauphiné-Savoie. Annecy.
- Brandrud, T.E., Dima, B. & Schmidt-Stohn, G. 2012. *Cortinarius* species in acidophilous-eutrophic (but not calciphilous) oak forests of S Norway and Hungary – *Journal des J.E.C.* 14, 2012: 7-26.
- Brandrud, T.E., Lindström, H., Marklund, H., Melot, J. & Muskos, S. 1991-2012. *Cortinarius Flora Photographica I-V*. – *Cortinarius* HB, Matfors.
- Fries, E.M. 1838. *Epicrisis Systematis Mycologici*. – Typographia Academica
- Frøslev, T.G. 2012. Slørhat (*Cortinarius*) – digital bestemmelsesnøgle fra projekt „Danmarks svampeatlas“. – <http://www.mycoskey.com/MycoKeySolidState/MycoKeyResources/pdf/AtlasNoegler/DanmarksSvampeatlas-Cortinarius.pdf>
- Moser, M. 1983. *Röhrlinge und Blätterpilze*. 5. Aufl. *Kleine Kryptogamenflora Mitteleuropas*. Bd. 2b/2: 1-533. – Gustav Fischer. Stuttgart.
- Petersen, J.H. & Vesterholt, J. (red.) 1990. *Danske Storsvampe. Basidiesvampe*. – Gyldendal.

Vokshattene i nyt taksonomisk lys

David Boertmann

Så har familien *Hygrophoraceae* (Voks- og Sneglehatte) været en tur i DNA-møllen. Et større forskerhold med amerikaneren D. Jean Lodge i spidsen har foretaget en analyse af molekylære, morfologiske, kemiske og økologiske data fra repræsentanter for alle taksonomiske grupper inden for og nær ved den oprindelige familie. Sådanne analyser plejer at give anledning til store ændringer i både slægtskabsforhold (fylogeni) og navngivning (nomenklatur). Det er også tilfældet denne gang.

De gode nyheder er at Vokshatte og Sneglehatte forbliver nært beslægtede og inden for samme familie, og at Sneglehattene forbliver samlet i én slægt – *Hygrophorus*.

De dårlige nyheder er, at det vi før betragtede som slægten *Hygrocybe* ikke længere er en monofyletisk enhed (med fælles, unik stamform), men splittes op i flere slægter, og at gruppen omkring Eng- og Snehvid Vokshat (*Cuphophyllus* – tidligere kaldet *Camarophyllus*) nu viser sig at være kun fjernt beslægtet med de andre vokshatte. Endelig inddrages talrige nye slægter i familien: En del af Navlehattene (*Arrhenia*, *Lichenomphalia*, *Chromosera* og *Chrysomphalina*), Gaffelblad (*Cantharellula*) og flere eksotiske slægter.

Vokshattene (*Hygrocybe* i gammel forstand) deles nu op i slægterne: *Hygrocybe* (arterne omkring Kegel-, Cinnober- og Mønje-Vokshat), *Humidicutis* (ikke i Europa), *Porpolomopsis*

(Rosenrød Vokshat), *Gliophorus* (arterne omkring Papegøje-Vokshat og Brusk-Vokshat) og *Neohygrocybe* (arterne omkring Rødmende og Stinkende Vokshat). Interessant er det, at navlehatteslægten *Chromosera* placeres inde imellem alle disse „gamle“ vokshatte, og at min sektion *Oreocybe* (Hvidgul Vokshat og Violetstokket Vokshat) nu er en del af *Chromosera*-slægten.

Et andet bemærkelsesværdigt resultat er at Gråbrun Vokshat (tidligere betragtet som nært beslægtet med den gruppe, der nu udgør slægten *Neohygrocybe*) viser sig at høre til slægten *Cuphophyllus*, som allerede foreslået af Karsten i 1879.

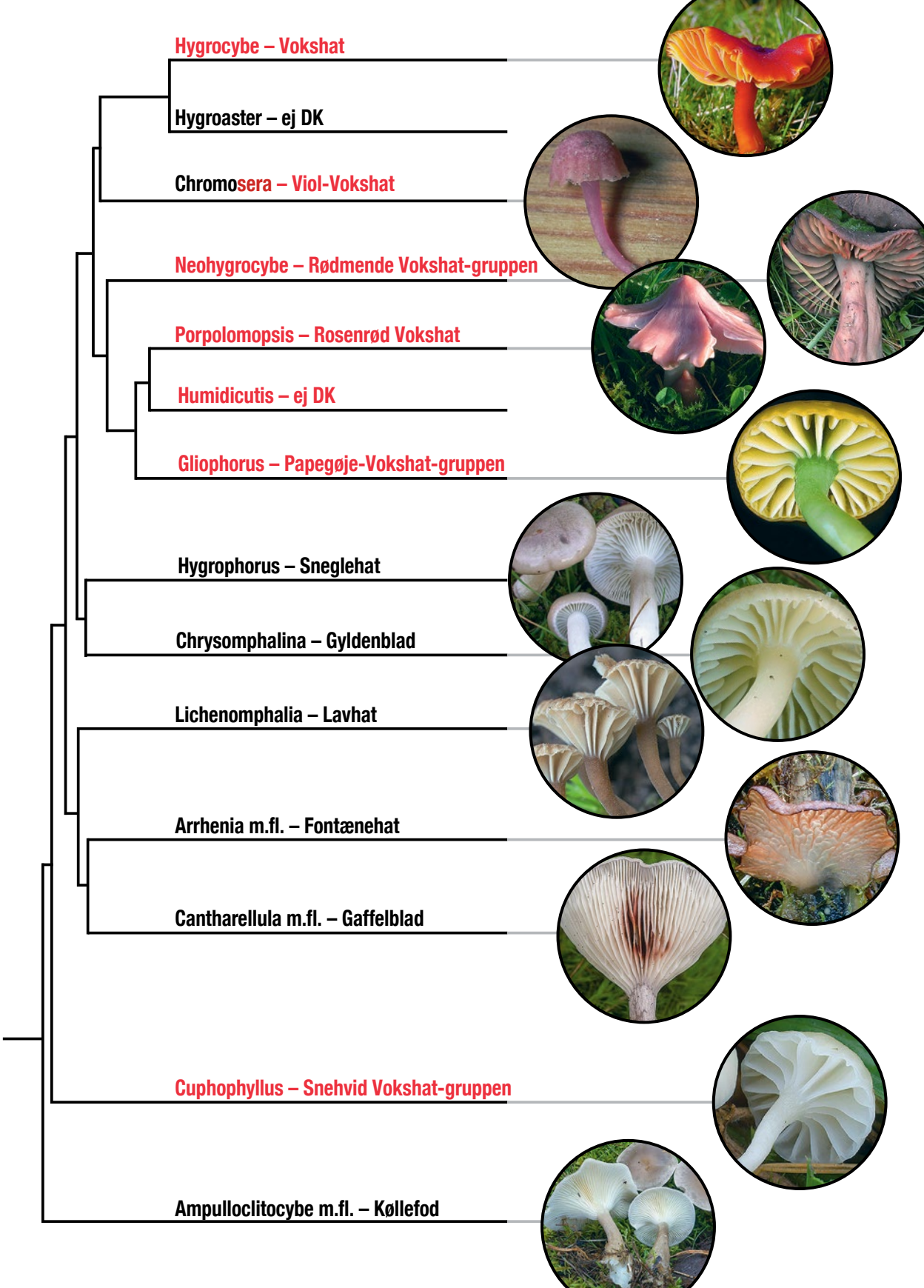
Undersøgelserne viser også at den tropiske slægt *Hygroaster* (med piggede sporer) nu skal tolkes som nært beslægtet med *Hygrocybe*, og en noget så afvigende art som Køllefod (*Ampulloclitocybe clavipes*) skal også medtages i familien *Hygrophoraceae*.

Sådan tolkes slægtskabsforholdene inden for svampefamilien *Hygrophoraceae* i den nye analyse (forenklet). De med røde bogstaver er de nye slægter, hvis arter vi hidtil har betragtet som hørende til slægten *Hygrocybe*, som den for eksempel er behandlet i vokshattebindet i serien Nordeuropas Svampe. Slægten *Chromosera* er både rød og sort, da den gamle vokshatte-sektion *Oreocybe* nu indgår i denne slægt. Fotos Thomas læssøe, Christian Lange, Jan Vesterholt, Jacob Heilmann-Clausen & Jens H. Petersen/MycoKey →

David Boertmann, Institut for Bioscience, sektion Arktisk Miljø, Århus Universitet, Frederiksborgvej 399, 4000 Roskilde; dmb@dmu.dk

Wax caps in new taxonomic light

In the journal Fungal Diversity, a large group of researchers headed by D. Jean Lodge presents a new interpretation of the family *Hygrophoraceae* based on molecular analyses combined with morphology, pigment chemistry and ecology. The present note describes the consequences primarily for Danish mycologists and nature conservation managers who must now use the new generic names for many of the waxcap species: *Gliophorus*, *Neohygrocybe*, *Porpolomopsis* and *Cuphophyllus*. But many more genera besides *Hygrophorus* are now interpreted as belonging to the family e.g. *Arrhenia*, *Lichenomphalia*, *Chromosera*, *Chrysomphalina*, *Cantharellula* and *Ampulloclitocybe*.

Man leder forgæves efter kratvokshattene (*Camarophyllopsis*) i denne analyse. De blev tidligere opfattet som nært beslægtede med vokshattene, men jvf. en anden ny analyse skal de nu tolkes som hørende til en helt anden familie, nemlig *Clavariaceae* (Birkebak et al. 2013).

Hvad skal man så mene om disse resultater? Udover at det selvfølgelig giver ny indsigt i slægtskabsforholdene, så er det ud fra et operationelt og beskyttelses-/forvaltningssynspunkt mæg-ærgerligt at slægten *Hygrocybe* nu indskrænkes. Men vi kan jo på dansk fortsat bruge betegnelsen „vokshat“ som hidtil og dermed inkludere slægterne: *Hygrocybe*, *Porpolomopsis*, *Gliophorus*, *Neohygrocybe*, *Cuphophyllus* og dele af *Chromosera*.

Man skal heller ikke forvente at alle problemer med vokshattenes slægtskab er løst nu. Der er stadig løse ender, som for eksempel Hvidløgs-Vokshat, som ikke rigtig kan passes ind mellem de forskellige underslægter i den nye tolkning af slægten *Hygrocybe*.

Det skal til slut nævnes at det ikke er nyt at

opfatte flere af de ovennævnte „nye“ slægter som slægter. Mange forskere, især de amerikanske, men også for eksempel E. Horak i Schweiz, har tidligere opereret med slægterne *Gliophorus*, *Neohygrocybe* og *Cuphophyllus/Camarophyllus*.

Litteratur

Birkebak, J.M., Mayor, J.R., Ryberg, K.M. & Matheny, P.B. 2013. A systematic, morphological overview of the *Clavariaceae* (*Agaricales*). – *Mycologia* 105(4): 896.

Lodge, D. J., Padamsee, M., Matheny, P. B., Aime, M. C., Cantrell, S. A., Boertmann, D., Kovalenko, A., Vizzini, A., Dentinger, B., Kirk, P. M., Ainsworth, A. M., Moncalvo, J.-M., Vilgalys, R., Larsson, E., Lücking, R., Griffith, G. W., Smith, M. E., Norwell, L. L., Desjardin, D. E., Redhead, S. A., Ovrebo, C. L., Lickey, E. B., Ercole, E., Hughes, K. W., Courtceuisse, R., Young, A., Binder, M., Minnis, A. M., Lindner, D. L., Ortiz-Santana, B., Haight, J., Læssøe, T., Baroni, T. J., Geml, J. & Hattori, T. 2013 : Molecular phylogeny, morphology, pigment chemistry and ecology in *Hygrophoraceae* (*Agaricales*). – *Fungal Diversity*. 99 pp. DOI: 10.1007/s13225-013-0259-0

Hvad går der af Karbol-Champignonen?

Poul Printz

Jeg sidder og kikker i gamle numre af SVAMPE – en syssel, som varmt kan anbefales. Der er masser af oplysende og underholdende artikler at repetere i regn og mørke. Tænk, 68 hæfter er det blevet til, siden vi for 35 år siden besluttede at udgive bladet til afløser for det gamle Friesia. I søgen efter motivation til en tiltrængt lugterunde i haven sidder jeg og studerer en artikel om at gå på svampejagt i sin egen have. Hvilke sjældenheder kan man ikke finde, hvis heldet er med. Men i min have er der i øjeblikket ikke andet end en kæmpe flok Karbol-Champignon, og det er ingen sjældenhed. Den hjemsøger min plæne og mine bede 2-3 gange om året. Men det rinder mig i hu, at den da vist var en sjældenhed engang. Jeg husker en af mine allerførste ture med foreningen.

11. september 1966

Jeg har fundet foreningens „Meddelelser“ frem fra reolen. Det var et lille skrift, vi udgav inden SVAMPE blev etableret. Det bragte ekskursionsberetninger og svampefund samt småartikler og er nok værd at læse eller genlæse. Det kan vist stadig erhverves for en slik. Denne dag havde foreningen ekskursion til Arresødal skov ved Frederiksværk, og en pæn flok deltagere var mødt op. Eigil Tryel fremviste nogle svampe, som han mente måtte være Karbol-Champignon. Turlederen Jørgen Koch var skeptisk, for det var jo en yderst sjælden art, men vi overbevistes af den hidsigt gule farve, der fremkom ved kradsen i stokbasis og af den medicinsk-kemiske lugt, som vi lod os overtale til at acceptere som karbol. Tryel hævdede, at den lugtede af sygeplejerske, og det skal nok passe, for karbolvand brugtes i hine tider til desinfektion på sygehusene. Vi beså med ærefrygt findestedet,

en græsabat langs en villavej, hvor der stod en lille halv snes frugtleger. Det var mit første møde med en sjældenhed. Men var den virkelig så sjælden i 1966?

Hvad siger de gamle?

Jeg har fundet „Meddelelser“ helt tilbage til 1905 frem tillige med diverse gamle svampebøger. Hvad kan de fortælle om vores karbolduftende ven? Omkring år 1900 udkommer Emil Rostrups bog om sporeplanter og Severin Petersens Danske Agaricaceer, begge med et betydeligt antal svampearter, men intet om Karbol-Champignon. Heller ikke „Meddelelser“ mange ekskursionsberetninger beretter om fund. Vi skal op til 1937 før vi for første gang støder på navnet i dansk svampelitteratur. N. Fabricius Buchwald skriver i „Spise og Giftsvampe“: „Fra Udlandet kendes en giftig Champignon med karakteristisk Karbol- eller Blæklugt, som meget minder om Ager-Champignon“. Men Buchwald kender den altså ikke. Heller ikke i Ferdinandsen og Wings grundige værk Mykologisk Ekskursionsflora fra 1943 hører vi om arten. Jacob E. Langes gigantværk Flora Agaricina Danica, der bringer beskrivelser og billeder af 1200 bladhatte, derunder en pæn flok champignon, er også tavs.

Det er fast utroligt. Foreningen har eksisteret i 40 år og afholdt flere hundrede ekskursioner. Dygtige folk har gennemtrawlet, samlet og studeret, men ingen har set noget til denne elers let genkendelige art. Man fristes næsten til at tro, at den slet ikke var nået til Danmark inden anden verdenskrig.

De første fund hører vi om i F.H. Møllers monografi over champignonslægten, der publiceredes 1947-53. F.H. Møller studerede cham-

Poul Printz, Frugtparken 1, 2820 Gentofte; Poul.Printz@gmail.com

What's the Yellow Stainer up to?

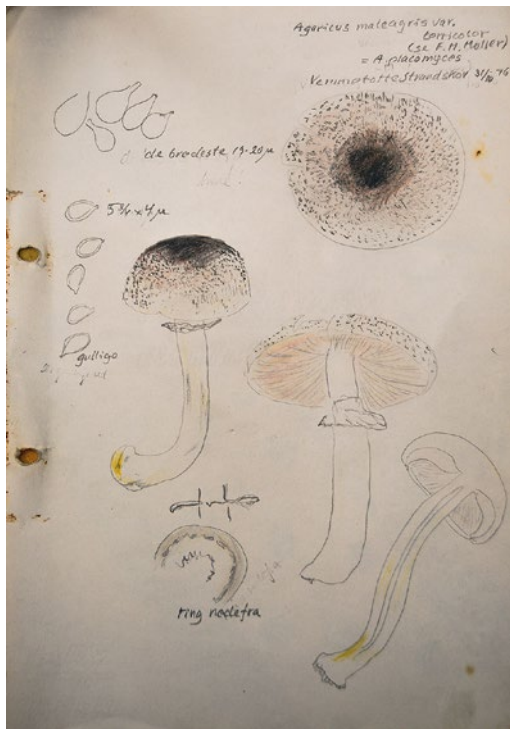
A personal story of how the author has experienced how this once seemingly very rare mushroom has become increasingly common over the years to now being almost a pestilence in some urban areas.

Diplommodtagere 2013

Hanne Petra Katballe, Ringkøbing,
Anna Andersen, Ringkøbing,
Johnny Hansen, Varde,
Lene Kjølner, Randers,
Birgitte Marcussen, Nordborg,
Peter Lassen, Hillerød,
Ellen Jensen, Albertslund,
Rita Forup, Nykøbing F,
Mette Mogensen, Kastrup,
Claus Lindskov Møller, København,
Zenia Israel, Værløse,
Johnny Thylin, Gadstrup,
Jørgen Mikkelsen, København, og
Kirsten Bjørnsson, København

har alle bestået diplomprøven i Svampekundskab september 2013

Foreningen ønsker tillykke!

En skitse af Perlehøne-Champignon – en nær slægtning til historiens hovedrolleindehaver – fra dengang svampedokumentation blev gjort med tegneredskaber. Tegning Poul Printz, 1976.

pignoner intenst i 30 år, inden han skrev sit værk. Han besøgte bogstavelig talt hvert eneste svampested på Lolland-Falster mange gange, og han modtog fund og oplysninger fra interesserede i hele landet. Alligevel kan han kun opregne i alt syv fund fra Danmark, fire fra Sjælland og et fra hvert af områderne Bornholm, Jylland og Lolland.

I Europa er arten ikke ny. Den er beskrevet fra Frankrig i 1876 af Genevier, og Møller havde i selskab med sin gode ven, den tyske mykolog Julius Schäffer, oplevet en masseforekomst i Sans Souci-parken ved Berlin.

De gamle har talt, og de har ikke meget at sige om Karbol-Champignon. Jeg tror vi kan tillade os at slutte, at arten var yderst sjælden i Danmark indtil krigen og formentlig endnu, da jeg mødte den første gang i 1966.

Og siden?

I årene efter 1966 dukker arten op med kortere og kortere mellemrum. I 1967 så jeg en stor flok i Boserup Skov den 22. oktober, den første masseforekomst jeg har kendskab til. Men ellers hører man ikke meget til den i tresserne og halvfjerdsene, selv om den utvivlsomt trivedes. Foreningen udgav i årene 1969-77 stencilerede meddelelser med småartikler og ekskursionsreferater, herunder fuldstændige lister over de ved hver ekskursion fundne arter. Ikke en eneste gang møder man Karbol-Champignonen, men man må betænke, at ekskursioner fortrinsvis gik til skove, og her havde „karbolerne“ endnu ikke fået fodfæste. I 1968 startede foreningen sine ugentlige mandagsaftener i september-oktober. I de første mange år var det mig, der stod for modtagelsen og bestemmelsen af de indkomne fund, men jeg mindes kun få gange, hvor Karbol-Champignonen dukkede op her eller ved udstillingerne i Peter Lieps hus i Dyrehaven. Men én undtagelse, 1974.

Karbolmafiaen slår til

Som jeg skrev i en artikel i de stencilerede meddelelser, var året 1974 et karbolchampignonår. Det er, så vidt jeg ved, første gang, at arten optræder i store skarer over det meste af landet. I juli så jeg den flere steder på Samsø, hvor jeg aldrig havde set den før, skønt jeg var kommet der i mange år, og i august mange steder i Gentofte. En overlæge fra Kalundborg ringede mig op, og efter at have præsenteret sig spurgte han med håb i stemmen: „Der findes da ingen giftige champignoner? Det har jeg da aldrig hørt om, og jeg har samlet svampe fra jeg var dreng“. Jeg måtte bedrøve ham med, at det var der nu, om end ikke så farligt giftige, og jeg spurgte ham, om han som læge ikke havde genkendt lugten af karbol. „Min lugtesans er ikke så god, men familien siger godt nok, at de lugter forfærdeligt, når jeg steger dem. Det er derfor, jeg ringer.“ Jeg hørte det dybe suk, da han forstod, at otte kilo vinterforråd måtte henvises til kompostbunken.

Ved udstillingen i Dyrehaven dukkede adskillige kollektioner op. Det var mig, der tog imod ved indgangen, og nogle vægrede sig energisk ved at tro, at det ikke var de lækre „Mandelchampignoner“, som de plejede at finde. De ville højst medgive, at de måske var blevet for-

urennet af et eller andet. Da uvidenheden var så omfattende, og visse blade overdrev og skrev om „en livsfarlig dobbeltgænger“ og „lurende farer i skovbunden“, skrev jeg en artikel om Karbol-Champignon i årets meddelelser. Da der stadig er mange mennesker, som ikke er helt på det rene med arten, gengiver jeg her et uddrag af artiklen med nogle supplerende tilføjelser.

Denne art er i spredning, og den er i år almindelig mange steder. Da den er lettere giftig, er der grund til at advare mod fejltagelser. Den kan let forveksles med de store hvide mandelchampignoner; Ager-Champignon (*Agaricus arvensis*) eller Gulhvid Champignon (*Agaricus sylvicola*) og lignende arter. Ligesom disse arter starter Karbol-Champignon (*Agaricus xanthodermus*) med et kugleformet hoved på en ret høj stok og har lameller, der til at begynde med er ret lyse, gullighvide til rødlige, og senere farves brunsorte, men der er tydelige forskelle, som man hurtigt kan lære. Det absolut bedste kendetegn er den hidsigt gule farve, der fremkommer ved berøring og især ved kradsen i bunden af stokken. De gode arter farves nok let gullige ved berøring, men med en varmere, strågullig tone. Og i stokbasis er der ingen eller kun svag farvereaktion. En anden god karakter er lugten, som er karbol- (fenol) eller blækagtig og udvikles kraftigt ved opvarmning. Senest når man tilbereder svampene, skulle man altså blive klar over fejltagelsen. Som sædvanlig, når det gælder lugte, er der dog en del mennesker, der ikke kan erkende lugten, selv om de i øvrigt har normal lugtesans.

Med lidt erfaring kan man lære at genkende en Karbol-Champignon uden at plukke den. Farven er mere gustenhvid – hvid med grålig tone – end de spiselige slægtninge, som fremtræder med en kun svag cremetone i det hvide. Jeg har lyst til at tilføje endnu et kendetegn, som vel ikke er ubetrageligt. Når der er mange frugtlegemer – flere snese – er det „karbolen“. De ædle arter optræder ikke så ublufærdigt.

Arten er giftig, ikke tvivl om det, men på en relativt harmløs måde. Man kan fx høre, at en familie har spist Karbol-Champignon, et af familiemedlemmerne får mavebesvær med smerter og diarré, en anden får lidt kvalme, mens de øvrige intet mærker. Det kan skyldes, at de ikke har spist lige meget, eller at der findes forskel på

folks følsomhed over for giften, men jeg turde såmænd godt spise den, hvis den smagte godt. Det gør den imidlertid ikke, og det må være tilstrækkelig grund til at undgå den.

Den beklageligvis efterhånden meget almindelige Karbol-Champignon er hvid og uskællet.

Der er beskrevet et par „varieteter“, som i virkeligheden ikke er andet end vækst- og vejr-ligsbetingede former. En form med grålige til gråbrunlige farver er blevet kaldt „var. *griseus*“, og en form med en krakelerende hatoverflade, som kan minde om grove skæl, har fået betegnelsen „var. *lepiotoides*“. De forekommer i min have efter henholdsvis koldt og regnfuldt vejr og efter længere tids tørke.

Der findes imidlertid to selvstændige arter i Danmark, som allerede F.H. Møller fandt. Perlehøne-Champignon har fået sit navn, fordi den på hatten har små sorte skæl på hvid baggrund, hvad der kan lede tanken hen på perlehønens sortspættede fjerdragt. Møller beskrev den under et navn, som ikke har kunnet opretholdes, og dens latinske navn er i dag „*Agaricus moelleri*“ til ære for Møller. Den er sjælden, men har ved enkelte lejligheder optrådt i store mængder. Jeg har kun fundet den én eneste gang, den sidste dag i oktober 1976 i Vemmetofte Strandskov, og jeg blev så begejstret over fundet, at jeg lavede en tegning (modsatte side).

Agerhøne-Champignon (*Agaricus phaeolepidotus*) har i stedet rødbrune skæl på hvid baggrund i lighed med Agerhønens brogede farver. Den er endnu sjældnere end dens sortskællede fætter. Der meldes kun om ca. 10 fund i Danmarks Svampeatlas. Jeg har aldrig selv fundet den.

De to sjældne arter har samme lugt og gul-farvning som Karbol-Champignon og formentlig samme giftighed.

Den videre udvikling

I firserne og halvfemserne steg forekomsten af Karbol-Champignon støt. Den dukkede op overalt i haver og parker og på ubenyttede arealer, men ikke så ofte i gammel skov. I Vestskoven, som er nyplantet, forekom der imidlertid ofte store flokke. Til SVAMPE 23 skrev jeg en beretning om en svampeodyssé den 13. oktober 1990. Det var en vejr- og svampemæssig top-10 dag, hvor solen skinnede over en overdådighed

af svampe. Jeg besøgte en halv snes lokaliteter i Københavns nordlige del, og hver gang de forjættende hvælvede, hvide hoveder lod sig se, var de nikotingule skønhedspletter og den karbolstinkende ånde kun alt for tydelige vidnesbyrd om deres sande natur. – Jeg siger „hver gang“, men jeg kommer i tanker om, at et sted i Dyrehaven var der en flok, der påtog sig den glørværdige rolle som undtagelsen, der bekræfter reglen.

I 1994 dukkede Karbol-Champignon for første gang op i min have – en fåtallig gruppe, der undseligt skjulte sig i et lavt buskads. Næste år havde de indkaldt forstærkninger og groede nu tre steder, og siden er det år for år blevet værre. De seneste år har reglen været, at der to-tre gange i sæsonen myldrer vældige skarer op i græsplænen og de nærliggende bede. Det hidtil største antal på én gang var 174, som jeg plukkede og smed på kompostbunken for at kunne slå græsset. Ja, det er ikke fordi jeg personlig føler mig specielt hjemsøgt. (Ikke for det, svampeverdenen kunne måske nok have et og andet at hævne). Mine naboer og mine naboers naboer er lige så hårdt ramt. Går man tur i omegnen i „karboltiden“, ser man karbolerne stå overalt i haverne og de lokale parker. Jeg tør ikke sige, hvordan det ser ud på landsplan, men i min egn er Karbol-Champignon det, der af alt, jeg kan komme i tanke om, har bredt sig mest eksplosivt – måske lige med undtagelse af reklameaviser, men dem kan man da frabede sig.

Oftere og oftere har jeg på svampeture og mødeaftener måttet bedrøve folk med, at deres fine, hvide champignoner var „karbol“, som det var bedst at holde sig fra. Jeg kunne jo kun sige, at Karbol-Champignonen har bredt sig så voldsomt, at den nu er den hyppigste champignon i haver, parker og lignende steder.

Hvorfor, vil de skuffede findere have at vide, og jeg må blive dem svar skyldig. Vore selvbestaltede miljøvogtere har et standard svar til den slags spørgsmål: Forurening fra landbrug og industri. Som da man et sted i Tyskland var på nippet til at anlægge sag mod en fabrik, som beboerne i nærheden mistænkte for at udlede stoffer, der gjorde deres elskede Steinpilze (Karl Johan) uspiselige. – Det viste sig dog, at det var Galde-Rørhatten, der havde et kanonår. Nej, jeg tror ikke på forurening som årsagen. Der er i øvrigt mindre forurening i dag end for 30 år siden. Det

er vel med „karbolen“ som med dræbersnegle, bjørneklo og dræberalger og anden indvandring. Der har vist sig en gunstig mulighed, og den er blevet udnyttet. Det er vist det, man kalder „udviklingen“, og den kan man som ofte påpeget ikke kæmpe imod. Men man kan da et øjeblik drømme sig tilbage.

Der var en gang

Da jeg var ung for 50-60 år siden var „vilde svampe“ ensbetydende med champignoner. Man vidste godt, at der var nørder, som forgreb sig på andre medlemmer af svamperiget, men de betragtedes med hovedrysten iblandet en vis beundring for deres mod. Og champignoner var de hvide på græsmarker og enge, altså Ager-Champignon og Mark-Champignon – at der skulle være 50 arter af champignon, var der ingen, der drømte om. At samle champignoner i skov var der ikke tale om. Alle vidste, at risikoen for forveksling med den dødelige Snehvid Fluesvamp var alt for stor. (Man må have haft ringe tanker om menneskers – og specielt svampesamleres – intelligens, men det er måske berettiget).

I græsmarker, hvor der gik et par køer eller ti, kunne man se pletter af mørkegrønt græs, som køerne holdt sig fra. Det røbede hekseringe af Ager-Champignon, som anedes som sneboldstore, lukkede hoveder over græsset. I skovbryn og på brakmarker kunne man være lige så heldig, så man kunne hente en lille flok svampe, eller – i heldigste tilfælde en halv kurv – med hjem. I de senere år har jeg spejdet ud over utallige grønne marker uden at gense min ungdoms herligheder. De små landbrug med de vedvarende græsmarker er borte, ingen marginaljord ligger hen. Der gødes og jordbearbejdes langt mere effektivt. Der er ikke plads til svampe i moderne landbrug.

Men her mens jeg skriver, forstyrres tanken af en drøm: En halv snes tunge, mandelduftende champignonhoveder, fint dunede som en pige-kind, let strågulligt anløbende. – Ja, jeg kunne godt nøjes med tre-fire. Nænsomt ristede med fløde, salt og peber og et par dråber citron.

Men et er drøm – noget ganske andet virkelighed. Virkeligheden er 70 „karbol“ i plænen med dødningsgustne kinder og nikotingule tæer.

Karbol-Champignon som mange kender den nu til dags fra storbyer, hvor den nogle steder nærmest vælter op gennem jorden i parker og haver. Foto Jens H. Petersen.

Tætbladet Hekseringshat (*Lepista densifolia*) fundet i Vendsyssel

Det var ved at være slut med feltarbejdet på atlaslejrens tredje dag i september 2013. Anne Storgaard, Benny T. Olsen og jeg havde gennemtravet flere lokaliteter den dag i vores iver for at få noteret svampe fra områder i Nordjylland, hvor Svampeatlas ikke rummede så mange fund. Vi havde dagen igennem mest fundet almindeligheder, og vi forventede bestemt heller ikke at finde særlige „severdigheder“ på dagens sidste lokalitet – et mindre end 0,2 ha plantageareal ved hjørnet af Vråvej og Vejbyvej midt mellem Børglum og Vrå.

Men der tog vi fejl. Langs en skovvej i en granbevoksning i jord mellem flis og urter stod en lille heksering med en diameter på ca. 1 meter med store og små frugtlegemer mellem hinanden. De unge frugtlegemer var lyst cremefarvede til næsten hvide og med et hvidt, pruinøst lag på hat og stok. Ældre eksemplarer var lyst læderbrune med et svagt anstrøg af lilla/rosa. Stok, hat og lameller var af stort set ens farve. Hatten var op til ca. 15 cm i diameter på de ældre frugtlegemer. De unge eksemplarer havde hvelvet til udbredt kredsround hat med let ind-

bøjet hatrand, mens ældre frugtlegemer havde udbredt hat med let nedtrykt midte og med ujævn og bugtet hatrand. Lamellerne var nedløbende og påfaldende tætte. Stokken var cylindrisk til svagt kølleformet. Frugtlegemerne var meget skrøbelige – særligt de ældre eksemplarer – og gik nemt i stykker. De havde en markant og karakteristisk lugt – egentlig hverken behagelig eller ubehagelig – tættere kan jeg vist ikke komme det. Beskrivelse af lugte er ikke min stærke side, men Anne Storgaard beskrev lugten som hekseringshat-agtig.

Tilbage i laboratoriet fik Anne lavet sporepræparater farvet med Melzers reagens, og vi kunne i mikroskopet konstatere, at sporerne var ru og bredt ellipsoformede med en længde på 3-5 µm og en bredde på 2,5-3 µm. Under Thomas Læssøes kyndige vejledning fik vi via Funga Nordica og Ludwig bestemt svampen til *Lepista densifolia* (J. Favre) Singer & Cléménçon. Det var første fund af arten i Danmark. Den har efterfølgende fået det danske navn Tætbladet Hekseringshat.

Arten er iflg. Funga Nordica kendt fra Finland, Norge og Sverige, hvor den dog ikke er almindelig. I Norge er den rødlistet i kategorien

David Boertmann, Institut for Bioscience sektion Arktisk Miljø, Århus Universitet, Frederiksborgvej 399, 4000 Roskilde; dmb@dnu.dk

Annegrete Eriksen, Langdalsvej 26, 9900 Frederikshavn; meriksen@post5.tele.dk

Tobias Guldberg Frøslev, Lyngve Byvej 25, 4180 Sorø; tobias.froslev@gmail.com

Thomas Læssøe, Biologisk Institut/Danmarks Naturhistoriske Museum, Københavns Universitet, Universitetsparken 15, 2100 København Ø, Danmark; thomasl@bio.ku.dk

Anne Molia, Naturhistorisk Museum, Universitetet i Oslo, Postbox 1172 Blindern, 0318 Oslo, Norge; anne.molia@nhm.uio.no

Margot Nielsen, Sophienlund 33, 3400 Hillerød; margotmn@newmail.dk

Notes on rare fungi collected in Denmark

An atlas project field inventory in northern Jutland in September 2013 resulted in the first Danish record of the rarely reported species *Lepista densifolia* from a small conifer plantation. There are very few recent records of *Phyllotopsis nidulans* from Denmark, and the five year atlas project 2009-2013 only produced two records, both from late 2013 and both reported here. Other atlas project related field searches in 2013 produced the first Danish records of *Entoleuca mammata* and *Hypoxylon subtiginense*, both on *Salix*, and a dedicated search for truffles produced among other things the first Danish record of *Hymenogaster luteus* under oak in the isle of Lolland in southern Denmark. The *Phragmites* associated corticioid *Acanthobasidium phragmitis* was found in the summer in a rich fen in northern Sjælland. *Cortinarius herpeticus* is reported as new to Denmark – it was found at the same time in Sjælland and in Northern Jutland. David Boertmann reports the recently described waxcap *Gliophorus reginae* as new to Denmark based on material collected in 2000. A picture of this collection was cited by Ainsworth et al. (2013) when formally describing the species.

Tætbladet Hekseringshat (*Lepista densifolia*) – en ny dansker. Margot Møller Nielsen, Atlas MMN2013-634425 (C). Foto Jens H. Petersen

NT med fem kendte lokaliteter. I Sverige er den også rødlistet og mest kendt fra Jämtland. Den gror fortrinsvis på nåledække i kalkrig granskov. Ludwig beskriver arten som meget sjælden, men kendt fra boreale og alpine områder. Han nævner, at den er typeart for slægten *Lepista*. Ludwig har i øvrigt en morsom opremsning af beskrivelser af artens lugt ifølge forskellige forfattere: Variabel, bittermandelagtig, peberagtig, svampet, noget ubekendt, bitter, melagtig, stærk anisagtig, mild, som et vaskeri, græsagtig plus et par andre betegnelser, som jeg ikke lige kan oversætte. Så det er nok ikke bare mig, der har problemer med at beskrive lugte.

MATERIALE: NORDJYLLAND, Plantage ved Vejbyvej, 23.IX.2013, på flis og jord i granplantning [*Picea* plantation], Margot Møller Nielsen, Atlas MMN2013-634425 (C).

Margot Nielsen

Okkerblad (*Phyllotopsis nidulans*) nu også fundet nord for Limfjorden

Den 11. november 2013 var jeg på en af mine utallige ture i Åsted Ådal Vest for Frederikshavn. Der var rimfrost på græs og blade, og mine forventninger om interessante fund var ikke ret høje.

På vej tilbage til p-pladsen så jeg på nogle udgåede hasselstammer nogle gule Fløjlsfod (*Flammulina*), troede jeg – men ved nærmere eftersyn blev jeg klar over, at det var noget helt andet. Jeg havde set fotos af arten i flere af mine bestemmelsesværker og i Svampe (fx Christensen 2001 og Ludwig 2001). Det viste sig, at jeg havde fundet Okkerblad (*Phyllotopsis nidulans*).

Her følger en kort beskrivelse: Okkerblad er en træboende svamp. Hat op til 50 mm, lys gul til okkergul, muslingeformet, bredt tilvokset uden stok, håret til filtet. Lameller gule, udstrålende fra et side- eller midtstillet punkt. Sporefæld-

Okkerblad (*Phyllotopsis nidulans*). Foto, Norge, Jens H. Petersen. I 2013 blev den fundet på Hassel (*Corylus*) i Åsted Ådal af Annegrete Eriksen som ny for Nordjylland. Indsat foto, Annegrete Eriksen, Atlas AE2013-653077 (C).

ning hvidlig. Smag ubetydelig, lugt ubehagelig gasagtig – efter tørring næsten lugtløs.

Okkerblad var tidligere ganske udbredt på Sjælland og Lolland-Falster, men er siden 1977 kun kendt fra et enkelt fund fra Vemmetofte Dyrehave på Sydsjælland i 2003 (Jong 2004) og et fund fra Skælskør Lystskov 2.12.2013 (Stig Ole Jensen) på Bøg.

Vest for Storebælt er der indtil nu kun registreret ét fund fra 1960 i Rold Skov af H. Folkmar.

Thomas Læssøe har meddelt mig, at han har undret sig meget over de få fund af Okkerblad i Danmark, da den er almindelig i det allersydligste Norge, og den findes også syd for os. Det er samtidigt en art, der er svær at overse, da den er farvestrålende.

Den nordjyske lokalitet består af løvskov med naturskovspræg, hovedsagelig bestående af Birk, Rødel, Hassel, Eg og Bævreasp, i skrånen-

de terræn ned mod Åsted Å. Af andre rødlistede og sjældne skovtilknyttede arter på lokaliteten kan nævnes: Duftende Kæmpeskælhat (*Hemipholiota heteroclita*), Kandelabersvamp (*Arctomyces pyxidatus*), Aspe-Ildporesvamp (*Phellinus tremulae*), Børstehåret Savbladhat (*Lentinellus ursinus*), Krusblad (*Plicatura crispa*), Ensfarvet Læderporesvamp (*Cerrena unicolor*), Hasselporesvamp (*Dichomitus campestris*), Anis-Sejhat (*Lentinus suavissimus*), Elle-Skørhat (*Russula alnetorum*) og Grovfibret Trævlhat (*Inocybe praetervisa*). [Red.: På falderebet er det gået op for TL og AE at Atlas AE2011-421733 også repræsenterer et fund af Okkerblad!]

MATERIALE: NORDJYLLAND, Åsted Ådal, 11.XI.2013, på Hassel-ved (*Corylus*) i løvskov, Annegrete Eriksen, Atlas AE2013-653077 (C).

Annegrete Eriksen

Entoleuca mammata – en ny kernesvamp for landet. Foto, England, Jens H. Petersen.

***Entoleuca mammata* i den nordsjællandske vintertåge – ny for Danmark**

Kernesvampen *Entoleuca mammata* hører til Stødsvampfamilien og blev tidligere henført til kulbærslægten *Hypoxylon*, selvom den på ingen måde er tæt beslægtet med fx Kuljordbær (*H. fragiforme*). Den hører snarere til i udkanten af slægten *Rosellinia*, også noget misvisende kaldet Kulkaviar (jeg kender ikke til filtet, brystformet kaviar). *Entoleuca mammata* er især kendt fra de nordamerikanske aspeskove, hvor det er en frygtet skadesvamp på poplerne. I Europa kendes den især fra Pil og Poppel, og jeg har selv fundet arten på Pil i det sydlige England og i det allersydligste Sverige (Blekinge), så det undrede mig efterhånden, at denne art skulle mangle i den danske funga. Med lettere tømmermænd tog jeg på svampetur den tågede 1. januar 2013. Jeg ville egentlig have besøgt Strødam-reserva-

tet, men måske pga. tømmermændene kørte jeg for langt på motorvejen og besluttede i stedet at besøge et større pilekrat vest for Nivå (vest for motorvejen) jeg tidligere havde lagt mærke til på vej mod Helsingør. Det gav en masse udmærkede fund på de par timer jeg holdt ud, og jeg undrede mig især over en pilegren, der var helt dækket af sorte sporer, uden præsen dog gik op for mig før jeg kom tilbage til mikroskopet. Normalt ville jeg let kunne kende arten i felten, da den har tætte grupper af meget store peritecier (det er deres omrids der ses, da de er samlet i et fælles stromatisk væv), men de meget våde betingelser og det tykke lag sporer snød mig. Jeg er også vant til at finde den øverst på stående døde stammer (der skal væltes før svampen kan findes), men her sad den ud over en stor nedbøjet gren/stammedel.

Sporerne er meget store (dog større hos mate-

Filtet Kulbær (*Hypoxylon subticinense*) – et nyt Kulbær for Danmark. Saltbækvig, på Pil (*Salix*), 7.XI.2013, T. Læssøe, Atlas tl2013-652256 (C). Foto Thomas Læssøe.

riale fra poppel), ca. 20 x 8,5 µm, brune, med næsten parallelle sider med en spirefure (ses som lys stribe) der løber i hele sporens længde på den mest rundede side („rygsiden“) på den lidt asymmetriske spore. Se også Fournier (2013a).

MATERIALE: NORDSJÆLLAND, Langstrup Mose, 1.I.2013, frembrydende på tyk pilegren (*Salix*), T. Læssøe, Atlas tl2013-494296 (C).

Thomas Læssøe

Filtet Kulbær (*Hypoxylon subticinense*) – et Kulbær med et usædvanligt udseende

På en af de sidste svampeture jeg nåede i 2013 inden jeg kæmpede videre med alt det indsendte atlasmateriale, gik turen til Saltbæk Vig – et lukket fredet område som jeg besøgte med en af ejerne i området, Niels Poul Dreyer, og med den i atlas-sammenhæng velkendte Martin Vestergaard. Ud over nogle spændende åbne arealer besøgte vi en meget våd pile-birkemose, hvor jeg smed en underlig filtet brun sag med lys rand ned i min indsamlingskasse. Den så spændende ud, men jeg havde ingen øjeblikkelig hypotese om hvad det kunne være, og der skulle jo rykkes igennem, nu hvor vi var kommet til det forjættede, lukkede

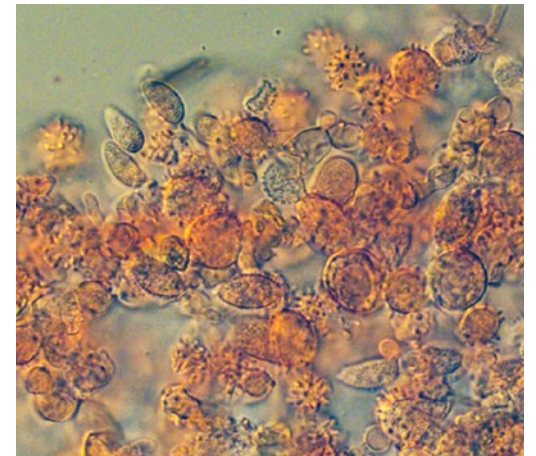
land. Vejret var hårdt: vådt og blæsende, så jeg fik heller ikke taget et billede (men dog siden). Vel ankommet til Aars sammen med mit mikroskop gik jeg igang med de tre kurve og de mange fyldte æsker, og til min store begejstring viste den mystiske svamp sig at være en art af Kulbær, som jeg straks vidste måtte være ny for Danmark. Der var dog lige et problem. Jeg kunne ikke finde modne sække og sporer i materialet. Jeg fotograferede det og lagde det småfugtigt i en æske på køl og tog videre på svampetur til Korsika. Og heureka, ved hjemkomsten var der modnet sporer til en sikker bestemmelse. Problemet var nemlig, at jeg vidste, at det enten var *H. ticinense* eller *H. subticinense*, der stort set kun kan kendes på deres sporestørrelser. Begge arter er formodentlig under udbredelse mod nord og er begge i nyere tid rapporteret fra Storbritannien. Sporerne var for store til *H. ticinense*, nemlig ca. 9,2 x 4,8 µm, og næsten symmetriske (uden en tydelig flad side, der ellers er typisk for de fleste arter i slægten) og uden løsnende ydervæg i KOH. Stromaet er let hvelvet, rødbrunt med en gullig, frynset rand. Se også Fournier (2013b)

MATERIALE: VESTSJÆLLAND, Saltbækvig, Alleshave Enge, på stående Pil (*Salix*) i sump, 7.XI.2013. T. Læssøe, Atlas tl2013-652256 (C).

Thomas Læssøe

Tagrør-Skiveskorpe (*Acanthobasidium phragmitis*) – en barksvamp på Tagrør med vortede basidier

En af mine personligt største mykologiske oplevelser i 2013 ville nok ikke fremkalde nogen som helst reaktion hos flertallet af læserne af dette blad. Det var nemlig fundet af en næsten usynlig gråhvid hinde på et tagrør i en nordsjællandsk mose. Det lykkedes mig endda at glemme, at jeg overhovedet havde fundet „belægningen“, så det var næsten en genopdagelse, da den dukkede op af en af mine store samleæsker. Men glæden var høj, hvis der ellers havde været nogen på afdelingen udover mig selv så sent om aftenen, da jeg kikkede ned gennem okularet på mit mikroskop på en lille flis af filten monteret i en dråbe Melzers reagens. Det jeg så, var nogle meget amyloide strukturer: store vortede, lidt citronformede sporer og såkaldt pleurale basidier helt dækket med

Tagrør-Skiveskorpe (*Acanthobasidium phragmitis*) – en ny barksvamp for Danmark. Arten er kun kendt fra Tagrør (*Phragmites*) og kan kendes på sine amyloide, vortede basidier. Børstingerød Mose, 2.VII.2013, T. Læssøe, Atlas tl2013-510787 (C). Foto Thomas Læssøe.

vorter, deraf navnet *Acanthobasidium*. Ja, mere skal der ikke til for at gøre en svampenør glad. Første gang jeg hørte om arten var på en spadseretur til Bognæs med svampedagens gæstetaler for et par år siden Martyn Ainsworth, der kendte arten fra England og mente den også måtte være dansk. Den blev beskrevet så sent som i 1986 (Boidin m.fl.) som *A. phragmitis* Boidin, Lanq., Cand., Gilles & Huguene, og blev siden kombineret i slægten Skiveskorpe (*Aleurodiscus*) af Nuñez og Ryvarden (1997), der opererede med en mere bred slægtsopfattelse i deres Skiveskorpe-monoграфи. I det store barksvampeværk i Fungi Europaei (Bernicchia & Gorjón 2010) anerkendes slægten *Acanthobasidium*, så det har jeg så også gjort indtil videre. Et ældre molekylært studie konkluderede også, at tre arter af *Acanthobasidium* hørte sammen i en monofyletisk gruppe (Wu m.fl. 2001). Arten kendes ifølge Fungi Europaei fra Holland, Spanien, Storbritannien og Tyskland. Der er lidt uenighed i litteraturen om status af *A. phragmitis*. Nogle mener at *A. delicatum* (Wakef.) Oberw. ex Jülich er det samme, og da dette navn er ældre, skal det bruges hvis arterne slås sammen. Andre adskiller arterne på mængden og differentieringen af gloeocystider, sporestørrelsen og økologien. Ikke mindst pga. substratet har jeg valgt at bestemme mit fund til *A. phragmitis*.

Det er karakteristisk for arter af Skiveskorpe i bred forstand, at de er ret så værtsspecifikke. Mange kender Orange Skiveskorpe (*Aleurodiscus amorphus*), der kun forekommer på barken af tynde ædelgrangrene, gerne endnu fastsiddende. Den meget sjældne Hvidlig Skiveskorpe (*Aleurodiscus* eller *Aleurocystidiellum disciformis*) forekommer kun på egebark osv.

MATERIALE: NORDSJÆLLAND, Børstingerød Mose, på Tagrør (*Phragmites*) i kanten af pilemose, 2.VII.2013, T. Læssøe, Atlas tl2013-510787 (C).

Thomas Læssøe

Parakit-Vokshat (*Gliophorus reginae*) – en ny dansk Vokshat.

I Svampe 43 (2001) beskrev jeg variationen af den almindelige og meget variable Papegøje-Vokshat (*Hygrocybe psittacina* – red.: som nu regnes for hørende til slægten *Gliophorus*). Et fund fra 2000 fra det lerede overdrev på bakken Lysnet nær Langå blev omtalt som meget afvigende og som kandidat til en ny varietet eller art. I 2013 fik jeg tilsendt et manuskript til gennemsyn som peer reviewer for tidsskriftet MycoKeys [ikke at forveksle med MycoKey – et betydeligt ældre navn]. Det omtalte nogle nye arter af vokshatte baseret på analyser af DNA (ITS regionen). Under en af de nye arter citerede forfatteren netop det foto i Svampe 43 af den meget afvigende form fra Lysnet. Artiklen udkom senere på året (Ainsworth m.fl. 2013), og nu var arten formelt beskrevet som *Gliophorus reginae* Dentinger, A.M. Ainsw., & P.F. Cannon. Bingo – en ny art til den danske liste.

Jeg var flere gange på lokaliteten i efteråret 2013 for at genfinde svampen. Men forgæves; der var ved alle besøg meget få vokshatte. Derimod var der en anden Vokshat, som formentlig er ubeskrevet, og som jeg er i gang med at undersøge nærmere sammen med Ellen Larsson fra Göteborg.

Det videnskabelige navn *reginae* betyder „en dronnings“ og er givet på grund af den dybe („kongelige“) purpur-violette farve på hatten og desuden for at fejre Dronning Elisabeths 60-års jubilæum på den britiske trone. Forfatterne er nemlig alle bosiddende i England, og de undersøgte fund er fra England og Wales. Parakit-

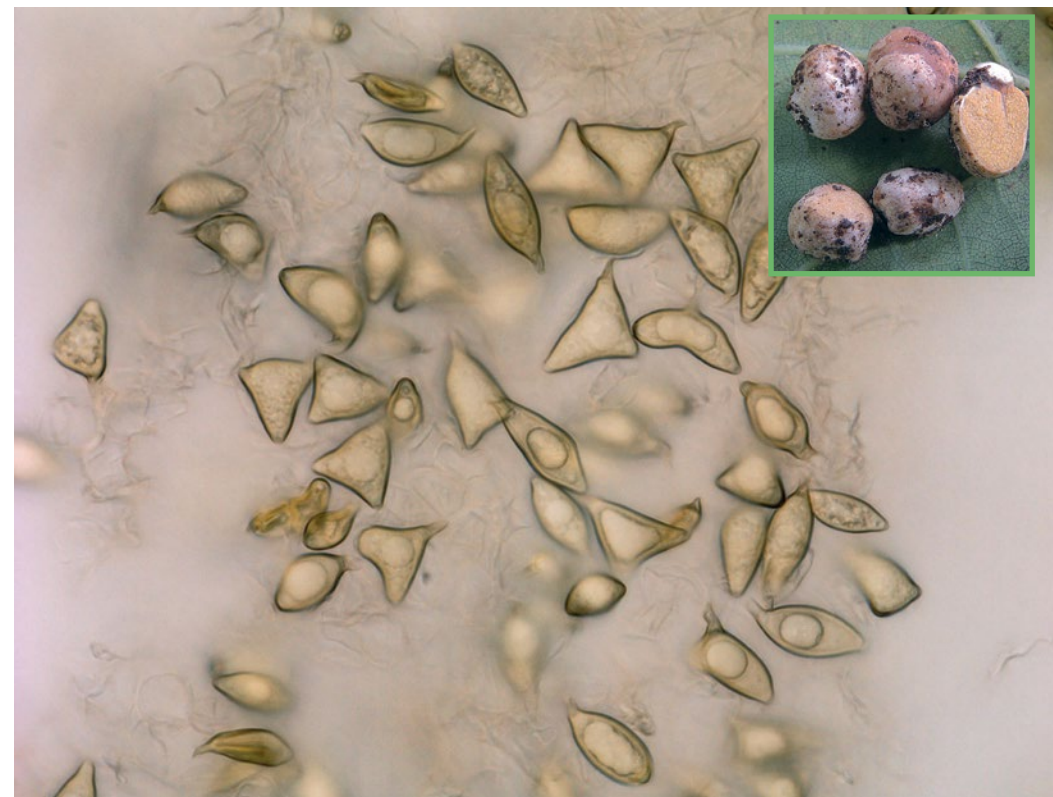
Parakit-Vokshat (*Gliophorus reginae*) er med molekylære teknikker bekræftet som en selvstændig art og blev i 2013 nybeskrevet som selvstændig art. Atlas DB2000-534404. Foto David Boertmann.

Vokshat ligner i voksemåde og habitus helt en almindelig, lidt stor og kraftig Papegøje-Vokshat. Overfladerne på både hat og stok er også slime. Men farverne er meget afvigende. Hatten er mørkt kastaniebrun med mere eller mindre tydelige purpurviolette toner, lamellerne er gråbrune med lys rand, og stokken er silkevid til gråhvid, undertiden med okkergullig basis. Der er ikke spor af grønt på den, og den er derfor let at kende. Mikroskopisk afviger den ikke fra en „almindelig“ Papegøje-Vokshat.

Ainsworth m.fl.'s (2013) analyser viser, at de britiske indsamlinger udgør en distinkt gruppe, som er nærmest beslægtet med europæiske indsamlinger af Teglør Vokshat (*G. psittacina* var. *perplexa*). Disse to er så igen nærmest beslægtet med den egentlige Papegøje-Vokshat. Men deres analyse viste også, at Teglør Vokshat skal splittes i en europæisk art (*G. euoperplexus*, ny-bekrevet i artiklen) og i en amerikansk art, som beholder det videnskabelige navn *perplexus*. Det virker dog ikke helt overbevisende, da en amerikansk indsamling i deres analyse lægger sig sammen med deres indsamlinger af *euoperplexus*. Her bør der analyseres mere materiale før en endelig konklusion kan drages, hvilket forfatterne også skriver.

Man behøver altså ikke at lede efter nye svampearter til den danske liste ude i naturen. Man kan bare sidde hjemme i lænestolen og vente. Så kommer de helt af sig selv.

David Boertmann

De glatte sporer hos Gulkødet Knoldtrøffel (*Hymenogaster luteus*) – en ny trøffel for landet. Den blev fundet under gammel Eg (*Quercus*) på Lolland. I Norden er den også kendt fra Sverige, hvor den kun er fundet med Hassel (*Corylus*). Kristianssæde, 30.VII.2013, Thomas Læssøe & Anne Molia, Atlas tl2013-513399 (C). Indsat: De friskopgravede Knoldtrøfles, øverste centrale frugtlegeme er dog *Tuber* cf. *maculatum*. Fotos Anne Molia (mikro) og Thomas Læssøe.

Gulkødet Knoldtrøffel (*Hymenogaster luteus*) under gammel Eg på Lolland

Et lille trøffeljægerhold bestående af undertegnede + den italienske trøffelhund Lello af racen Lagotto Romagnolo besøgte en varm julidag Lolland og Møn. Lello sov det meste af tiden, mens vi andre svedte os igennem skrab efter skrab i søgen efter det underjordiske guld. Turen gik egentlig til Lolland fordi Anne gerne ville se en Satans Rørhat, og jeg antog at alléen i Kristianssæde ville være stedet – også for trøfles. Vi fandt dog ikke andet end nogle sammensunkne lig af rørhatten. Til gengæld gik trøfelskraberiet ganske godt. Især en ældre Eg omgivet af et nældekrat som Anne havde kastet sin

kærlighed på, gav en stribe arter, bl.a. to arter af *Tuber* og så en Knoldtrøffel (*Hymenogaster*), der ved gennemskæring havde tydeligt gult kød. Vi håbede derfor på at det kunne være *H. luteus*, som vi begge manglede personligt kendskab til, og som ville være ny for Danmark. Arten er med i andenudgaven af Funga Nordica på basis af fund fra vore sydlige nabolande. Tilbage ved mikroskopet kunne vi konstatere at svampen havde de glatte sporer, der karakteriserer denne art, der er en af de få let genkendelige arter i denne vanskelige slægt. Selvom arten ikke angives fra Norden i Funga Nordica (Knudsen 2012), er den dog så velkendt i Sverige at den er rødlistet (senest som NT – 2010 bedømmelse) og kendt

Grønrandet Slørhat (*Cortinarius herpeticus*) – en ny dansk Knoldslørhat. Arten blev fundet to steder på samme dag i hver sin ende af landet af Bjørn W. Pedersen og Annegrete Eriksen. Vallø Storskov, i blandskov, 21.IX.2013, Bjørn W. Pedersen, Atlas BWP2013-632314 (C). Foto Bjørn W. Pedersen.

fra Gotland, Stockholm og Uppsala (fx Larsson 1997). Den angives kun med Hassel som partner i Sverige. På trods af ivrig eftersøgning er arten ikke fundet i Norge.

MATERIALE: LOLLAND, Kristianssæde, i løs muld blandt nælder og bregner 5-10 m fra stor bredkronet Eg (*Quercus*) på kanten af grøft, 30.VII.2013, Thomas Læssøe & Anne Molia, Atlas tl2013-513399 (C).

Thomas Læssøe & Anne Molia

Grønrandet Slørhat (*Cortinarius herpeticus*) – en ny knoldslørhat for landet.

Det er sjældent at nye arter bliver opdaget synkront på forskellige steder. Men netop dette skete den 21. september da Bjørn W. Pedersen og Annegrete Eriksen på samme tid hev denne nye Knoldslørhat op af jorden i hver sin ende af landet – Bjørn i Vallø Storskov på Sjælland og Annegrete i Pajhede Skov i Nordjylland.

På trods af at den danske knoldslørhattefunga efterhånden er relativt godt kendt, så dukker der stadig nye arter op. Stort set alle de arter vi

kender fra Danmark, er knyttet til løvskove på kalkrig til mineralrig bund med en vis ekspone-ring. Hvis man kommer sydpå eller nordpå til vores nabolande, så finder man også en masse arter i nåleskovene – både på næringsfattig og kalkrig bund. I Danmark mangler vi stort set disse arter – højst sandsynligt fordi de danske nåleskove ikke er oprindelige, men også fordi de mangler kontinuitet. En gruppe af Knoldslørhatte som findes relativt almindeligt i nåleskovene i vores nabolande, er arterne i gruppen omkring Sump-Slørhat (*Cortinarius scaurus*). I *Cortinarius* Flora Photographica (Brandrud m.fl. 1990-2012) accepteres tre arter i denne gruppe: Sump-Slørhat, Vandplettet Slørhat (*C. sphagnophilus*) og Grønrandet Slørhat. Den første har været accepteret som dansk i nogle år, hvorimod den anden først for et par år siden blev godkendt. Og nu altså også den sidste. Adskillelsen af arterne er ikke umiddelbart så let som litteraturen måtte antyde. Den første art er brunlig med grønne lameller, den anden har brune lameller, og den sidste er større, lysere og har blålige og grønne farver på lamellerne. I modsætning til de to andre kan Grønrandet Slørhat desuden findes i relativt næringsfattige løvskove, og det var netop på sådanne lokaliteter at de to synkrone danske fund blev gjort, selvom Bjørns fund ikke kan udelukkes at have vokset med Gran. At Knoldslørhatte der normalt findes i nåleskove, også kan findes i næringsfattige løvskove, er noget man finder hos flere arter (*C. turmalis*, *C. variegatus*, m.fl.), men er primært noget man oplever hvor disse løvskove findes i sammenhæng med naturlige nåleskove – altså i vore nabolande.

Der findes enkelte ældre angivelser af arten fra Danmark – bl.a. i rødlisten. Men da anvendelsen af navnet *C. herpeticus* gennem tiderne har dækket over flere ting, så vælger vi indtil videre at tro at de to nye fund er de første der med sikkerhed kan henføres til den art, som nu til dags kaldes *C. herpeticus*.

Annegrete gjorde sit fund lige „efter at have spist frokost ved Naturskolen – ca. kl. 13.00“, og de lagrede oplysninger på Bjørns foto afslører at det blev taget kl. 14. Det er så tæt løb at de to findere må dele pladsen på „vindeskamlen“.

MATERIALE: SJÆLLAND, Vallø Storskov, i græsset i bælte imellem løv- og nåleskov (Bøg (*Fagus*), Birk (*Betula*) eller Rødgran (*Picea abies*)), 21.IX.2013, Bjørn W. Pedersen, Atlas BWP2013-632314 (C). NORDJYLLAND, Pajhede Skov, nær ved Naturskolen, ved bredden af lille sø med El (*Alnus*), Pil (*Salix*) og Bøg (*Fagus*), 21.X.2013, Annegrete Eriksen, Atlas AE2013-637066 (C).

Tobias Guldberg Frøslev

Litteratur

- Ainsworth, A.M., Cannon, P.F. & Dentinger, B.T.M. 2013. DNA barcoding and morphological studies reveal two new species of waxcap mushrooms (*Hygrophoraceae*) in Britain. – *MycoKeys* 7: 45-62.
- Bernicchia, A. & Gorjón, S.P. 2010. *Corticiaceae* s.l. – *Fungi Europaei* 12.
- Boertmann, D. 2001. Papegøje-Vokshat, en meget variabel svamp. – *Svampe* 43: 29-32.
- Brandrud, T.E., Lindström, H., Marklund, H., Melot, J., Muskos, S. 1990-2012. *Cortinarius* Flora Photographica. Bind 1-5. – *Cortinarius* HB, Matfors
- Christensen, M. 2001. Urskove og bjergoverdrev – mykologiske oplevelser fra Slovenien. – *Svampe* 44: 50-53.
- Fournier, J. 2013a. http://pyrenomycetes.free.fr/entoleuca/html/Entoleuca_mammata.htm
- Fournier, J. 2013b. http://pyrenomycetes.free.fr/hypoxylon/html/Hypoxylon_subticinense.htm
- Jong, L. de 2004. Okkerblad (*Phyllotopsis nidulans*) genfundet, nu i Vemmetofte Dyrehave. – *Svampe* 49: 43-44.
- Knudsen, H. 2012. *Hymenogaster* Vittad. I: Knudsen, H. & Vesterholt, J. (red.). – *Funga nordica*: 916-918 (2. rev. udgave).
- Larsson, K.-H. 1997. Artfakta: *Hymenogaster luteus*. I: Larson, K.-H. (red.). Rödlistada svampar i Sverige s. 298. – *ArtDatabanken*.
- Núñez, M. & Ryvarden, L. 1997. The genus *Aleurodiscus* (*Basidiomycotina*). – *Fungiflora*, Oslo.
- Ludwig, E. 2001: Pilzkompendium. Band 1. – IHW-Verlag, Eching, 758 s.
- Wu, S.-H., Hibbett, D.S. & Binder, M. 2001. Phylogenetic analyses of *Aleurodiscus* s.l. and allied genera. – *Mycologia* 93(4): 720-731.

Svamperomaner

Erik Rald

I mange romaner nævnes svampe hist og her. Men for at en roman skal kunne kaldes for en svamperoman, skal dens titel udgøres af navnet på en svamp. Med dette snævre kriterium findes der nok ikke særlig mange svamperomaner. Lad os se, hvordan forfatterne til sådanne har gjort brug af svampemotivet.

Kantarel

Den første, jeg vil omtale, er skrevet af en dansk forfatter, Jørn Frederiksen, og hedder slet og ret „Kantarel“. Den udkom i 1998 og var hans anden roman, efter „Hold øje med vandrotterne“ fra 1996. Man studser over titlen og undrer sig over, hvorfor den hedder sådan. Vi skal frem til side 121, før ordet kantarel overhovedet bliver nævnt.

Erik Rald

Mushroom novels

Mushrooms are sometimes used as central symbols in fiction, their names or the word fungi figuring as the title of novels. In the Danish writer Jørn Frederiksen's novel „Kantarel“, the hunting of chanterelles is seen as the love provoking exception from the otherwise boring lives of the main characters of the book. In the British writer Fay Weldon's novel „Puffball“ we follow closely a woman's pregnancy from intercourse to birth. The giant puffballs symbolize all aspects of fertility: sex, conception, pregnancy, evilness, abortion, Caesarean section, and birth, even family happiness. The Swedish writer Agneta Pleijel's novel „Fungi“ is a fictitious autobiography attributed to the 19th century German mycologist Junghuhn, who studied fungi and other aspects of nature in Java; in this novel mould fungi serve as a symbol of the will to live in a positive sense, contrary to Schopenhauer's pessimistic concept, love itself being the centre of life of man and nature. In mushroom novels fungi apparently always symbolize the various aspects of love.

Den tynde, bogsky meteorolog Christian, som skriver bogen i jeg-form, keder sig på sit kontor, hvor han ikke kan tage sig sammen til at arbejde på sin ph.d.-afhandling. Han får et uforpligtende og uinspirerende forhold til den vel-skabte geofysiker Maria, men hun slår op med ham. Han har en kortvarig affære med den aldrende Charlotte, som han møder i byen. Senere møder han den spinkle og åbenhjertige belgiske fotograf Emilie Louvain og den tykke amerikanske mislykkede journalist Sebastian Edler, der keder sig i sit ligegyldige liv. „Besøgende har det tit med at kede sig,“ som Christian noterer. Der er flere personer i bogen, og vi har også fulgt deres liv, før de møder Christian og hinanden. Mange kapitler handler om den danskfødte incestramte servitrice Anna, Emilies mormor. I

lejligheden under Christians bor Petrea Holsøe, der nærmer sig de firs år, er cyklist, vinterbader og svampeplukker. Han hjælper hende med at sætte hendes stereoanlæg op på en hylde på væggen.

„Petrea ryddede ud efter frokosten. Da jeg til sidst hjalp hende med at fylde den tomme reolplads ud med bøger, faldt jeg over en om svampe. Jeg bladrede og så billeder af kantareller og blækhatte. Jeg spurgte, om jeg måtte låne den. Petrea syntes det var en god ide. Det var jo ved at være sæson. Egentlig var det ikke nødvendigt med bogen. Emilie kendte allerede nok til svampe til at garantere at vi ikke risikerede forgiftning. Jeg fremhævede at der var tale om danske svampe i modsætning til belgiske, men det foruroligede hende ikke. (...)“

„Vi tog S-toget til Hareskoven. Jeg beklagede at jeg ikke kendte til et bedre og mere fantasifuldt svampested, men jeg var ny i branchen. Emilie mente ikke det gjorde noget og regnede med at det stadig var så tidligt på sæsonen at vi godt kunne finde et hjørne af skoven der ikke var ribbet af vores medentusiaster. (...) Jeg knugede Petreas svampebog. For en sikkerheds skyld. (...)“

„Vi havde kalkuleret rigtigt og kom derud på en ret øde dag. Jeg blev efterhånden helt opslugt af svampejagten. Jeg besluttede mig for at klare mig selv og ikke rende rundt efter Emilie hver gang jeg fandt et eksemplar der så tilpas appetitligt ud. Jeg stolede på mig selv og Petrea Holsøes faglitteratur. Jeg fyldte praktisk taget den pose jeg havde fået tildelt, og var derfor stolt.“

„Vi satte os. Emilie sorterede fundene og var tilfreds med resultatet. Luften var frisk. Vi drak kaffe og spiste sandwich. Hun forklarede hvordan vi skulle tilberede svampene, når vi kom hjem. Vi sad fint på vores træstub. Jeg sagde at jeg godt kunne lide hende. Vores træstub stod virkelig i et ret øde hjørne af skoven. Et stille hjørne. (...) (...) Der var stille. Emilie var stille. Man registrerer det vel knap, men jeg var lykkelig. (...)“

„Vi rensede svampene med det samme vi kom hjem. Emilie stegte dem i lidt smør på min smedejernspande og kom fløde, salt og friskkværnet peber over. Jeg ristede brød og åbnede en flaske vin. Efter at vi havde spist, gik vi i seng

og elskede. Jeg lagde mærke til at hun havde en frisk, nærmest lidt svovlet duft.“

„Bagefter lå vi ved siden af hinanden. Emilie sagde ikke noget. Jeg tænkte, at der var god grund til at tænke godt om svampe. I svampebogen havde jeg bidt mærke i kantareller, den smukke form og den mætte orange farve. Jeg havde regnet med, at det var kantareller vi skulle finde og var blevet lidt forvirret da vi nåede ud i skoven. Emilie havde forklaret mig at kantareller også var hendes favorit, men at de var sjældne. Det svage lys fra vinduet tegnede hendes ansigt med en passende forsigtighed. Læber, øjenbryn, næseryg. Hun sov. Hun duftede og sov. Jeg faldt også selv i søvn.“

Svampeplukning = kærlighed = lykke, det er den enkle ligning, som jeg-fortælleren her stiller op. Et ikke uvelkomment udsagn! Men herefter hører vi ikke mere om kantareller eller svampeplukning i det hele taget. Det viser sig, at Emilie er blevet gravid. Christian møder Charlotte igen og går i seng med hende, uden at det fører til større anfægtelser. „Hvis jeg tænkte, tænkte jeg at noget af det man gør, er en parentes.“ Men Emilie får en spontan abort, fremkaldt af Christians ligegyldighed og brutale fremfærd over for hende, og hun tager tilbage til Belgien. Facit lig nul.

Det kan måske virke lidt overdrevet at kalde en roman for „Kantarel“, når svampeplukning kun fylder sammenlagt tre sider. Men der er nok en pointe i, at kantarellen, som beskrives som smuk og sjælden, slet ikke bliver fundet i bogen. Ligesom den gyldne kærlighed, personerne heller ikke finder. Bogen har titel efter det, der ikke indfinder sig i bogens handling. Det er sikkert tilsigtet fra forfatterens side.

Støvbold

I den anden svamperoman, jeg vil omtale, er svampene igen symbol på kærlighedslivet, især den zoologiske side af det. Den er skrevet af den engelske forfatter Fay Weldon og hedder „Støvbold“ på dansk, direkte oversat fra dens originaltitel, „Puffball“. Fay Weldon er en verdenskendt bestsellerforfatter og har udgivet en lang række bøger i form af romaner, noveller og essays. Hun brød igennem til det store publikum med romanen „Praxis“ fra 1978. „Støvbold“ udkom i 1980.

Romanen begynder således: „Mange mennesker drømmer om det lille hus på landet. Liffey drømte i mange år, og hun fandt sit drømmehus en varm septembersøndag, i Somerset, om eftermiddagen. (...) Liffey vidste, at hun måtte have det. En fælde lukkede sig om hende.“ Liffey flytter på landet, mens hendes mand, Richard, bliver boende i London. Han besøger sin kone i weekenderne. Men den landlige idyl forstyrres af støvbolde allerede på side 16: „Kæmpestøvbolde var skudt op af jorden kun en meter fra stedet, hvor de lå. Hvordan kunne hun have undgået at se dem før? Tre hvide kloder, kæmpestore svampebolde af form og størrelse som et menneskes hjerneskal, overtrukket med en tynd, gullig hud, stod der som blinde skildvagter. Liffey var kommet på benene, gysende og rædselsslagen. „Det er kun støvbolde,“ sagde Richard. „Naturens overflod. De skyder op fra den ene dag til den anden. Hvad er der dog i vejen med dig?“ Det, der var i vejen, var, at svampenes bløde, runde svulmen fik Liffey til at tænke på en opsvulmet, gravid mave, og det sagde hun. Richard fandt en til, men dens vækst var blevet hindret af filtret græs, og dens overflade var foldet og brunlig og gummiagtig. „Denne her ligner mere en hjerne i en glaskrukke i et laboratorium,“ sagde Richard. (...) Bella og Ray kom rundt om hushjørnet. „Vi tænkte nok, at vi ville finde jer her,“ sagde Ray. „Bella ville vædde på det. De er i gang igen, sagde hun. Jeg tror, hun er jaloux. Hvad har I fundet?“ „Støvbolde,“ sagde Richard. „Støvbolde!“ „Støvbolde!“ Ray og Bella kom ivrigt styrtende for at se. (...) „I bliver simpelthen nødt til at tage huset,“ sagde Bella, „om ikke andet så for at samle støvbolde til os. Aner I, hvor sjældne de er?““

Bella og Ray er Liffey og Richards venner fra London, mens Mabs og Tucker er deres kommende naboer. Tucker har et andet forhold til støvbolde end byboerne. „Han fik øje på den sidste støvbold, svingede benet bagud og gav den et spark. Som om trykket inden i den havde været enormt, eksploderede den i myriader af småstumper, der summede gennem luften som en rasende insektsværm, før de faldt til jorden og blev stille. (...) Hvis De gerne vil sprede sporerne,“ sagde Ray til Tucker, „så er det den bedste måde.“ „Væmmelige tingester,“ sagde Tucker. „De duer ikke til andet end fodbolde.““

Personerne er ikke udpræget rare ved hinanden. Utroskab og almindelig ondskab hører til dagens uorden. Liffey bliver gravid, men går gruelig meget ondt igennem. Hvert angreb på det ufødte barn afspejles i spark mod støvbolde. Udsikringen af støvbaldene til spisebrug tager sig ud som tortur- eller operationsscener. „Han var ved at skære en ny støvbald op. Dens tunge, søde, kvalmende lugt stod imellem hende og den friske luft, hendes lunger krævede. (...) Han gav sig til at skære i den næste støvbald, og Liffey tænkte på sit eget udspilede kød.“ Mabs forsøger at få Liffey til at abortere ved at hælde sin hekse-mors afkog af melldrøjer-sklerotier i hendes hyldevin (endnu et svampetema), men forsøget mislykkes. „Bruger din mor støvbolde?“ spurgte Tucker Mabs. (...) „Støvbolde er for ækle, selv for min mor,“ sagde Mabs lidt efter. „De er djævelens øjebæbler.“

Den næste svampesæson begynder, før Liffey skal føde. „Sæsonens første støvbald kom frem. Et blindt hvidt hoved skubbede sig op af den fugtige varme jord dernede i lavningen ved bækken, hvor Richard og Liffey engang havde ligget og elsket på deres almindelige måde og troet, at de var omtrent lige som alle andre mennesker. Dengang da verden var uskyldig, og Liffey ikke gravid, og Mabs heller ikke så vild efter at blive det.“

Romanen handler om Liffey's svangerskab, som beskrives i alle fysiologiske detaljer. Støvboldene går igennem hele bogen som symboler på sex, befrugtning, graviditet, ondskab, abort, fødsel, kejsersnit. Fay Weldon bruger i sine noveller ofte en enkelt ting eller et begreb som et prisme, en troldspejls-splint, ville mange sige, hvorigennem personernes handlinger og tanker ses. Her bruger hun teknikken en hel roman igennem.

Bogen ender med, at Liffey får sit barn ved kejsersnit. På sidste side står der: „Juleaften løb Liffey tør for optændingspinde til at få ilden i gang med. Det regnede, og grene og kviste udenfor var våde og nytteløse. Hun gik ud i skuret, og der fandt hun de visnede rester af Richards støvbolde. De var seje og læderagtige, og hun huskede, hvad Richard havde sagt om, at de kunne bruges som ildtændere, lagde dem på kaminristen og tændte dem. De brændte langsomt, tålmodigt og klart, og hun tænkte, at der

dog alligevel var noget godt i dem. (...) Den ild, som var tændt med støvbaldene, blev ved med at brænde juledagene igennem, til Liffey's tilfredshed. Barnet smilede til flammerne.“ Hendes mand kommer ind ad døren, og alt er harmoni, så harmonisk som livet nu kan være i en roman af Fay Weldon.

Fungi

Den sidste svamperoman, som jeg vil omtale, hedder „Fungi. En roman om kærligheden“, udgivet på dansk i 1994. Den er oversat fra den svenske originaludgave „Fungi“ fra 1993 og er skrevet af Agneta Pleijel. Den falder godt nok uden for den definition af svamperomaner, som jeg lagde ud med. Men da jeg selv har lavet definitionen, kan jeg jo også selv lave den om, så den også indbefatter romaner, hvis titel består af ordet svampe eller dermed ensbetydende glosser. På denne måde kommer også denne roman ind under genren svamperomaner.

Ikke alene er bogens titel opsigtsvækkende i sig selv. Svampe og kærlighed hører åbenbart sammen i den gode skønlitteratur, også i denne bog. Romanen er også unik ved at have en videnskabeligt uddannet mykolog som hovedperson. Mykologens navn kendes af mange svampekyndige den dag i dag, idet det indgår i poresvampeslægten *Junghuhnia* og slørhattearten *Cortinarius junghuhnii*. De færreste kender dog til hans liv og levned. Franz Wilhelm Junghuhn blev født i den tyske by Mansfeld i Harzen i 1809 og døde på Java i 1864. Den berømte idealistiske naturforsker og naturfilosof Alexander von Humboldt beundrede han og brevvekslede med – Junghuhn er blevet kaldt Javas Humboldt. Junghuhn rejste på den hollandske mykolog C.H. Persoons anbefaling til Java som uddannet læge, men med henblik på at studere bl.a. svampe, og han udgav et større antal publikationer om øens svampeliv, planteliv, folkeliv, geografi og geologi. Han beskrev i alt ca. 125 svampearter og et tilsvarende antal blomsterplanter og mosser. Ca. 10 svampearter og ca. 40 blomsterplantearter er opkaldt efter ham.

Bogen er Junghuhns beretning om sit liv og sin kærlighed til svampe og til kvinder. Skrevet i jeg-form, men fiktiv, naturligvis, hvilket også gælder de indstrøede „autentiske“ notater fra Junghuhns hånd. I romanen iscenesætter Ag-

neta Pleijel et fiktivt møde mellem Junghuhn og filosofen Arthur Schopenhauer og deres livslange indbyrdes diskussion om livets væsen og verdens indretning. Agneta Pleijel skriver i et efterord, at hun fik ideen til romanen ved at læse en passus i Schopenhauers hovedværk, „Verden som vilje og forestilling“, hvor Schopenhauer citerer Junghuhns beretning om en havskildpaddes grusomme død. Hvilket dog ikke er tilfældet. Hendes forrige roman, „Jag efter vind“, foregik på Java. Romanen medtager træk fra den historiske Junghuhns liv og værk, men de er særdeles frit behandlet.

I romanen følger Junghuhn Schopenhauers filosofiundervisning. Junghuhn studerer medicin, men er mere interesseret i naturvidenskab, især svampe og planter. Han fortæller det til sin gamle far. „Han fnøs. Han regnede mig for en dovenlars, en døgenigt. Tog spanskrøret frem.“ Junghuhn indkaldes til militæret, bliver officer og møder efter andre tilløb til kærlighedslivet en dag Schopenhauers tidligere husholderske og elskerinde på et værtshus.

„Jeg fik et glimt af den mørke kløft mellem hendes bryster. I mine næsebor hele tiden den flydende duft af hule, svampe og rådne blade. (...) Jeg kunne genkende den oppe fra hulerne i Harzen. (...) Deri dufter der af fungi. Thi langs klippevæggene i mørket vokser der en særlig slags svampe. Denne flydende, glidende duft var det, der steg op fra furen mellem Dora Littners bryster. Nu vidste jeg noget om arten af filosofens begær, thi det fandtes i mig og gjorde mig delagtig. (...) Jeg var opfyldt af medlidenhed med filosofen og med Dora Littner, tårerne brændte, men mest af alt attråede jeg hende. (...) Kærligheden er en afgrund. Den dufter af fungi. (...) Kærligheden er en afgrund, den tvinger os til handlinger, som forfærder os.“

Før Junghuhn får sat sine hensigter ud i livet, antastes hun imidlertid af en anden student fra filosofens forelæsninger. Junghuhn udfordrer ham til duel, overlever, men bliver idømt ti års fængsel, da dueller var blevet forbudt for officerer i den preussiske hær. Han når at skrive sin første afhandling, om svampe [1], færdig, før han bliver indsat. Han flygter fra fængslet gennem Tyskland til Frankrig, hvor han melder sig til Fremmedlegionen, tager til Afrika, hvor han kommer med på en militærekspedition til kon-

tinents indre. I Afrika reviderer han Schopenhauers lære om livsviljen som menneskets forbandelse og opnåelse af buddhismens nirvana som den eneste mulighed for at undslippe verdensviljen.

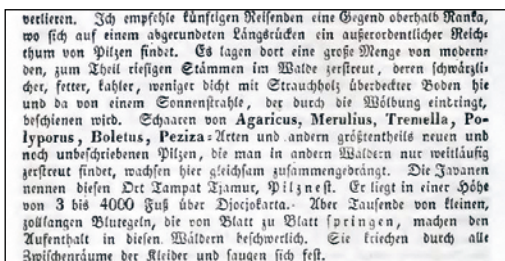
„Ved sammensmeltning med sig selv eller hverandre danne fungi af arten *Phycomycetes* zygotisk stadium eller periode af meditativ ro, tilsyneladende uden begær eller konflikt, jf. fosterets søvn. Kontemplativ fuldendelse. Urtid eller evighedsfølelse, jf. filosoffens nirvana. Ydre omstændigheder såsom vejrlig, forekomst af fugtighed, dug eller tåge sætte sværmende aktiviteter i gang, bløde og bølgende. Nu opvågner fra kontemplationen. Kopulation på ny. Alt er i alt! Faserne i svampenes liv antyde forekomst af naturlig lykke, hvilket dog afvises af filosoffen.“

Det er koblingssvampe såsom mugsvampe, Junghuhn tænker på. Men hverken det anførte navn på svampene eller deres livscyklus var kendt på Junghuhns tid, så det autentiske citat er ganske uautentisk.

Junghuhn bliver syg i junglen, er døden nær, men reddes ud til kysten af nogle indfødte, kommer på et skib til Kapstaden, hvor han diskuterer med den eneste anden overlevende fra opdagelsesrejsen til Afrikas indre. „Hvad er verdens inderste? (...) Jeg troede at Kolff havde glemt mit spørgsmål, men han svarede, at meningen med livet er kærligheden. Det hævdede han med stor bestemtighed.“

Junghuhn kommer på et skib til Java. Her ansættes han som militærlæge og kommer med på en patrulje i junglen. Han stikker af fra regimentet for i stedet at lede efter svampe. „Hele tiden fornemmede jeg den svævende og æggende duft af fungi. (...) Fungi er symbiosernes symbiose. De følger sammen og genforener. Deres forsvinden og tilbagevenden danner en skrift i naturen som kan aflæses. Fungi er oprindelse, de fører til det inderste. Sent på eftermiddagen nåede vi en lille lysning i junglen. Der fandt vi dem. Det var en art som jeg aldrig før havde set og som var ukendt for svampeforskningen. Næsten usynlige for øjet voksede de i den sølsomme ovale fordybning ved ceibatræets rod. Hulkende af fryd lå vi begge på jorden ved siden af dem.“

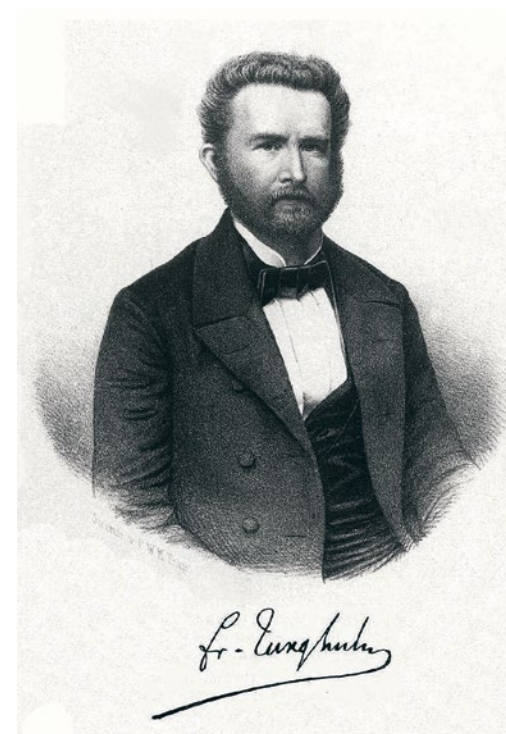
Et par uger efter kommer han tilbage til regimentet, men bliver afskediget i vanære som desertør. Han ser det som en mulighed for at

Junghuhn på svampeekspedition på Java. ”Jeg anbefaler fremtidige rejsende en egn, der ligger oven for Ranka, hvor der på en afrundet længderyg findes en overordentlig rigdom på svampe. Der ligger der en stor mængde af rådne, til dels kæmpestore stammer i skoven, hvis sortagtige, fedtede, nøgne, med buske lidet tæt dækkede bund her og der bliver beskinnet af en solstråle, der trænger ned gennem trækronernes hvælving. Skarer af lamelsvampe, barksvampe, bævre-svampe, poresvampe, rørhatte, bagersvampe og andre for størstedelen nye og endnu ubeskrevne svampe, som man i andre skove kun finder temmelig spredt, vokser her tæt sammen. Javanenserne kalder dette sted for Tampat Tjamur, Svampereden. Det ligger i en højde af 3-400 fod over Djocjokarta. Men tusinder af små, tommelfingerlange blodsugende igler, som springer fra blad til blad, gør opholdet i disse skove besværligt. De kryber ind gennem alle mellemrum i tøjet og suger sig fast.” (Topographische und naturwissenschaftliche Reisen durch Java (1845) s. 130.)

„efterhånden helhjertet kunne hellige mig mit livs opgave, der var planterne og verdens inderste.“

På Java møder han kærligheden. Han gifter sig med en javanesisk pige, Iti. Han skriver på sit gensvar til Schopenhauers pessimistiske filosofi. „Jeg vidste nu, at det ikke var den blinde livsvilje som styrede naturen, men en stræben efter harmoni og nydelse. Der er i mennesket en naturlig godhed, sagde jeg til Iti. Lidelsen var til dels menneskets værk. Til dels kunne den forklæres med at verden stadig er ved at blive skabt. Naturen omstøder, forvandler og danner på ny. (...) Jeg skrev, jeg skrev i flere år. Monsunregnen gik hen over os, jeg favnede Iti. Hun lagde sin kind mod min arm. Vi lyttede til nattens lyde fra tusindvis af struber, en ubeskrivelig polyfoni, (...) alt levende i nydelse, i lovprisning, i henrykkelse.“

Franz Wilhelm Junghuhn (1809-1864) var mykolog, botaniker, geograf, geolog, palæontolog, officer, læge, opdagelsesrejsende og kolonibestyrer. Samt pandeist [Det er ingen stavfejl] og medlem af en hollandsk fritænkerforening. Han udgav anonymt en beskrivelse af Java i fire dele hos forskellige modige hollandske forlæggere, hvor han kraftigt kritiserede de kristnes og muslimernes voldelige fremfærd over for den indfødte befolkning på Java. Han advarede også imod fældningen af skovene på Java med klimaforandringer til følge. Titeltavle fra „Licht- und Schattenbilder ...“ fra 1866.

Havskildpadden dør. Iti dør. Junghuhn dør. „Har filosoffen da ikke ret, når han skrev, at livet ikke er andet end en meningsløs frådse, en meningsløs avlen, en meningsløs død?“ Jo, men: „Svampene binder alting sammen, de er guderens ånde og kød.“

Romanen slutter: „Det var mig som utrætteligt samlede planter, svampe [2] og insekter, det var mig der navngav og aflæste.“ (...) „Skænk mig en tanke, jeg der blev født til liv og kærlighed på øen Java, jeg som uden at trættes lovpris-

te verdens udtømmelige skønhed, jeg der døde under et kinatræ ved vulkanen, jeg hvis livsværk blev begravet under en fodnote hos filosoffen.“

Sammenfatning og konklusion

Svampe ses sædvanligvis i fiktionslitteraturen som symboler på råd, fordærv, forgiftning og død. Men ikke i disse tre finkulturelle romaner. Her står svampene for kærligheden. I Jørn Frederikssens roman „Kantarel“ skildres kærligheden som kedelig og uforpligtende, kun svampeturen får hovedpersonernes sexliv til at blomstre op; men kantarellen som symbol på ægte kærlighed finder de ikke. I Fay Weldon's roman „Støvbold“ er kærligheden harsk og fredløs, og kæmpestøvbolden bruges som et særdeles alsidigt symbol på alle stadier af en kvindes svangerskab, sex, undfangelse, graviditet, fødsel, ondskab, abort, kejsersnit og spædbarnsfamilielykke. I Agneta Pleijels roman „Fungi“ er det mugsvampene, som symboliserer livsviljen, med kærligheden som dens fremmeste manifestation, det der holder menneskelivet såvel som hele naturen sammen. De skønlitterære forfattere bruger svampemotivet til at stille ind på eksistentielle spørgsmål, som angår alle mennesker. Hvad er tilværelsens inderste væsen? Hvorfor ondskab? Hvorfor lidelse? Hvad er døden? Hvad er kærlighed? Romanforfatterne lader svampene give deres svar. En optimisme på trods. Man kan blive klogere på verden og sig selv ved at læse svamperomaner.

Benyttede kilder til Junghuhns liv og værk

nl.wikipedia.org/wiki/Franz_Junghuhn
de.wikipedia.org/wiki/Franz_Wilhelm_Junghuhn
en.wikipedia.org/wiki/Franz_Wilhelm_Junghuhn
www.archive.org
www.mycobank.com
www.indexfungorum.org
www.ipni.org

- [1] Observationes mycologicae in species fungorum tam novas tam male cognitae. – Linnaea 5: 388-410 (1830).
- [2] Praemissa in floram cryptogamicam Javae Insulae. Fasc. I. Continent enumerationem fungorum, quos in excursionibus per diversas Javae regiones hucusque observavit Franciscus Junghuhn. – Verhandelingen van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen 17: 1-86 (1839).

Nye bøger, etc.

Nicolas Hammond: Den lille felthåndbog om svampe. 2011. Connaught, 192 s. 20 kr. i Brugsen, etc.

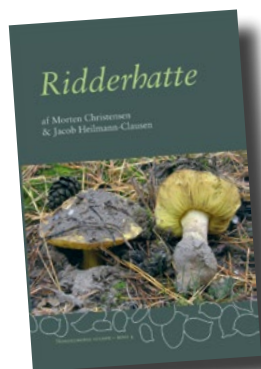
Denne lille bog i plastikomslag fylder kun 9,5 x 12,5 x 1,5 cm, og den har derfor sit navn af felthåndbog med rette. Den er oversat fra engelsk til dansk af Per Forup Larsen (originaltitel: Concise Mushrooms Guide). Konceptet er simpelt. 180 arter har hver fået sin side med akvarel og beskrivelse af svampen og dens voksested og fænologi. Spiselighed og giftighed nævnes kun sporadisk. En løs dobbeltsidet tavle med bogens billeder gengivet i småt format samlet i grupper er en genial og nyskabende ide og fuldender bogens anvendelighed. Der mangler dog i oversigten visse grupper som svovlhatte, skælhatte og slørhatte.

Afbildningerne er hæderlige, omend noget skematiske. Man kan diskutere, om begyndere i det hele taget kan genkende svampearter ud fra akvareller. Mange hævder, at der skal fotografier til, for at de skal kunne genkende noget som helst. Gennemgående stavfejl som „hattehud“ og „ridderhat beslægtede“ irriterer. De danske navne er de traditionelle inden for f.eks. Blækhat og Parasolhat, mens bogen er oppe på beatet med f.eks. Køllefod. Bogens udsyn er Europa som helhed, men artsudvalget er perfekt for danske forhold. Pletvis og spredt er de hyppigste betegnelser for svampenes udbredelse i Europa. Kejser-Fluesvamp er den eneste ikke-danske art, og de skandinaviske arter holder sig pænt i baggrunden, modsat så mange oversatte bøger, der ikke tager hensyn til dansk natur. Fin-sprukken Rørhat har helt fortrængt Rødsprukken Rørhat fra siderne og bliver endog kaldt for almindelig i løvskov (!). Stor Gift-Skørhat under Bøg må være Lille Gift-Skørhat.

Mindre alvorlige fejl og fejlbedømmelser findes bogen igennem. Men der er rigelig plads på de små sider til selv at tilføje oplysninger om spiselighed og kendetegn, hentet fra andre bøger og ens egne erfaringer. Herved får man en mere personlig svampelommebog, og det er en god måde at lære på. Denne lille felthåndbog

anbefales til alle, der har brug for at have hele deres svampeviden lige ved hånden på skovturen og elsker at skrive til i bøgerne. Så kan man have større bøger at konsultere efter hjemkomsten. Det lille format, det løse plastikomslag og ikke mindst prisen gør bogen anbefalelsesværdig til alle, der opfatter sig selv som totale begyndere.

Erik Rald

Morten Christensen & Jacob Heilmann-Clausen 2013. Ridderhatte. Nordeuropas Svampe – Bind 4. Foreningen til Svampekundskabens Fremme. 228 sider, 300,00 kr.

Det fjerde bind i bogserien Nordeuropas Svampe (Fungi of Northern Europe) udkom her i efteråret 2013. Denne gang om ridderhattene – slægten *Tricholoma*. Store, flotte og iøjnefaldende svampe, som primært skal kendes på de makroskopiske karakterer. Med andre ord, lige en slægt til en bog i denne serie, som præges af flotte farvefotos.

Jeg har kun set den danske udgave, men i forordet nævnes at den er ”en næsten direkte oversættelse af den engelske udgave” og at den ikke er ”blevet bearbejdet i særlig grad til danske forhold”.

Bogen er i udstyr som de tidligere tre bind i serien, og det er glædeligt at redaktionen viderefører initiativet fra 2. udgaven af vokshattebogen, med det stive bind. Det giver et mere gedigent indtryk.

Opbygningen af indholdet er også meget lig de tidligere bind, med en generel indledning, nøgler, fortolkning af farvebilleder i andre værker, fulgt af artsgennemgangen, som er bogens væsentligste del (side 50-197 ud af 228 sider). Derpå følger afsnit om data om geografisk udbredelse, data om studeret og illustreret materiale, data om nye typer udpeget i bogen og om farvekoder.

Nyt og meget interessant i indledningen er en figur, der viser slægtskabet mellem alle arterne, baseret på en endnu ikke publiceret analyse af molekylære data (DNA). Denne analyses resultater er benyttet mange steder ved artsafgrænsningerne, særligt blandt de mere variable arter, som for eksempel Jordfarvet Ridderhat.

Artsomtalerne breder sig typisk over et opslag, med en fyldig beskrivelse under tre overskrifter – Udseende, Økologi og udbredelse og Diskussion, suppleret med mindst ét godt farvefoto, en tegning af sporer og et udbredelseskort. Sidstnævnte forsøger at vise en egentlig udbredelse i modsætning til mælkehattebogens tabel og vokshattebindets prikkort (med én prik i hvert land den er kendt fra). Det ser i det mindste bedre ud. Enkelte mere variable arter har to opslag med flere fotos og udvidet beskrivelse.

I alt 67 arter er beskrevet, heraf adskillige, som jeg ikke har hørt om før. Der er mindst tre nye, som indtil videre kun har fået et foreløbigt navn (nom. prov.). Denne praksis er problematisk, da provisoriske navne bidrager til det taksonomiske rod, der er omkring de videnskabelige svampenavne, og arterne burde være navngivet formelt eller udeladt. Artsbehandlingen er kritisk, og mange gamle navne er synonymiseret. Glædeligt for eksempel at Birke-Ridderhatten under nåletræ ikke accepteres som en art (*T. pseudonictitans*).

Fotografierne er særdeles gode og illustrative. Der er en enkelt smutter, nemlig det af Spids Ridderhat, fordi det ikke viser den spidse hat.

Korrekturlæsningen har været effektiv, der er meget få tryk- og skrivefejl. Oversættelsen

er også god, bortset fra at en stokring i teksten til figuren på side 13 er blevet til bomuldsagtig. Mon ikke den skal være vatagtig? Det er derimod ærgerligt, at der ikke er gjort mere ud af forekomsten i Danmark, Der står blot ”kendt fra Danmark” hvis arten er fundet her, og det uanset om den er almindelig og vidt udbredt som Svovl-Ridderhat, eller der kun foreligger nogle få fund som Kæmpe-Ridderhat. Det er en væsentlig mangel.

Alt i alt er der tale om en meget flot, kritisk og gennearbejdet bog, som ikke alene fører kvalitetene fra de tidligere udgivelser videre, men tilføjer nye. Jeg havde stor fornøjelse af den her i efteråret 2013.

David Boertmann

Anon: 10 sikre spisesvampe. 2012. Exlibris Media, 49 s., 49 kr.

Det går tilbage for antallet af sikre danske spisesvampe. Torben W. Langer skrev bogen ”35 sikre spisesvampe” i 1986, mens Torben Gang Rasmussen skrev ”22 sikre spisesvampe” i 2007. Nu er vi så helt nede på 10 sikre spisesvampe.

Bogen er igen en udgivelse, hvor man ikke rigtig ved, hvem der har skrevet den. Der er nævnt en redaktør, en konsulent og en oversætter fra norsk til dansk, Martin Hansen. Men da konsulenten er Anna-Elise Torkelsen, har bogen i hvert fald været igennem ét par svampekyndige hænder. Formatet er 12,5 x 10 x 0,5 cm. Altså passende for en lomme eller en svampekurv. Ryggen er et plastikspiralbind, og alle siderne er overtrukket med plastik, så den skulle kunne overleve selv den mest snaskede svampetur.

Som titlen angiver, er den koncentreret om spisesvampene. Efter nogle almene sider om indsamling, kendetegn og konservering (hvor bogen imponerer ved at nævne opblødningsstider for tørrede frugtleger af forskellige arter) følger gennemgangen af arterne. De er: Almindelig Kantarel, Velsmagende Mælkehat, ”Paryk-Blækhat”, Almindelig Østershat, Almindelig Pigsvamp, Tragtkantarel, ”Stor Trompetsvamp”, Karl Johan/Spiselig Rørhat, Punktstokket Indigo-Rørhat, Brungul Rørhat. Hver art har fået hele to sider, hvoraf den ene side

prydes af et virkeligt flot foto, den anden prydes af akvareller af samme art. Så får man det bedste af begge afbildningsmetoder. Samtidig er der efter hver art en forvekslingsmulighed, nemlig "Orange Kantarel", Skægget Mælkehat, Almindelig Blækhat, "Sildig Epaullethat", Rødgul Pigsvamp, Gul Trompetsvamp, Grå Kantarel, "Galle Rørhat", Netstokket Indigo-Rørhat og Lærke-Rørhat. Der er altså i alt 18 spiselige svampe afbildet og to uspiselige.

Oversætteren kan ikke være svampekyndig eller bare danskkyndig, når der er så mange fejl og mangler i det danske navnestof. De latinske navne er heller ikke opdaterede. Navnet Gummihat nævnes dog. Man kan mene forskelligt om princippet med helt at udelade giftsvampene – men så hører man i hvert fald ikke sætningen, "jamen, den stod i bogen." Som en første introduktion til spisesvampe for absolutte begyndere vil jeg anbefale bogen, især på grund af kvaliteten af billederne og indbindingen. Så må man afstå fra at samle mere almindelige spiselige arter fra grupper som Skørhat, Champignon og Fluesvamp – eller melde sig ind i Svampeforeningen.

Erik Rald

Philippe Silar & Fabienne Malagnac. Les champignons redécouverts. 2013. www.editions-belin.com, 232 s. Pris: 22,80 € på Amazon.fr. Vi har modtaget denne fransksprogede svampesvamp til anmeldelse. Udover den franskkundige henvender bogen sig til den bredt interesserede. Det er altså på ingen måde en funga og ej heller en klassisk lærebog. På en måde kan man sige at den har samme målgruppe som Jens H. Petersens I svampenes rige, der jo også udkom i 2013. Formatet er her noget mindre og indtrykket noget mindre farverigt, og teksten dominerer over billederne. Der er kapitler om svampene som et eget rige, et om rigets diversitet og klassifikation, et om reproduktion og spredning, et om saprotrofi, et om laver, et om samlivet med planterne, et om interaktioner til dyreriget, og et om svampe-svampe-relationer, et om svampe som næringsmidler og et om svampe i farmacie og endelig et om svampe som laboratorierotter (gær, *Neurospora* m.v.).

Bogen er nydeligt produceret og indbydende og virker ret så opdateret. Det er dog den kortfattede udgave af mykologien vi er ude i. Billedsiden er generelt fin, selvom min fortolkning af et snyltekøllebillede ikke svarer til forfatterens. Der er et sjovt billede af en grøn (!) insektsvamp (*Hesperomyces*, *Laboulbeniales*) på en Mariehøne, som jeg straks blev inspireret til at finde nogle flere billeder af på internettet. Bogen er publiceret under redaktion af Guillaume Eyssartier og med Jacques Melot som ekstern konsulent, og kan anbefales frankofile medlemmer, der vil vide mere om mykologien end bare en artsgennemgang.

Thomas Læssøe

Holzer, Heinrich. Fadenwesen. Fabelhafte Pilzwelt. 2011. Edition Lichtland. 2011. 154 s. Pris: 29,90 € på Amazon.de Heinrich Holzer har her skrevet og illustreret en bog om sine elskede svampe i "Bayerischer Wald". Bogen er naturligvis skrevet på hans modersmål, tysk forstås, men generelt er det en billedbog med korte tekster hvor hvert enkelt opslag har et enkelt budskab a la "Meget sjælden", "En art men med to former", "Ötzis rejseapotek" (med et billede af Birkeporesvamp og en lille tekst om hvad gletschermanen fra Tyrol mon skulle bruge denne poresvamp til). Opslaget med Broget Læderporesvamp (*Trametes versicolor*) har overskriften "Tramatisch..." osv. Alt i alt et ganske originalt koncept, og billederne har ofte en personlig vinkel, der gør det til en sjov bog at blade i. Hans opslag om Okkerblad hedder vintersol, og det er jo ganske ramrende. Det er tydeligt at denne sydtyske urskov er et mekka for den fotointeresserede, ikke bare hvad angår svampemotiver, men naturen i al sin storhed. Der sniger sig også enkelte blomsterbilleder ind og et af nisseskæg. Der er mange interessante anekdoter, og for nørden er der billeder af nogle overordentlig sjældne svampe, selvom bogens vinkling ligger på det økologiske fremfor systematikken. En fornøjelig bog man også bliver klogere af.

Thomas Læssøe

Landsdelsrapporter

Region Nordjylland

Forårets svampesæson blev en kold og våd optakt til det, der senere skulle vise sig at blive en stor skuffelse med hensyn til fangst af Spiselig Morkel og Vårmusseron. På en af vores ture blev der fundet otte små Spiselig Morkel, på en senere tur fandt jeg en enkelt Spiselig Morkel. Vårmusseronnerne kom sidst i maj måned, dog ikke i de mængder som vi er vant til. Flere ture til Hammer Bakker gav heller ikke nogen Ægte Stenmorkel (tidligere Spiselig Stenmorkel). Alt i alt en fattig forårssvampehøst, så kunne vi bare vente på en bedre efterårssæson.

Efter en tør og varm sommer var forventningerne ikke store til den første efterårstur i Tolne Skov sidst i august måned, men de negative forventninger blev gjort til skamme, da vi efter turen kunne tælle adskillige flotte Karl Johan, nogle få Brunstokket Rørhat og Punktstokket Indigo-Rørhat, men kun en enkelt eller tre små Kantareller. Dagen efter i Rold Skov ved Arden blev der også fundet mange flotte Karl Johan, Brunstokket Rørhat, Punktstokket Indigo-Rørhat, Gran-Mælkehat og Lærke-Slimørhat. De mange gode spisesvampe fyldte godt i de mange kurve.

De ture, der blev afholdt i starten af september måned, gav et lille resultat med hensyn til spisesvampe, de andre svampe var der lidt flere af. Sidste halvdel af september og første halvdel af oktober var en god periode, hvor der blev plukket mange gode spisesvampe. På en enkelt tur blev der plukket mellem 120 og 150 store fine Karl Johan, det vil jeg kalde årets høst. Senere på dagen var der svampekontrol på en P-plads mellem Hals og Hou, hvor der kom mange mennesker med flere fine eksemplarer af Karl Johan og lidt andre typer svampe.

Kantarellerne svigtede flere steder i Nordjylland, der blev dog omtalt gode fangster på nogle få lokaliteter. En tre-dages tur til Læsø var ingen succes med hensyn til fangst af kantareller, de lokale beboere fortalte os, at der var meget få kantareller på øen i år. Kantarellerne vokser ikke altid ind i himmelen, heller ikke på

Selv et relativt svampetomt Læsø byder på interessante syn. Et lille tang-tækket hus. Foto Henning Christensen.

Læsø. På turen rundt på øen så vi et lille tang-tækket sommerhus, der er lige plads til et lille bord og et par stole. Huset ligger alene ude midt i klitlandskabet, det har nok været brugt af en fisker.

Efter den tørre sommer sluttede svampesæsonen dog på et niveau over middel i sammenligning med tidligere år.

Vores hjemmeside hedder: svampenor.d.webnode.com

Henning Christensen

Vestjylland – Æ Skurrehat

Vinteren startede med temperaturer overvejende over frysepunktet, og der var mulighed for at finde nogle af de mere hårdføre vintersvampe. Efter den 20. januar var der en periode med skiftevis nattefrost, lidt snedække, men også med dagtemperaturer over frysepunktet, før vinteren kom i februar. Ifølge mine notater var det tid til at kigge efter pore-, læder- og øvrige helårssvampe.

Foråret kom sidst i marts, men det var køligt til sidst i maj, hvor der kom lidt nedbør, som gav bedre vilkår for svampene. Således var det på en pivkold aften til Bjørnemosen den 22. maj efter Gul Nøkketunge ikke muligt at finde arten

trods mere end en times undersøgelse af det lille veldområde, hvor arten findes.

Sommeren var tør og varm, og der blev fundet meget få kantareller før hen i juni, men det fik en brat slutning, da tørken for alvor satte ind. Det gav mange lune aftener på terrassen, men inspirationen til at lede efter svampe var svag, og i mine noter står der, at det indtil slutningen af august var sløjt med svampe. På mandagsaften den 26. august havde 11 deltagere dog en del arter i kurvene, mens et par planlagte ture i perioden måtte aflyses, da der ingen spisesvampe var fremme. Senere gav sæsonen pæne portioner af rørhatte og kantareller til de kulinarisk interesserede.

Med efteråret kom regnen i rigelige mængder, og der var masser af spisesvampe fra sidste tredjedel af september til sæsonens slutning. Nu også tragtkantareller og pigsvampe, og det er min vurdering, at sæsonen endte op med at blive ganske god. Min sidste tur efter tragtkantareller foregik den 5. december, hvor vi fyldte en kurv, som kom i tørremaskinen og senere på glas til vinterforråd.

Ture og arrangementer

Femten ture og arrangementer blev annonceret i Foreningen til Svampekundskabens Fremmes forårs- og efterårsprogram, og besøgstallet på turene har været tilfredsstillende fra nogle få til omkring 80 deltagere. Særligt skal Peer Høgsbergs mange ture i den østlige del af Æ Skurrehats dækningsområde fremhæves, fordi han er den eneste turleder på disse kanter. Der skal lyde en stor tak til alle turledere og deltagere i turene, som er en central del af foreningens liv.

Ad hoc-ture

Det er stadig min opfattelse, at det er en god ide at lave spontane ture, når der er interessante svampe, når man har lyst og tid, fulgt op af en hurtig markedsføring over mailringen. Der har dog kun været tre spontant arrangerede ture: Helmuth Andresen og Frits Knudsen havde tur i Starup plantage den 13. oktober, hvor der var syv deltagere, og Helmuth serverede svampestuvning, som blev tilberedt under hans nye pavillon. Edvard Kristensen havde en tur i Sunds kommuneplantage den 7. oktober, og undertegnede var i Tarm plantage den 10. november med

fem deltagere.

Som nævnt blev en tur til Hoverdal plantage aflyst, fordi det ikke var til at finde spisesvampe på grund af den tørre sommer, og svampespisedagen den 27. oktober måtte aflyses, da der var for få tilmeldte.

Turlederkursus

Formålet med turlederkursus er at kvalificere deltagerne til at lede Æ Skurrehats ture, og kurset er tænkt som en forberedelse til, at de deltagere, som har lyst, tilmelder sig diplomprøven. Kurset er permanent, i hvert fald så længe, der er behov for at uddanne flere turledere. Kurset koordineres af Benny Christensen, som er en af lokalafdelingens mest rutinerede svampekendere. Enkelte af kursusaftenerne har rationelt været henlagt til at foregå på de mandagsaftener, hvor man alligevel har aftalt at mødes. Tak til Benny for et stort og grundigt arbejde med turlederne, som har resulteret i, at tre fra lokalafdelingen bestod diplomprøven.

Diplomprøve

Diplomprøven blev aflagt på Bundsbæk Møllegård den 2. oktober. Her havde otte meldt sig til prøven, heraf seks fra lokalafdelingen. Arrangørerne havde meget imødekommende henlagt prøven til Vestjylland, hvad vi var glade for. Jens H. Pedersen, Jens Maarbjerg og Poul Erik Brandt havde samlet svampe på turen fra Århus til Vestjylland, og enkelte fra lokalafdelingen afleverede kurve med svampe, så der var mange arter at studere på bordene i Bundsbæk Møllegårds kantine. Jeg tror, at deltagerne i prøven oplevede, at aflæggelse af diplomprøven foregik i en god, venlig og saglig atmosfære – en positiv oplevelse. Fem af de otte bestod, og lokalafdelingen fik yderligere tre, Hanne Petra Katballe, Anna Andersen og Johnny Hansen, som nu er rykket op i „diplomklassen“ – Lene Kjølner og Birgitte Marcussen, fra andre lokalafdelinger, bestod ligeledes diplomprøven.

Mandagsaftener

Vi lagde ud med at fordele aktiviteten, hvor vi mødes for at bestemme svampe i fællesskab, til tre forskellige steder for at dække hele det geografisk store område, som lokalafdelingen dækker. Vi havde et tilfredsstillende fremmøde

i Varde og ved Bundsbæk Mølle, men der var få deltagere ved Naturskolen Kjærgårds Mølle. Mandagsaftenernes vigtigste funktion er efter min mening at styrke fagligheden blandt de aktive medlemmer, og jeg synes, det er hyggeligt at hjælpe hinanden med bestemmelsen eller få kontrolleret, at ens bestemmelse er rigtig – og samværet omkring svampene er en god oplevelse.

Svampekursus for nybegyndere

To begynderkurser løb over tre aftener med ekskursion, gennemgang af svampegrupper og øvelser i at bestemme svampe. I Varde i samarbejde med Natur og kultur Varde med Johnny Hansen og Helmuth Andresen som ledere. Der var seks deltagere, som var meget glade for at samle, lugte til og smage på svampene. Der var stor tilfredshed med kurset, som også kommer på programmet næste år.

I Herning kommune i samarbejde med Løvbakke Naturcenter med Inger Thamdrup og Tage Madsen som ledere. Der var seks kursister, som alle mødte alle aftener. Der var stor spredning i deltagernes erfaringer med svampe, men med få kursister, to ledere og et meget stort engagement blev det til nogle interessante og meget hyggelige aftener.

Foredrag i samarbejde med Folkeuniversitetet

Foredraget med Torben Gang Rasmussen samlede 25 deltagere, som havde en rigtig god, lærerig og hyggelig aften i selskab med Torben. Det er Æ Skurrehats andet foredrag i samarbejde med Folkeuniversitetet, og det er fint, at vi på denne måde kan få meget kvalificerede foredragsholdere til at komme til Vestjylland, selv om vi ikke helt kan holde udgifterne dækket til denne aktivitet.

Desuden deltog Æ Skurrehat i arrangementet „Svampesøndag“ i samarbejde med Natur Kultur Varde, hvor der blev smagt på svampe og grillede kronhjortebøffer, hvor der også var lavet udstilling af indsamlede svampe for deltagerne.

Danmarks Svampeatlas

Antallet af medlemmer, der indrapporterer til svampeatlas, er svagt stigende. Det er dog endnu for få, der er aktive, og det er en vigtig opgave at få flere til at indrapportere de fundne svampe.

Naturbeskyttelse – sjældne svampe og svampe-lokaliteter

Benny Christensen var den 29. april og 7. oktober sammen med Naturstyrelsen Vestjylland på besigtigelse i udvalgte områder af Fejsø og Stråsø plantager for at vurdere, hvor der var behov for beskyttelse af sjældne, rødlistede svampearter i plantagerne før skovning, hvor kørsel med tunge maskiner, fældning og deponering af træ kan skade de sjældne svampe. Efterfølgende har han udarbejdet et notat om Hoverdal, Stråsø og Fejsø plantager, som gør status over observationer i 2013. Notatet fortæller, at der er fundet flere nye rødlistede arter i 2013, mens nogle tidligere fundne arter er fraværende, sikkert på grund af den lange tørre periode i juli-august. Notatet bruges af Naturstyrelsen Vestjylland til at sikre de sjældne svampe i området. Et meget fint eksempel på naturbeskyttelse, der virker i praksis.

Medlemmer

Antallet af medlemmer er faldet svagt fra 170 sidste år til 164 i år. Til gengæld har vi fået aktiveret flere af medlemmerne og fået dem med i mailringen, ikke mindst takket være en stor indsats fra Inger Thamdrups side. Nu er 148 medlemmer tilmeldt mailringen, der orienterer direkte om ture og andre aktiviteter for medlemmerne. Tak til Poul Borup for den store indsats han yder med at få dette system til at fungere. Det har været min forventning, at vi ville få et fald i medlemstallet, fordi vi i en periode havde en stor tilgang, og det glæder mig meget, at vi har været i stand til at fastholde næsten alle de nye medlemmer. Det skal vi fortsætte med, og jeg tror, vi skal bestræbe os på at arrangere planlagte ture og spontant arrangerede ture spredt i lokalafdelingens dækningsområde, så man oplever, at der er ture relativt tæt på bopælen. Derfor opfordres alle turledere til at lave disse småture, og medlemmerne til gøre opmærksom på interessante steder, hvor de synes, der bør laves en tur.

Helmuth Andresen har lavet en hvervekampagne med hovedforeningens nye folder med et indstik, der fortæller om Æ Skurrehats aktiviteter, som er omdelt på biblioteker m.v., så foreningen er synlig i området. Hanne Petra Katballe har desuden lavet visitkort til uddeling.

Det er vanskeligt at vurdere, hvordan de enkelte markedsføringsaktiviteter virker, men noget tyder på, at det fornuftigste er at „gøre det hele“, hvis man ønsker at være synlig.

Bestyrelsen

Der har været afholdt ni bestyrelsesmøder inkl. det møde, der blev holdt før generalforsamlingen på Bundsbæk Møllegård. Jeg vil gerne takke bestyrelsesmedlemmerne for det store engagement, de går ind til arbejdet med. Det er en stor glæde at lytte til de mange ideer og en aldrig svigtende lyst til at arbejde med de manglede opgaver.

Hjemmesiden

Hjemmesiden fungerer ikke tilfredsstillende endnu, men Mette Møllmann og Johnny Hansen arbejder på at få siden op at køre.

Økonomi

Fra hovedforeningen har vi ud over det faste tilskud fået kr. 7.500 til køb af mikroskoper til begynderkurser og bestemmelsestener m.v. Benny Christensens honorar for en svampetur for et lokalt bibliotek kr. 600 tilfaldt Æ Skurrehat, og det skal nævnes, at indtægten fra Dejbjerg turen, hvor Benny var turløder, gav et pænt beløb i entré fra ikke-medlemmer. Vi siger mange tak for hjælpen. De nærmere detaljer i økonomien vil fremgå af regnskabet på generalforsamlingen.

Poul Borup

Østjysk Lokalfdeling

Temadag 2. marts

Vi tog for et par år siden mod en indbydelse til at deltage i planlægningen af en årlig temadag på Naturhistorisk Museum i Århus sammen med fem andre foreninger. I 2013 var emnet „Naturovervågning – hvorfor og hvordan“. Mellem kl. 13 og 18 kunne et fyldt auditorium høre 11 foredrag, bl.a. et om Svampeatlas holdt af Tobias Guldberg Frøslev. I 2014 bidrager svampeforeningen med hele to indlæg, idet Jens H. Petersen og Jacob Heilmann-Clausen vil fortælle om, hvordan svampene kan belyse emnet „Krig og fred i naturen“. Se mere om det i programmet.

Årsmøde og generalforsamling 16. marts

I 2013 havde lokalafdelingen 25 års jubilæum. Det blev markeret ved, at Jens H. Petersen holdt foredraget „25 år med Østjysk Lokalfdeling“. Da han under forberedelsen kiggede i gamle papirer og i billedarkivet, stødte han hele tiden på Jan Vesterholts og Ella Brandts navne. Da de på hver deres måde har haft stor betydning for foreningen, fandt Jens det naturligt, at hans indlæg blev tilegnet dem. Herefter var der champagne og andet mundgodt. På årsmødet kunne vi også høre Rasmus Ejrnæs fortælle om, hvilke svampe der er truede i den danske natur, og hvordan vi kan beskytte deres levesteder.

På generalforsamlingen blev efterlyst initiativer, der kunne fastholde nogle af de mange deltagere på begynderholdene og eventuelt få dem til at være med på mandagsaftenerne. Det blev foreslået at invitere tidligere kursister med på en af 2013-holdets ture. Det prøvede vi og sendte mails ud til de sidste 3 års begynderhold med tilbud om at deltage i en tur ved Ørnere-den. Der var positive tilbagemeldinger, men ingen deltog i turen (!)

Bestyrelsen: Formand: Jens Maarbjerg, kasserer: Susanne Weiss, sekretær: Ellen Nerete Andersen, øvrige medlemmer: Niels Mogensen og Kirsten Nielsen, suppleant: Carsten Brandt.

Forårets ture

Bølling Sø 28. april

Forårets første tur den 28. april til Kompedal Plantage blev flyttet, for som Torbjørn skriver:

Vi tog til Bølling Sø da Niels havde været i Kompedal få dage før, hvor der ikke engang havde været stenmorkler fremme. Bølling Sø var ok, de sædvanlige sjove fund, Naftalinskorpe, Rod-Tåresvamp og Pile-Ildporesvamp, men ingen sjældenheder; nye for lokaliteten var Sortbæger og Alm. Gråporesvamp.

Jensker 5. maj

12 deltagere var mødt op for at gå denne traditionelle forårstur i den smukke midtjyske natur, men svampemæssigt blev det en skuffelse. Det var ikke muligt at finde bare et enkelt frugtlegeme af Nøkketunge, som der ellers plejer at være rigeligt af. Meget bedre stod det ikke til med Gulgrøn Bækskive. En enkelt lille pind med frugtlegemer blev det til. Til gengæld trivedes

Trods en knastør sommer i Østjylland lykkedes det at finde hele tre mycelier med Satans Rørhat (*Boletus satanas*) i Staksrode Skov under Lokalfdelingens weekendtur til Horsensegnen. Her ses Susanne Weiss og Lise Samsø med hvert deres trofæ. Foto Jens Maarbjerg.

den rødlistede Glat Ildporesvamp udmærket på sin birkestamme. Efter turen var der kaffebord og planlægningsmøde hos Carsten og Birthe. På det efterfølgende bestyrelsesmøde var der konstituering, og vi besluttede at anskaffe en projektor og et lærred. Der vises mange billeder til vore arrangementer, og de kommer ikke til deres ret under de nuværende forhold i lokalerne på Naturhistorisk Museum.

Giber å ved Beder 20. maj

På denne 2. pinsedag kunne Jens H. Petersen mønstre 25 deltagere, der vel mest var kommet

for at finde morkler, men som Peter Lausted noterer: Der blev kun fundet 1 morkel. Derudover en del Vårmusseron, Vår-Fnugfod, Tidlig Dansehat, Bredsået Blækhat samt lidt almindeligt træboende. En lille tur på godt 2 timer med godt humør trods fugt og glatte skrænter.

Efter den officielle del fortsatte nogle af deltagerne eftersøgningen, og det var en stolt Hanne Petra, der kunne sætte kursen mod Ringkøbing med en håndfuld Vårmusseroner og en Spiselig Morkel på 15 cm.

Knap halvdelen af begynderkursets deltagere stillede op til fotografering efter den sidste tur til Ørnereden. Foto Jens Maarbjergh.

Svampeweekend i Horsens 30. august - 1. september

Det er blevet en tradition at Kristian og Bodil hvert andet år arrangerer en weekendlejr et sted i Jylland. I år mødtes de 27 deltagere på Dan Hostel i Horsens fredag 30. august om aftenen til kaffe og planlægning af lørdagens program. På grund af den knastørre sommer var forventningerne ikke de helt store denne gang. Lørdagens heldagsekskursion til den navnkundige Staksrode Skov blev alligevel en god oplevelse. Der var rapporteret fund af Satans Rørhat på Svampeatlas fra Staksrode, og hovedmålet med turen blev da at se denne sjældne svamp på voksestedet. Det lykkedes at finde tre mycelier, så alle, der ønskede det, kunne få taget et billede af denne ildelugtende seværdighed. På Staksrodes lerede skrænter ud mod havet var der mest rørhatte og skørhatte fremme: Rod-Rørhat, Blodrød Rørhat, Ferskengul Skørhat, Stor Skørhat – og Grønhalset Skørhat overalt. 53 arter blev det til, rimeligt når tørken tages i betragtning. Frokosten

blev indtaget neden for Lille Bjergfald i solen på stranden blandt de væltede bøgestammer. Det var her, vi smagte på Kristians og Bodils porse/lyngblomst-snaps, der såmænd ikke var så ringe endda.

Turen tilbage gik ad en smal sti langs kysten med udsigt til Æbelø og Nordfyn i horisonten. Om aftenen den sædvanlige tre retters festmiddag: Til forret noget med andebryst, hovedret gammeldags oksesteg, dessert blommetærte. Alt meget veltillavet med spændende tilbehør. Efter middagen blev dagens svampehøst gennemgået, hvorefter der var frit samvær.

Søndag formiddag kørte vi til Hansted Skov få km nord for Horsens. Her var ikke det store at komme efter. Vi plejer at afrunde turen med fælles spisning af den medbragte mad, men på grund af regn blev der taget en hurtig afsked.

Kristian og Bodil skal have mange tak for arbejdet med at tilrettelægge turen, der som sædvanlig var en passende blanding af socialt og fagligt samvær. Vi ser frem til næste tur om 2 år.

Efterårets ture – et udpluk

Kristian og Bodil var også aktive på Randerskanten og skriver: *Som alle ved, har det været en varm og dejlig sommer og et endnu skønnere efterår. Køkkenhaverne og frugttræerne har stortrivedes pga. den megen sol, men nede i skovbunden var det en helt anden sag – i hvert fald i Østjylland, hvor vi havde tre ture i første halvdel af september.*

Vi holdt vores traditionelle tur i Fussingø sammen med Dansk Naturfredningsforening og Naturstyrelsen. Heldigvis var der ikke så mange deltagere som vanligt, da de, som vidste lidt om svampe i forvejen, var blevet hjemme. Men vi var da en 30 stykker, som trods alt nød skoven. Det lykkedes også at lave noget, der lignede en svampeudstilling med ca. 30 arter, hvoraf en del var indtørrede ex-svampe, men et sølle syn var det.

Dagen efter guidede vi begynderholdets første svampetur. Det var i Lisbjerg Skov nord for Århus, hvor vi plejer at kunne finde de almindeligste spise- og giftsvampe. Men „plejer“ var ikke med på turen, der var ingen svampe at finde, så vi så på svampebilleder mandag aften i stedet.

Byøkologisk Forum i Randers har tradition for en suppetur i Fladbro Skov hvert efterår. Deres sædvanlige leder var blevet syg, så vi havde lovet at træde til. Dumt gjort, der var jo ingen svampe, så for første og forhåbentlig eneste gang nogen-sinde, aflyste vi turen. Byøkologisk Forums formand ringede rundt til alle forhåndstilmeldte, og vi mødte op ved startstedet i tilfælde af, at der skulle dukke en enkelt suppesulten person op. Det gjorde der, dog ikke én – men mange, som slukørede drog hjem igen.

Vores egne svampelagre var naturligvis også gabende tomme, men heldigvis kom der vand nogle steder i sidste halvdel af september, og sidst på måneden fandt vi masser af dejlige Karl Johan'er, kantareller m.v. i Stråshøj Plantage. Samme weekend var vi i Klosterheden, men det var Østjylland om igen. Knasende tør skovbund og meget få svampe. Konklusionen er, at vi og alle andre østjyder har en ordentlig svampesæson til gode!

Langå Egeskov 15. september

Pia Boisen Hansen: *Der var et pænt fremmøde til turen i Langå Egeskov den 15. september, til trods for at det var en af efterårets første regnvejrsdage. Hovedsagelig lokale spisesvampe-interesserede og et par enkelte af foreningens garvede medlemmer.*

Det kunne mærkes at vi var lidt inde i landet, for der var svampe i den ellers så tørkeramte landsdel, og for denne skov var det ganske pænt (ca. 30 arter). Vi fandt det traditionelle udbud af årstidens svampe knyttet til skoven og som noget nyt også Stor Kæmpeparasolhat, Sortblående Rørhat og Blodrød Rørhat. Til stor glæde fandt vi Langå Egeskovs karakterarter, der er knyttet til de gamle ege: Tenstokket Fladhat, Oksetunge (mere end fem træer), Svovporesvamp og Tueporesvamp. Jens H. Petersen, der er i gang med at skrive en lille bog om spisesvampe, fortalte om hvordan han inspireret af folk i udlandet har spist Oksetunge rå og Svovporesvamp (på engelsk „Chicken of the woods“) tilberedt. Senere på turen blev Tueporesvampen (der sælges under navnet Maitake eller på engelsk „Hen of the woods“) taget med hjem, og turlederen kan kun anbefale den, den er fast og smagfuld, absolut en af de bedste spisesvampe.

Moesgård 28. september

Susanne Weiss: *Vi var 16 deltagere på svampeturen med start fra Moesgaard Museum. Det var noget tørt, og der var ikke meget at finde i skovbunden. Takket være Flemmings gode kendskab til skoven førte han os hen til et stort egetræ, som var omkranset af flere eksemplarer af Tueporesvamp i forskellige udviklingstrin og to Oksetunger som blev meget beundret. Senere, ikke langt fra Skovmøllen, fandt vi et stort antal meget flotte rørhatte i alle størrelser, så alle fik nogle med hjem. Da de stod i en blanding af forskellige løvtræer, og farven på skællene på stokken ikke var entydigt lys brun eller grå, var meningerne også delte. Rustrød Skælørhat, Poppel-Skælørhat eller noget andet. Der blev også fundet én Trompetsvamp! Det var skønt vejr med sol og varme, og alle syntes det var en god dag i skoven.*

Tingvad Kær 12. oktober

Torbjørn Borgen: *Der var i alt 10 deltagere. Vi undersøgte først og fremmest overdrevet, men havde også korte afstikkere til et smalt krat ved Yderup bæk, et fugtigt birkekrat ved rigkøret samt et fugtigt engområde. Vejret var køligt og blæsende, og da der tillige var noget færre svampe end på foreningens første tur til området i 2012 (ca. 40 arter), så sluttede vi en time før planlagt. Trods omstændighederne udviste deltagerne stor interesse og*

Svampedagen. Jens Maarbjerg gennemgår svampe efter en af ekskursionerne. Foto Susanne Weiss.

var glade for turen. Blandt de mere interessante fund må nævnes *Isabella-Vokshat*, genfund af *Bredblad*-arten *Stropharia dorsipora* (kun mikroskopisk skelnelig fra *Halvkugleformet Bredblad*) fra dens anden danske lokalitet samt en lillebitte, foreløbig ubestemt „blækhat“ (*Coprinellus sp.*) på kogødning. I øvrigt kan det nævnes at der var mængder af *Marmoreret Hekseringshat*, men at jordtungerne endnu ikke var kommet frem. Jeg vil gerne takke Niels V. Mogensen og Lise Samsøe for stor hjælp med artslisten, som findes på www.svampeatlas.dk.

Svampedag ved Ørnereden 22. september
Efter en afstikker til Klostermølle sidste år havde vi af de bestemmende skolemyndigheder fået lov til at vende tilbage til Ørnereden. Et par uger før dagen fik vi imidlertid besked om, at det alligevel ikke kunne lade sig gøre. Det betød, at vi var indstillet på at aflyse. Heldigvis blev vi reddet på målstregen af vores kontaktperson Christian Vibe, men vi fik tilladelsen så sent, at ikke alle pressemeddelelser nåede frem. Bl.a. nåede vi ikke Århus Onsdags deadline, og der var halv-

maraton mellem Ørnereden og Århus med deraf følgende spærrede veje.

Alligevel havde vi en vellykket dag, hvor de mange gæster kunne vælge mellem to ekskursioner og ellers se udstillingen, få en svampesnak med eksperterne og nyde Susannes velsmagende svampesuppe. I fravær af Jens H. Petersen og Torbjørn Borgen, som var på atlaslejr, fik vi faglig hjælp af Henrik Gøtzsche. Ørnereden er som bekendt nedlagt som naturcenter og administreres nu af et af skoledistrikterne i Århus. Vi har bestilt næste år også, hvorefter fremtiden er uvis, da brugsretten måske overgår til et af de andre skoledistrikter med deraf følgende nye ansøgninger til nye administratorer.

Diplomprøve 2. oktober
Diplomprøven var egentlig programsat til den 23. september, men da vi blev inviteret til Bundsbæk Mølle syd for Ringkøbing af vestjyderne 2. oktober, sagde vi ja tak, fordi de havde seks kandidater, mens vi kun havde et par stykker. Jens H. Petersen, Poul Erik Brandt og Jens Maarbjerg satte tidligt på dagen kursen mod vest, og på ve-

Diplomprøve i Bundsbæk Mølle. Fra venstre Jens H. Petersen, Poul Erik Brandt og eksaminanden Lene Kjølner. Foto Jens Maarbjerg.

jen til Bundsbæk samlede de rigeligt materiale til eksaminationen. Herfra ønskes tillykke til dem der bestod prøven (se boks side 26).

Molslaboratoriet 6. oktober
Naturvejleder Pernille Mølgaard Andersen fra Naturhistorisk Museum i Århus ringede og spurgte, om svampeforeningen var interesseret i at være med til et arrangement på Molslaboratoriet. Samarbejde med ligesindede er godt, så det ville vi gerne. I museets folder skrev hun:

Vild med svampe
Det er svampetid! Vi skal ud på de smukke arealer omkring Molslaboratoriet og se, hvad vi kan finde af svampe – de gode spiselige, de ikke spiselige og de giftige. Først kan man orientere sig i en lille udstilling og få en kort introduktion til svampearters og -grubbers kendetegn.

Efter indsamlingsturen kigger vi på dagens høst og gennemgår de forskellige typer og arter. Vi smager på dem, kigger på porer og lameller og laver små aktiviteter med svampe, så der også er lidt i børnehøjde.

Det blev en meget positiv oplevelse med ca. 120 interesserede deltagere. Vi gentager succesen næste år.

Julemøde
Julemødet 2. december blev et tilløbsstykke med 35 deltagere. De kunne være med til at synge julesange, drikke gløgg og kaffe, spise æbleskiver, høre små foredrag om årets tildragelser, få en hyggelig snak om året der gik, og deltage i foto-konkurrencen.

Svampeportræt.
1. præmie. Jens H. Petersen med en cinnobersvamp
2. præmie. Annette Vium med en gammel støvbald med øjne og næse.
Svampelandskab.
1. præmie: Flemming Larsen med Spanskgrøn Bredblad.
2. præmie: Jens H. Petersen med en slimsvamp

Jens Maarbjerg

Fyn – Pahati

Planlægningsmødet blev i år for første, men helt sikkert ikke sidste gang holdt i Odense hos Gunhild Warming den 13. april. Årets morkeltur (uden morkler, nok også lidt vel optimistisk efter den lange, lange vinter) gik den 12. maj til Helnæs, lokalitet: Helnæs Østerskov. De to næste planlagte ture den 18. august til Nordlangeland og den 31. august til Snarup Mose blev ikke gennemført p.g.a. dels tørke, dels manglende tilslutning. I dagene 6.-8. september gik turen til Naturcenter Fosdal, lokaliteter: Fosdal Plantage og Tranum Klitplantage. Den 22. september nok en tur til Helnæs. Den 5. oktober skove i Middelfart og omegn, lokaliteter: Galsklint, Sparretorn Skov og Batteriplantage. Samme weekend 4.-6. oktober deltog som sædvanlig et par Pahati-medlemmer i skånske Puggehattens inventeringshelg.

Den 20. oktober gjaldt det Løkkekær Banke, et overdrev ved Bregninge på Tåsinge, lokaliteter: Bregninge og Vindebyøre. Afslutning inklusive julefrokost holdt vi i år i Odense Golfklubs restaurant ved Hollufgård. Mandagsaftenerne har vi i lighed med sidste år fortrinsvis holdt på Trente Mølle. Interesserede kan anbefales at søge på den enkelte lokalitet og dato på <http://www.svampeatlas.dk>. Her har vore rapportører atter i år indberettet en del fund.

Knud-Erik Andersen

Sjælland

Vinter/forår

Allerede i starten af december 2012 var vinteren kommet til Danmark. Nogle få milde perioder var der dog, men generelt var vi plaget af sne og især kulde i månedssvis. Kun tre deltagere var med på turen til Hejede Overdrev den 9. marts, og vi fandt ikke andet end træboende svampe. Stor Dukatbæger var der flere steder i skoven, men i meget færre eksemplarer end vi har set de andre år. Vi kikkede som sædvanligt til Kobberrød Lakporesvamp, og den var lige så flot som altid. Ca. 30 arter blev det til på turen.

2. påskedag vovede otte deltagere sig ud i den sneklædte mose nord for Nærum i strålende sol. Af de ca. 30 arter, der blev fundet, kan nævnes Trådet Skønpig på liggende grene af Poppel, store

mængder af Tobaksbrun Ruslædersvamp på døde grene af Pil, Stråle-Åresvamp og Almindelig Judasøre. Forårsmåned marts viste sig at være en fortsættelse af vinteren, så det var først i april, at sneen smeltede, men desværre var det meget tørt det meste af måneden. Det var ikke med store forhåbninger, at vi begav os ind i Tisvilde Hegn den 26., men næppe var vi kommet 100 meter ind i skoven før de to første spisesvampe blev samlet, Gul Fløjlsfod og Almindelig Judasøre. Ægte Stenmorkel var ingen steder at finde, selvom vi søgte på alle de kendte mycelier. Lidt Sortbæger blev dog fundet, bl.a. på Børge Rønnes mycelium langs Lars Anders linje. Dagens mest interessante fund var dog Krusblad, der, efter at have været forsvundet i 40 år, er under hastig genudbredelse i Danmark.

Omkring den 8. maj fik vi lidt regn, men det var ikke nok til, at det kunne redde morkelturen til Boserup, der blev den mest svampetomme tur i mands minde. Der var så få svampe, at selv et fund af Knippe-Svovlhat blev ihærdigt studeret af deltagerne. Turen i Hareskov i samme uge gav heller ikke mange fund, men vi kunne dog beundre fem-seks frugtleger af Krølhåret Pragtbæger. Senere i maj og i starten af juni var der flere svampe fremme. Morklerne dukkede også op i Boserup, omend en uge senere end normalt, og til Åbent Hus den 3. juni blev årets første skørhatte og rørhatte udstillet sammen med en del andre svampe.

Sommer

Ca. 15 gæve svampesamlere drog den 30. juni ud under de tunge skyer i området Ørholm syd for Søllerød/Nærum i det nordlige København. Området bliver også kaldt Det danske Schweiz. Regnen kom og blev en god del af tiden, men det gjorde ikke så meget. Turlederen kunne vise, hvor de endnu ikke helt udvoksede kantareller befandt sig. En god stor portion Sommer-Rørhat blev det også til. En god tur i starten af sommeren, og det så atter ud til at blive et godt kantarell-år. Desværre kom sommertørken i juli. Til kantarelgildet i Gribskov ved Grønnekilde blev der kun samlet ind til en halv wokfuld kantarellstuvning. Vi fik dog alle en smagsprøve, inden vi fik gennemgået dagens øvrige svampfund. Der var en del at kikke på, især var der blevet fundet mange arter rørhatte og skørhatte.

Flammeporesvamp (*Pycnoporellus fulgens*) på Bøg. Gribskov, nord for Mårup Station. Foto Anne Storgaard

I slutningen af juli fik vi lidt regn igen, så der blev samlet relativt mange svampe på turen til Gribskov nord for Mårup Station. Der havde været en del svampesamlere i skoven før os, men vi kunne dog notere godt 60 arter på turen. Især var der mange skørhatte, 13 arter af slægten blev det til. Dagens mest spændende fund var dog en Flammeporesvamp på Bøg. Den vokser normalt på gran, men den er under udbredelse i Nordsjælland og har nu også kastet sig over bøgestammer angrebet af Randbæltet Hovporesvamp og sågar birkestammer.

Trods meget varmt vejr og lang tids forudgående tørke var vi 10 på svampeturen i Rude Skov den 4. august. Vi gik i området ved Maglebjerg, Blegemandsmose og Ebberød Dam – fortrinsvis i løvskov. Der blev fundet 40-45 arter, herunder Oksetunge, Spiselig Mælkehat og Dunhammer-Mørkhat, som ikke ses så tit. Det var ret småt med spisesvampe, men der var dog enkelte gode skørhatte og kantareller samt lidt Sommer-Østershat (*Pleurotus pulmonarius*). Kun få deltagere var med på turen til Rørvig ugen efter, og der var heller ikke meget at gå efter, hverken langs Højsandet eller i Sandflugtsplantagen. En enkelt sjældenhed blev det dog til. På en liggende fyrrestamme fandt vi en Sortrandet Skærmhat. I Danmark er der under 10 bekræftede fund af arten efter år 2000. I midten af august fik vi en del regn i Nordsjælland, så der var mange små svampe fremme på vores tur til Bøndernes Hegn og

Frederiksdal Skov den 18. august. I slutningen af august var der også godt gang i de større svampe, og der blev fundet en del Spiselig Rørhat og andre rørhattearter især i Nordøstsjælland.

Efterår

Svampenes Dag den 1. september blev fejret med flere ture i Nordsjælland, bl.a. i Tisvilde Hegn. Ca. 50 personer mødte op og fik den nye hvervebrochure „Lær svampene at kende“ og forvekslingsbrochuren „Ka’ de spises“ udleveret. Foreningens formand Flemming Rune var ligeledes mødt frem og bød alle de nye gæster velkommen til Svampenes Dag. På trods af den manglende nedbør i det meste af sommeren blev der samlet masser af svampe, langt over 50 arter, heriblandt Skærmformet Stilkporesvamp. Kantareller blev der også fundet mange af, op til 12 cm høje. Dagens svamp i Tisvilde blev uden tvivl Brun Kam-Fluesvamp. Hovedparten af de fundne svampe blev vist af formanden på TV2-fri tirsdag d. 3/9. En tilsvarende tur i Grønnesse Skov på Halsnæs trak dog ikke så mange deltagere. Her blev der især samlet rørhatte, skørhatte samt Rødmende Fluesvamp. Turlederen havde dagen før samlet Panter-Fluesvamp i Egebæksvang, så forskellene mellem de to fluesvampearter blev ivrigt studeret. Den offentlige tur i Store Dyrehave samme dag trak kun 12 deltagere, muligvis på grund af manglende annoncering.

Danstrup Hegn havde besøg af 20 entusiastiske svampesamlere, og vi kom langt omkring. Dagens svamp blev uden tvivl Punkstokket Indigo-Rørhat, der optrådte i mængder, som sjældent ses. De første ca. 5 cm høje Trompetsvampe var også at finde, og endelig kom yderst spinkle, 2 cm lange og 2-3 mm tykke Tragtkantareller på demonstrationsbordet. Suppeturen til Hvidekilde var som vanligt et tilløbsstykke, herligt med en masse børn, der legede rundt i skoven og var dejligt nysgerrige. De ca. 40 gæster fik en masse suppe med dagens svampe samt efterfølgende kantarellstuvning, som Henny Lohse fik kreeret til alles tilfredshed. Rød Fluesvamp blev fremlagt i større antal end set på de foregående ture, og af sjældenheder på demonstrationsbordet kan nævnes Pindsvine-Støvbold og Mørkægget Skørhat. Svampeforeningen var indbudt til Naturens Dag den 8. september på Skovskolen i Gribskov, som samtidig fejrede sit 50-års jubilæum. På områ-

Svampernes Dag i Tisvilde Hegn – Flemming Rune fortæller. Foto Jørgen Vingborg

det var der i alt 27 arrangementer i tidsrummet 10-15. Først var der nogle taler, hvor miljøminister Ida Auken brillerede ved at nævne svampe som det første emne på dagen. Også Friluftsrådets formand nævnte svampe, og i den sidste del af Ida Aukens tale blev Foreningen til Svampekundskabens Fremme nævnt. Arrangementet var velbesøgt lige fra start til slut. De to udsendte fra Svampeforeningen, Leo de Jong og Erik Rald okkuperede to borde til en godt nok ret beskedne svampeudstilling med svampene hentet fra hhv. Sydsjælland og Nordsjælland. Der havde været tre måneders regnunderskud forinden, og svampene var få og tørkeprægede. Men vi besvarede tappert de samme spørgsmål time efter time. Hvorfor har I ikke Karl Johan?, Hvorfor har I ikke Rød Fluesvamp?, Hvorfor har I ikke Spids Nøgenhat? Men stemningen var positiv, og der blev udsolgt i restlageret af „Vil du med på svampetur“. Mere end 500 personer var forbi vores udendørs udstilling, hvor vinden uregelmæssigt blæste det hele væk, surt, men det måtte vi så leve med.

Svampeudstillingen ved Torvehallerne i København den 15. september blev en stor succes. Ca. 1000 interesserede kom forbi for at se på de ca.

150 arter, som vi havde samlet i Nordsjælland de foregående dage. Især var der mange skørhatte på udstillingen. Vi kunne fylde næsten et helt bord. Vi kunne også fremvise både Spiselig Rørhat, Rød Fluesvamp og div. andre fluesvampe, der var efterspurgt weekenden før. Vejret var ikke det bedste, så vi måtte tøjre svampe, paptallerkner og kartotekskort med tape, så det hele ikke blæste ud på Nørrebro.

Ca. 20 personer nød vejret i Aggebo Hegn på hekseringsturen onsdag d. 25. september. Vejret havde været tørt som vanligt, men vi fandt da en del arter, bl.a. Snehvid Fluesvamp, mange slørhatte, skørhatte samt rørhatte, herunder en flot Koglerørhat. Det lune og ret tørre vejr fortsatte i starten af oktober. På turen til Corselitze Østerskov på Falster var især den østlige kystnære del af skoven ret tør og forblæst. 500 meter væk fra Østersøen var der dog svampe at finde. Især var der mange honningsvampe fremme, bl.a. Ægte Honningsvamp, som vi ikke ser så ofte på turene i Nordsjælland. Et par deltagere var heldige med at fylde kurven med Spiselig Rørhat og Trompetsvamp. Hekseringsturen til Horserød Hegn den 9. oktober blev besøgt af 16 deltagere. Det gode

sted med Trompetsvamp var desværre noget tilvokset, men de var der – omend i mindre størrelse end normalt, og det skyldes nok tørken. Ellers var der masser af svampe af forskellig art – bl.a. flere mycelier med Tåge-Tragthat. Almindelig Rabarberhat var flot repræsenteret i nåleskoven, og få Spiselig Rørhat og Tragt-Kantarel fandt vi også. Gensynet med Tueporesvamp ved broen til Storø var herligt – to store frugtleger kunne beundres af deltagerne.

Den 20. oktober trodsede seks personer det – langt om længe kommende/igangværende regnvejr – i Arboretet ved Hørsholm. Området er ret spændende, og turlederen, der har arbejdet i området, kunne fortælle om de forskellige træer og buske. En meget interessant dag med svampe som Mørkprikket Sneglehat, Krukkesvamp og en del arter Trævlhatte og Huesvampe. Vi var ca. 15 deltagere på turen til Teglstrup Hegn den 26. oktober. Der var ikke mange spisesvampe at hente, hvis man da ikke gik efter div. arter af Honningsvamp. Til gengæld var der gang i de små svampe og i sjældenhederne. Fra turen kan fremhæves *Cortinarius puniceus*, Krusblad på mindst 3 stammer, Ved-Stråhat, Flammeporesvamp, Børstehåret Savbladhat og Bispehue-Stenmorkel. Sidst nævnte ser vi meget sjældent.

Svampeåret sluttede som vanligt med en tur i Hornbæk Plantage, hvor ca. 40 entusiastiske svampesamlere som vanligt fandt Frost-Sneglehat og ca. 70 andre arter, herunder den ret sjældne Tømmer-Viftesvamp. Turen sluttede i „Bryghuset“, hvor vi spiste en herlig frokost incl. hjemmelavede svamperetter. Tak til Henny og Dorte

Anne Storgaard og Jørgen Vingborg

Bornholm

Svampevennerne starter deres ture i maj og holder en lang række ekskursioner til slutningen af oktober. Ud over fundene på disse ture dækker min rapport også de fund, jeg hører om via andre svampesamlere, dem jeg selv finder, og ikke mindst de fund, der bliver afleveret på min trappe af skarpsindige folk, som synes, de står med noget mærkeligt i hånden.

Lige efter nytår var der stadig både Almindelig Kantarel og Tragt-Kantarel flere steder på øen. Men så kom frosten og sneen. I et stykke tid kunne man være heldig at finde lidt Østershatte og Fløjlsfod, så forsvandt de også.

I maj så vi de første Vårmusseron og Elledans-Bruskhatte. Den 6. juni var Punktstokket Indigo-Rørhat på banen, og ikke længe efter den flotte Skønfodet Rørhat.

Trods den enormt varme sommer klarede kantarellerne sig godt, og allerede i august blev der set flere Blomkålssvampe. Men ellers var det nu ikke så sjovt at holde svampeekskursioner. Flere deltagere begyndte af nød at interessere sig for poresvampe denne sommer!

Den 11. august fik jeg indrapporteret et flot fund af Silkehåret Posesvamp, og den 8. september kom en ven med et fad fuldt af en højst mærkværdig parasolhattelignende svamp. Med Christian Langes hjælp blev det klart, at det var en Stor Silkehat. Den var fundet på en „møgbunke“ ved Svalhøj Gl. Mejeri. Så vidt jeg kan se, er den sidst fundet i DK 1998. Hvor er det godt, at folk reagerer, når noget ser „forkert“ ud. Disse to svampe er begge nye for Bornholm.

Svampevennernes ture havde været temmelig artsfattige i sommermånederne. Den 8. september afholdt vi vores årlige åbne svampebestemmelse, og nu så det lidt bedre ud. Der var mange forskellige svampe, men ikke noget specielt spændende. Til gengæld kigger mange interesserede forbi, når vi har dette tilbud, og nogle melder sig også ind i foreningen. Turister får selvfølgelig folderen fra Foreningen til Svampekundskabens Fremme og oplysning om, hvad der foregår i deres område.

På en tur ved Borgealdssø i Rø Plantage så vi bl.a. Silke-Ridderhat og Safran-Skælhat. Den sidste har jeg ikke set i nogle år.

Efter midten af september begyndte der at komme liv i skovbunden, men først hen i oktober blev det rigtig godt. Bornholm undgik helt nattefrosten, så derfor var det fint at gå på svampejagt i november også. Garnfarverne fik mængder af de forskellige slørhatte, også den grønknødede.

Det blev et rigtig godt år for Blomkålssvampen. Især i oktober blev der rapporteret mange. Den kan stadig bedst lide vore plantager: Rø, Povlsker, Bodilsker, Paradisbakkerne. Vi har nærmest ingen fund fra den vestlige del af Bornholm.

Erik Rald var herovre den 5. og 6. oktober. Lørdag var vi først i Storedal, en sprækkedal ved Sandkås. En rigtig spændende tur med mange gode fund, bl.a. Krusblad, Korkagtig Østershat og Blågrå Bark-Huesvamp. Derefter kørte vi til Christianshøj midt i Almindingen. Ved de store fældede egetræer var der Oksetunge, Tenstokket Fladhat og Nikkende Huesvamp. Men det mest spændende var Eriks fund af Kanel-Skørhat; den er i hvert fald ny for Bornholm. Efter Christianshøj kørte selskabet til NaturBornholm, hvor de indsamlede fund blev gået nærmere efter i sømmene med Eriks kyndige hjælp.

Søndag var vi i Paradisbakkerne. Det blev en af de gode ture i dette område med mange deltagere, masser af svampe og godt vejr. Og ikke at forglemme en veloplagt ekskursionsleder! Han ville genfinde Peber-Skørhat. Den var ikke dér, hvor den blev fundet sidste år, men på en ny plet, omkring 200 m fra den første på den anden side af grusvejen. Erik havde spottet et fyrretræ langt væk mellem en masse graner, han storkede derhen, og dér stod kræet! Ihærdighed belønnes.

Svampevennernes sidste tur var den 27. oktober i Bodilsker Plantage. Her var dagens bedste fund en Stålblå Rødblåd. Der var flere flotte Gråspættet Kam-Fluesvamp. Den så vi på de fleste ture i efteråret.

I november gik mange ud på ture for sig selv. Der var stadig både Almindelig Kantarel, Tragtkantarel og Almindelig Pigsvamp. Desuden mange farvesvampe. Foruden slørhattene var der også mange Brunporesvamp. På markerne sås en del Høj Posesvamp; det er bestemt ikke hvert år, den er almindelig hos os.

Til sidst vil jeg lige nævne en af „mine“ mælkehatte, nemlig Rosabladet Mælkehat. Jeg har to lokaliteter lige ved Svaneke og havde egentlig opgivet dem i år. Men den 19. november gik jeg

Der studeres Krusblad i Storedal, mens Erik Rald fortæller. Foto Bitte Nisbeth.

ud om fyret, og der stod en flot heksering rundt om poppeltræet. De enkelte svampe var gigantisk store – 30 cm i hatdiameter – og med tykke, tykke stokke. De nærmest væltede over hinanden, og jeg opgav ethvert forsøg på at tælle dem! Men en sjov afslutning på en lidt speciel svampesæson med ikke mindre end tre nye fund for Bornholm og en ny plet for Peber-Skørhatten.

Karen Nisbeth

SVAMPE er medlemsblad for Foreningen til Svampekundskabens Fremme, hvis formål det er at udbrede kendskabet til svampe, både videnskabeligt og praktisk. Foreningen afholder hvert år en række ekskursioner, svampeudstillinger, foredrag og kurser. Se også »www.svampe.dk«.

Indmeldelse sker ved at indsende 150 kr. (ved bopæl i udlandet 180 kr.) samt tydeligt navn og adresse til:

Foreningen til Svampekundskabens Fremme
Søvænget 9
3100 Hornbæk
Giro (reg.nr. 9570) 9 02 02 25

SVAMPE udkommer to gange årligt, i februar og august.

SVAMPE is issued twice a year. Subscription can be obtained by sending DKK 180 to:

The Danish Mycological Society
Søvænget 9
DK-3100 Hornbæk, Denmark
E-mail: info@svampe.dk

Please give name and address clearly.

Redaktion

Tobias Guldberg Frøslev
Lynge Byvej 25, 4180 Sorø
tlf.: 50 57 20 15
e-mail: tobias.froeslev@gmail.com

Thomas Læssøe
Biologisk Institut, Universitetsparken 15, 2100 København Ø.
tlf.: 28 97 78 40
e-mail: thomasl@bio.ku.dk

Mogens Holm
Primulavej 11, 5700 Svendborg
tlf.: 62 22 61 31
e-mail: kirstenogmogensholm@gmail.com

Henny Lohse
Søvænget 9, 3100 Hornbæk
tlf.: 24 46 02 23
e-mail: tang.lohse@mail.dk

Jens H. Petersen
Nøruplundvej 2, Tirstrup, 8400 Ebeltøft
tlf.: 20 78 47 25
e-mail: jens@aebeltøften.dk

SVAMPE 69 er korrekturlæst af Steen A. Elborne og trykt hos Narayana Press, Gylling.

Forfattervejledning

Manuskripter

Artikler til Svampe kan sendes vedhæftet til en e-mail. Teksterne bør være lagret som Word, RTF eller ren tekst.
Hvis du er i tvivl, så kontakt Tobias Guldberg Frøslev.

Indlæg til bladet kan naturligvis også afleveres maskinskrevet.

Manuskripter sendes til Tobias Guldberg Frøslev.

Illustrationer

Fotografier afleveres som film (dias eller negativer), som elektroniske billedfiler vedhæftede til en e-mail eller på enten cd/DVD eller USB-stick. Farvebilleder skal være lagret som RGB i enten TIFF eller JPEG format. JPEG billeder skal komprimeres med laveste kompression (høj kvalitet). Kommer billederne fra et digitalkamera, modtager vi helst den originale billedfil uden redigering af nogen art. Indscannede billeder leveres i en bredde på 16 cm med en opløsning på 300 dpi.

Stregtegninger afleveres i dobbelt størrelse, dog maksimalt i A4-format.

Udbredelseskort, diagrammer, tabeller og lignende kan afleveres som skitser der af redaktionen rentegnes på computer.

Ved spørgsmål angående illustrationer, kontakt Jens H. Petersen.

Navnebrug

Ved dansk svampenavngivning følges dansk-latinsk navnedatabase som er tilgængelig på foreningens hjemmeside: www.svampe.dk.

Afleveringsfrister

Stof til forårsnummeret af Svampe skal være hos redaktionen senest den 1. december; stof til efterårsnummeret senest den 15. maj.

Indholdsfortegnelse

1 Sæsonens mykolog
Mikako Sasa	<i>Profiles of mycologists – Mikako Sasa</i>
6 Danmarks svampeatlas 2013 – finalesæsonen
Tobias Guldberg Frøslev, Jacob Heilmann-Clausen, Thomas Læssøe & Jens H. Petersen	<i>The Danish basidiomycote atlas 2013 – The final season</i>
18 Svampegastronomi
Flemming Rune	<i>Mycogastronomy</i>
20 Vidste du . . .
Flemming Rune	<i>Did you know . . .</i>
22 Besk Slørhat (<i>Cortinarius emollitus</i> Fr.)
Poul Printz	<i>Cortinarius emollitus</i> Fr.
24 Vokshattene i nyt taksonomisk lys
David Boertmann	<i>Wax caps in new taxonomic light</i>
26 Diplomtagere 2013	<i>New diploma holders</i>
27 Hvad går der af Karbol-Champignonen?
Poul Printz	<i>What's the Yellow Stainer up to?</i>
32 Usædvanlige danske svampefund
red. Thomas Læssøe	<i>Notes on rare fungi collected in Denmark</i>
42 Svamperomaner
Erik Rald	<i>Mushroom novels</i>
48 Nye bøger, etc. (Den lille felthåndbog om svampe, Ridderhatte, 10 sikre spisesvampe, Les champignons redécouverts, Fadenwesen: Fabelhafte Pilzwelt)	<i>New books, etc.</i>
51 Landsdelsrapporter	<i>Regional reports</i>

Omslagsbillede: Det ukønnede stadie af Grenet Stødsvamp (*Xylaria hypoxylon*). Foto Jens H. Petersen.

ISSN 0106-7451

SVAMPE **69**
2014

